

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ

1931

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ 'ΕΣΤΙΑΣ', — ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 8^Α,
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΔΡΥΘΗ ΤΩ 1927

— ΤΕΥΧΗ 97 ΕΩΣ 108 —

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΤΗΝ 1^{ΗΝ} ΚΑΙ 15^{ΗΝ} ΚΑΘΕ ΜΗΝΟΣ

- ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ:** ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
- ΓΡΑΦΕΙΑ:** ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ, ΣΥΝΤΑΞΙΣ, ΟΔΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ, 42
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ, ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΙΣ, ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ, 8^Α
- ΣΥΝΔΡΟΜΗ:** 'Εσωτερικοῦ, ἔτησίᾳ δρ. 140, ἑξάμηνῃ δρ. 75.
'Εξωτερικοῦ, ἔτησίᾳ μόνον, σελλίνα 15.
- ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ:** 'Ολόκληρος σελίς δρ. 500. 'Ημίσεια καὶ τέταρτον ἀναλόγως. Τελευταία σελίς ἑξωφ. δρ. 700.

Πᾶσα παραγγελία, ἀνταποδομένη ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου, πρὸς τοὺς κκ. Γ. Δ. Κολλάρου καὶ Σ^Α Βιβλιοπωλεῖον τῆς «'Εστίας», ὁδὸς Περσματοζόγλου 8^Α, Ἀθήνας.
'Ο,τι ἀφορᾷ τὴν σύνταξιν, ἴλη κτλ. πρὸς τὸν κ. Γρ. Ξενοπούλου, ὁδὸς Ἐδριπέδου 42, Ἀθήνας

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΜΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΣΥΝΕΙΡΡΑΣΘΗΣΑΝ:

Οἱ Κύριοι: † Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος, Δ. Αἰγινήτης, Α. Μ. Ἀνδρεΐδης, Α. Γρ. Καμπαρογλου, Παῦλος Νισβάνος, Γρηγόριος Ξενόπουλος, Ἀριστομένης Προβελέγγιος, Γ. Σωτηρίου (τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.)
Α., Χρῖστος Ε. Ἀγγελουμίτης, Τέλλος Ἄγρας, Γ. Ἀθάνας, Νίκος Α. Ἀθανασαϊδης, Γάσος Ἀθανασαϊδης, Γιώργος Αἰβάξης, Ἀχιλλεὺς Αἰμίλιος, Ν. Ἀνδριώτης, Μιχ. Ἀργυρόπουλος, Στ. Βαρβούζος, Γ. Θ. Βαφόπουλος, Α. Σ. Βεϊνόγλου, Θεοδ. Βελλιανίτης, Δημ. Γρ. Βερναρδάκης, Ἡλ. Π. Βουτιερῖδης, Ἰωάννης Γιαννακοῦρος, Ἀντώνης Γούναρης, Ἐδγένιος Δαρκό, Στέφανος Δάφνης, Ἡβος Δελιρός, Νάσος Δετζιώτζης, Κ. Θ. Δημαράς, Γ. Π. Ἐλευθεριάδης, Γιωσέφ Ἐλιγιᾶ, Α. Γ. Ζώντος, Μίνως Ζώτος, Γιώργος Θέμελις, Κώστας Καιροφύλας, Ἰω. Θ. Κακρυδῆς, Γιάννης Καμαρινάκης, Θράσος Κυστανάκης, Γ. Κατσιμπαλής, Γιάννης Κισκήρας, Διον. Α. Κόκκινος, Κώστας Κόντος, Γιάννης Κορδάτος, Γιάννης Κουγιούλης, Γ. Κοτζιούλας, Γιάννης Κοιρίνης, Κώστας Λαζαρηῆς, Φωτ. Λελούδας, Δημ. Μάργαρης, Κώστας Π. Μαρίνης, Λέων Μελάς, Κ. Μελισσηνός, Α. Μιραμβολ, Ἀριστομ. Μιχαήλ, Κωστής Μπασταῖας, Ν. Χάγερ Μπουρῖδης, Στρατιῆς Μυρσιβίλης, Ἄλκης Μυρσίνης, Τίμος Μωραϊτίνης, Νεοπτόλεμος, Ντόλης Νίβας, Μελῆς Νικολαΐδης, Ντόρος Ντορῆς, Δ. Γ. Παναγιωτόπουλος, Γ. Μ. Παναγιωτόπουλος, Ἄντ. Παναυλῆς, Στεφ. Παντερμαλῆς, Α. Α. Παπανδρέου, Μῆτσος Παπανικολάου, Κλέων Παράσχος, Κώστας Πασαγιάνης, Γιάννης Περγιαλίτης, Γεώργιος Μ. Πολιτάρχης, Αἶνος Πολίτης, Νίκος Σαντοριναῖος, Μ. Α. Σάροσς, Ἄγγελος Σημηριώτης, Μαρίνος Σιγοῦρος, Σωτήρης Σκίπης, Χρ. Γ. Σούλης, Νίκος Σούλιας, Μιχ. Α. Στασινόπουλος, Μιχ. Στεφανίδης, Ἰω. Συκουτρῆς, Γ. Μ. Τερζόπουλος, Ἀχιλλεὺς Τζιάρτζανος, Ἐδωγ. Θ. Τζιάτζιος, Μάρκος Τσιριμώκος, Μ. Φιλήντας, Κωστής Φραγκούλης, Ε. Π. Φωτιάδης, Γιάννης Δ. Φωτίου, Πέτρος Χάσης, Νικ. Χατζιδάκης, Λάμπρος Χρόνης.
† Γιάννης Καμπύσης, Μιχ. Μητσάκης, Κωνσταντῖνος Χρηστομάνος.
Αἱ κυρταὶ καὶ δεσποινίδες: Μαρία Ἀσπιώτη, Εἰρήνη Α. Δεδρινοῦ, Ἄλκης Θούλος, Αἰλα Κυρακίλου, Ἑλλη Λαμποῖδη, Κλεαρέτη Δίπλα Μαλάμου, Μελισσάνθη, Ἰωάννα Μπουκουβάλα, Μυρτιώτισσα, Ἀγλαΐα Παπᾶ, Νίκη Α. Πέρδικα, Ἀθηνᾶ Σάντρη, Σοφία Κ. Σπανοῦδη, Ἀνθούλα Σταθοπούλου, Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη, Γεωργία Ταρσοῦλη.

ΕΡΓΑ:	Σελ.	ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ:	Σελ.
Α. Προβελέγγιος: 'Ο ποιητής καὶ τὸ πνεῦμα	3	Aristo (μετφ. Γερ. Σταταλά): 'Ορλάνδος ἡ μαυράμιμος	13, 78
Γ. Μ. Παναγιωτόπουλος: Ἀνοικτήτικη φαντασία	20	Σαυρώ (μετφ. Ἰω. Θ. Καυριδῆ): "Οὐδὲς γάρηρε"	27
— — — — —: Τρία σύντομα ποιήματα	134	Baudelaire (μετφ. Μ. Τσιριμώκου): "Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἡλιόλασσα"	35
Στέφανος Δάφνης: 'Ο κληρονόμος τῆς Ἑλλάδος	59	—: (μετφ. Μ. Τσιριμώκου): Περιουλλογή	83
— — — — —: Δέντρα στὴ μπόρα	451, 452	—: (μετφ. Μ. Τσιριμώκου): Ἡ ἠμορφία	109
Ταξεῖδι—Μιά κυρταὶ στὸ τζάμι	70	—: (μετφ. Μ. Τσιριμώκου): Ἡ ἐξόφωση	615
Κλεαρέτη Δίπλα Μαλάμου: Πῶς ἠθέλα νὰ πέθαναι!	87	Henri Barbuse: (μετφ. Τέλλου Ἄγρα): Μικρὸ Χαῖρε	143
Μῆτσος Παπανικολάου: Κυριακή	116, 116	Comtesse de Noailles (μετφ. Μιχ. Α. Στασινοπούλου): Μυρτιώ	171
Μάρκος Τσιριμώκος: Τὸ παραμῦθι τῆς ἀγάπης — Κοιτά μου ἔλα — Τῆς μαναξίτσας	507, 508	Victor Hugo: (μετφ. Θ. Βελλιανίτη): Ἡ σιγή	352
— — — — —: Δυσδαμῖνα	155	Lermontov: (μετφ. Θ. Βελλιανίτη): Προσευχή	352
'Ηλιόγερα—Ἐλεγεία — Ναζιραῖοι	187	Ρουφῖνος: (ἀπὸδ. Ε. Π. Φωτιάδης): "Ὡς πότε;"	357
Ἀνθούλα Σταθοπούλου: Μπροστὰ στὸν καθρέφτη	227	—: (ἀπὸδ. Ε. Π. Φωτιάδης): "Σοῦ στέλω, ὦ Ροδόκλεια"	490
Στέφανος Παντερμαλῆς: Καπνὸν ἀποθρῶσκοντα—Farewell!	242, 243	—: (ἀπὸδ. Ε. Π. Φωτιάδης): "Στεφάνη νὰ φορέσουμε"	456
Μαρίνος Σιγοῦρος: 'Ο ἀργαλειὸς τῆς γῆς	282	A. Embiricos: (μετ. Γ. Κ. Κατσιμπαλῆ): Ὀνειροπλάνημα — Τὸ νῆσι	422
Γ. Θ. Βαφόπουλος: Ἡ φυγή—Τὸ ἔρος τῶν ἐλαϊῶν	619	Heine: (μετφ. Θ. Βελλιανίτη): Ἡ Λορελάη	428
Μυρτιώτισσα: Βραδυάζει	297	Heine (μετφ. Γιάννη Κουγιούλη): Τραγοῦδια, 21	621
— — — — —: Κανένα φῶς	303	Robert Burns (μ. Γιαν. Α. Φωτίου): "Στὴ Μαύρη πού πέταξε στὸν παράδεισο"	543
Γιάννης Κουγιούλης: Ὁψιμη ἀπόφαση	339	A. Rellé: (μετφ. Τέλλου Ἄγρα): Τραγοῦδι γιὰ χειμῶνα	565
Γιάννης Καμαρινάκης: Πρώτη μου ἀγάπη—Φτωχὴ φυχή — Μονάχος	395 396	Edgar Allan Poe (μετφ. Δημ. Στᾶν): 'Ο Καταχτητῆς	618
Μιχ. Ἀργυρόπουλος: Κωμῶδια	405	ΚΡΙΤΙΚΗ	
'Ἀγγελος Σημηριώτης: Τρίστιχα—Τὸ χάρισμα	465	Κώστας Καιροφύλας: Ὁ Κερντοῦτσι καὶ ἡ Ἑλλάδα	471
Τέλλος Ἄγρας: "Ἐβραῖαν τὸν τάφον..."	475	Ρήγας Φυλόρη: Ἡ Νέα Ἑλληνικὴ ποίηση καὶ τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς	596
Γιωσέφ Ἐλιγιᾶ: Στὴ μελλούμενη Ρεβέκκα	489	— — — — —: Τὸ νέο ποιητικὸ βίβλιο τοῦ Παλαμᾶ «Πέρασματα καὶ χαρτσιμοῖ	254
Γεώργιος Θέμελις: Ἀποῖν	541	T. A: Κλ. Παράσχου — Ε. Λευκαπαρῖδη: «Ἐκλογή ἀπὸ τὰ ἀραιότερα νεοελληνικὰ ποιήματα»	49
Κώστας Κόντος: Στὸν ἥσκιό τοῦ πεῦκου	542	A: Σ. Σκίπη: «Κολχίδες»	52
Γιάννης Περγιαλίτης: Οἱ φίλοι	542	A. Σ. Β: Μιά μετάφραση τοῦ «Τάφου»	107
Γ. Μ. Τερζόπουλος: Βραδυνὴ μαγεία — Πρόσκληση	542	II: Μίνου Ζώτου: «Ἀφιέρωμα»	160
Μελισσάνθη: Ἰσητεία — Ἀνταρσία — Grace	542	—: Ν. Χάγερ Μπουρῖδη: «Δέκα Ποιήματα»	162
Γιάννης Κορίνης: 'Ο Καλογιάννης	543	—: Γ. Σ. Δούρα: «Ὅχτῳ τραγοῦδια στὸν Ἰαχωῦδᾶ», «Ὅχτῳ τραγοῦδια στὸ Χριστὸ Βασιλέα», «Ἔσσαρα τραγοῦδια τῆς Ἀδγῆς», «Τὸ Ἐγερτήριο καὶ ὁ Ἐπίλογος»	218
Γιάννης Κισκήρας: Σὰν πρῶτα	544		
Αποθνήμα	544		
Κωστής Φραγκούλης: Ἐχιδνίτς—Μ' ἀνοικτὰ φτερά—Ἠλιόνα	563		
Σωτήρης Σκίπης: Ἱερουσαλήμ	572		
Ἰωάννα Γ. Μπουκουβάλα: Χαρά—Προσκυνητῆς	584		
Ἄλλα Καρανάλου: Aurora	595		
Α. Α. Παπανδρέου: Στοχασμὸς — Μοιρολόι	628		
Γεώργιος Μ. Πολιτάρχης: Τώρα πού δέρνεται ὁ βορρῆας			

	Σελ.		Σελ.
Παῦλος Νιρβάνις: Ἡ Ὀδὸν κατὰ τῆς Σκηπῆς	61	Ἴλλος Ἄγρας: Καὶ γιὰ ἓνα κόμμα	215
μεταφρασμένη	116	Γρ. Σ: Οἱ δυσκολίες τῆς τονικῆς μεταρρύθμισης	264
γραφικῆ	173	—: Τὰ Τριαντάχρονα τοῦ Βισάκη	265
λοισοῦ	229	—: Πολλὰ βραβεῖα	266
—: Παρεξηγήσεις	284	—: Ὁ Σταθάτειος	319
—: Χριστὸς Ἀνέστη	311	—: Γιατί . . . διαβάζεται τὸ ἑλληνικὸ βιβλίο	321
—: Ἡ «Ἐπιτομὴ»	397	Μίνος Ζώτος: Περὶ τοῦ «Ἀφιέρωμα»	321
—: Ἑλληνικὸς Κινηματογράφος	509	Κώστας Καιροφύλας: Ἐκλιπόντες φιλέλληνας: Ροβέρτος Γκάλι, Θωμᾶς Τιττόνι	375, 376
—: Πολιτικὴ καὶ Παθολογία	561	Μ. Φιλήντα: Οἱ λέξεις τοῦ Πηλίου	377
—: Γλώσσα καὶ Ἔπος	620	Ἀχιλλεὺς Τζάρτζανος: Γιὰ μιὰ ἀφιέρωση	378
		Κώστας Πασαγιάνης: Ἀριστοτέλης Ζάχος	429
		Ἀθαν. Ν. Παπαχαρίσης: «Σχολεῖον Ἐργασίας»	431
		Α. Γ. Ζώντος: Μιὰ ἐπανόρθωσις	432
		Γρ. Σ: Ὁ κ. Ζάχος κ' ἡ Ζακυνθινὴ ἔκκλ. μουσικὴ	490
		Α.: «Λεσβιακὴ ἀνοιξίς»	491
		Ν. Δτζ. Ὁ κ. Δημοσθ. Βουτυρᾶς κ' ἡ ἔραυνα τῆς «Graube Revue»	491
		Τὸ χρυσὸ βιβλίο τοῦ Tagore	492
		Νάσος Δετζώρτζης: Οἱ Δημοσιογράφοι κ' ἡ γλῶσσα	545
		Χ. . .: Ὁ θάνατος τοῦ Πάνου Ταγκόπουλου	547
		Γρ. Σ: Καὶ πάλι μὲ τὸ «Σταθάτειο»	548
		Γ. Ἀθάνας: Τὸ σπῆτι ὅπου γεννήθηκε ὁ Παλαμᾶς	603
		Γρ. Σ: Μιὰ ὄρατα ἰδέα	603
		Ντόλης Νίμβας: Ὁ θρύλος κ' ἡ ἱστορία	603
		Ἰωάν. Π. Γιαννακοῦρος: Ἡ «ἀπό» μὲ γενική	604
		Τ. Α: Μιὰ ἀνακρίβεια	660
		—: Ἀπὸ τὸ σημερινὸ τεύχος	660
		Κώστας Λαζαρίης: Τὸ σχολεῖον ἔργασις	660
		Ἐδύγ. Στ. Τζάτζιος: Τὸ λαογραφικὸ Μουσεῖο τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης	661
Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ			
		Τὰ βραβεῖα τοῦ 1931	440
		Δημοσιὰ Συνεδρία τῆς 16ης Ἀπριλίου 1931	494
		Δημοσιὰ Συνεδρία τῆς 30ης Ἀπριλίου 1931	551
		Συνεδρία τῆς 28 Μαΐου καὶ 1 Ἰουνίου	665
ΑΓΓΕΛΜΑΤΑ			
		Νέα βιβλία 53, 108, 165, 219, 275, 330, 387, 444, 499, 556, 612, 668	
		Περιοδικὰ καὶ Ἐφημερίδες 53, 109, 166, 219, 275, 330, 387, 444, 499, 556, 613, 668	
		Εἰδήσεις 55, 110, 167, 221, 276, 331, 388, 445, 502, 558, 614, 661, 669	
		Ἀλληλογραφία 56, 110, 168, 221, 278, 332, 390, 445, 502, 558, 614, 670	

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'—1931

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 97

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

Μ' ανυψωμένα χέρια
στὰ φωτοβόλ' ἀστέρι
στέκει' ὁ ποιητὴς
στοὺς βροίχους τῆς ἀκεῆς.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Τ' ἀστέρι — τί γοιτεία !
Σὰν τόνοι φωτεινοὶ
πλέκουν τὴν ἁρμονία
ποῦ κλείουν οἱ οὐρανοί.

Στὴν τόση λαμπηδόνα
τῶν ἀστρων τῶν μυρίων,
τί σκότος μυστηρίων
εἰς πάντα τὸν αἰῶνα !

Ὁ νοῦς, ποῦ ἐντός μου κλείω,
λοιπὸν δὲ χρησιμεύει,
παρὰ γὰρ νὰ μαντεύη
τὸ θεῖο μεγαλεῖο ;

Πότε ἡ στιγμή θὰ φθάσῃ,
ποῦ ἡ ψυχὴ γοργῇ
μὲ θρίαμβο θὰ πετύχῃ
στῆς Πλάσεως τὴν πηγὴ ;

Αἰσθάνομαι πῶς εἶμαι
πολίτης τοῦ Παντός
καὶ μιὰ φωνὴ καλεῖ με
σὲ κόσμους θελοῦ φωτός.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

Μάταιο τ' ὄνειρό σου.
Τῆς Γῆς πολίτης εἶσαι.
Ἐδῶ 'ν' τὸ στείδιό σου,
γὰ πάντα ἐδῶ θὰ κεῖσαι.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Μὰ δὲν γεννήθηκα, ὄχι,
σὰν βόσκημα νὰ ζήσω,
σὰν βόσκημα νὰ σβήσω
στοῦ κόσμου αὐτὴ τὴν κόχη !

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

Ἦλθες γὰρ ν' ἀπολαύσῃς
τὸ φῶς, τις χάρες τῆς ζωῆς,
ἀλλ' ἀφοῦ πρῶτα παύσῃς
τὸν ἑαυτό σου ν' ἀγνοῆς.
Ἴλα' ἕνας μάταιος φανταστής,
τῶν ἀδυνάτων ἑραστής.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Χωρὶς τὴ νοσταλγία τοῦρανοῦ,
χωρὶς τὴ θεῖα τῆς πνοῆς,
ποῦναι τ' ἀγλάϊσμα τοῦ νοῦ,—
τ' εἶν' ἡ ζωὴ ;

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

Ἄπ' ὄλα, μ' ὅσα ἡ Πλάσις
ἔστόλισε τοῦ Ἀπείρου τις ἐκ-
τὸ θαυμαστότερο [τάσεις,

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΧΑΡΤΟΠΑΙΚΤΑΙ

LE NAIN

καὶ τ' ὄμοιότερο,
εἴν' ἢ ζωὴ στὴ Γῆ.
Σοφίᾳ, ποιικίλῃ ἐναλλαγῇ:

Πόνου λογμὸς,
ζωῆς παλμὸς.
Ἀπελαισίας κραυγὴ,
ἐλπίδων χουσαιγιή.
Τῆς ἤτας θρήνοι,
τῆς νίκης κρίνοι.
Μίσους κολάσεις,
ἔρωτος ἐκστάσεις.
Παιδῶν τρικύμασμα,
αἰώνιο κόμισμα —
χῶμα στὸ χῶμα.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Ἀληθινά, σοφία θαυμαστή,
καὶ μάλιστα ἀπ' τοῦ Πνεύματος τὸ στόμα.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

Μὴν ἔχης φαντασίῃ
τὸ Πνεῦμ' ἀπ' τοὺς θνητοὺς σοφώτερο:
Εἶμαι μονάχα λογικώτερο.

Ἀεροπλοῦ
μὲς στὰ οὐράνια πλάτη
καὶ τ' εἶμαι τ' ἀγνοῶ.
Εἶμαι ψυχὴ φευγάτη
ἀπὸ τῆς Γῆς τὴν σφαιρα,
ὅπως πιστεύουνε γιὰ τὴν ψυχὴ
τῆς Γῆς τὰ τέκνα τὰ εὐτυχῆ;
Εἶμαι πνοὴ τοῦ ἀέρα;
Ποῦθε ἤλιθα, δὲν θυμοῦμαι
δὲν ξεύρω ποῦ πηγαίνω.
Ἐδῶ κ' ἐκεῖ κινεῖμαι
σὲ χάος ἀστροσπαρμένο.
Ἀφόρητη, αἰώνια,
ζωῆς μονοτονία.
ὦ, τὴ ζωὴ τῆς Γῆς φθονῶ!

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Καὶ σὲ τὸ Πνεῦμα, ἐγώ.
Σὰν Πνεῦμα νοσταλγῶ
μὲς στ' ἄστρα νὰ γυρνῶ.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

Εἶναι μ' ἐσέν' ἀπελαισία.
Καὶ παύεις νὰ γυρνᾷς;
Ἔχεις τὴ φαντασία.

Ἀτίμητο δῶρο,
πέτασμα οὐρανοπόρο,
ἄστρο μὲς στ' ἄστρα,
κόσμων ἀφθιάστων,
κόσμων ἀπλάστων
μάγισσα πλάστρα.
Στὸ πέραςμά της,
σὰν θεία διαβάτης
τοῦ Χάους φωτίζει
τὴ σκοτεινιά,
ζωὴ γεμίζει
τὴν ἔρημιά.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Ἐρημοὶ οἱ οὐρανοί;
Μόνο λοιπὸν στὴ σφαιρα
τῆς Γῆς τὴν ταπεινὴ
ζωῆς παλμὸς ἐδόθη,
καὶ νέκρα ἀπλώθη
στὸν ἄπειρον αἰθέρα;

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Τί τὰ ζητᾷς τὰ πέρα;
Μὴν εἶσ' ἀχάριστος στὴ μάνα Γῆ!

Κοντὰ σου πάλλει,
γύρω σου ψάλλει
τόση ζωὴ!

Κύττα καὶ χαίρου, τὸ κύμα χαίρου,
ποῦ φωσφορίζει στὸ φῶς τοῦ Ἐσπέρου.

Κύττα καὶ χαίρου βουνά, λαγκαδία,
πού, στὰ σκοτάδια

τὰ μυστικά των,

στέλλουνε τ' ἄστρα τὸ φέλιμά των.

Τὴ νύχτα χαίρου τὴν ἱερή,

ποῦ σὰν τὴ μάνα τὴν τρυφερή,

ἀπλώνει στὰ παιδιὰ της

τ' ἀμβρόσια φτερά της.—

Ἀκοῦς τοῦ κύματος τὸ φέλισμά
καὶ τὸ μουρμούρισμα τοῦ μελτεμοῦ;

τοῦ μακρονοῦ τοῦ ποταμοῦ
τὸ σιγανὸ μινύρισμα;
Τὰ ξωτικά δὲν ἀκοῦς ἄσματα
ἀπὸ τὰ μικροπλάσματα,
ποῦ ζοῦν εὐτυχισμένα
στὴν ἀφάνεια
καὶ τρυγουδοῦν μὲς στὰ βοτάνια
ἀπ' τ' ἄρωμά των μεθυσμένα;

Εἶν' ἢ φωνὴ τῆς Πλάσεως ἢ γλυκειά,
ἢ γλῶσσα της ἢ μυστικιά,
ποῦ σοῦ λαλεῖ,
ποῦ σὲ καλεῖ.

Μὲς στὴ μαγεία αὐτὴ βυθίσου!
Πῶς θάβρης τέτοιαν ἄλλη
ἔξω ἀπ' τὴ Γῆ, στὴν πλάση τὴ μεγάλη,
ὦ, ἀπελπίσου!

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Ἄν κ' ἡ ψυχὴ μου τὰ οὐράνια νοσταλγῆ,

Χρυσόπηγῆ, Αὐγούστου, 1930.

(Τὸ Πνεῦμα ἐξαφανίζεται).

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΥΧΩΝ

Δὲν ἐγνώρισα στὴ ζωὴ μου θλιβερώτερο εἶδος φιλολογίας ἀπ' τὴ φιλολογία τῶν εὐχῶν τῆς Πρωτοχρονιάς. Καὶ τί ἀφθονία παραγωγῆς! Γεμίζει ἔντυπα, χειρόγραφα, κάρτες, ἐπισκεπτῆρια, κάρτ-ποστάλ. Κυκλοφορεῖ μὲ τὰ τηλεγραφικὰ καὶ τὰ τηλεφωνικὰ σύρματα. Σκεπάζει τοὺς τοίχους καὶ τις βιτρίνες. Ἀγκαλιάζει γιὰ λίγες μέρες — εὐτυχῶς λίγες — τὴν ὑδρόγειον. Ἄνθρωποι, πού, ὀλόκληρο τὸ χρόνο, δὲν ἐνοχλοῦν καθόλου τὴ φιλολογία, οὔτε ἐνοχλοῦνται ἀπ' αὐτὴν, θεωροῦν ὑποχρέωσή τους νὰ προσφέρουν τὴ θυσία τους στὶς Μοῦσες, τὴν τελευταία του ἡμέρα. Συντάσσουν τηλεγράφημα μὲ ἀξιώσεις ποιήματος, γράφουν γράμμα μὲ ἀξιώσεις φιλοσοφικοῦ δοκιμίου, συμπληρώνουν τὰ κενὰ μιάς εἰκονογραφημένης κάρτας μὲ ἀξιώσεις ἐπιγράμματος τῆς ἀρχαίας Ἀνθολογίας. Μὲ μιὰ λέξη, κάνουν ὕψος. Γιατὶ μιὰ εὐχὴ τῆς Πρωτοχρονιάς δὲν εἶναι ἀπλή εὐχή, ὅ-

πως κάθε ἄλλη. Πρέπει νὰ εἶναι, τὸ λιγώτερο, ἀριστούργημα.

Ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι ἐβολεύοντο μὲ τις εὐχὲς τοῦ νέου ἔτους, ὅπως βολεύεται κανεὶς καὶ μὲ τὰ ἔτοιμα ρούχα. Μετεχειρίζοντο, ἀπλούστατα, ἔτοιμες εὐχὲς. Καὶ ὑπῆρχαν τότε ἀξιόλογες στὴν καθαρεύουσα, πρὸς κοινὴ χρῆση: «Αἰσιον καὶ ὑγιὲς τὸ νέον ἔτος» — «Εὐχομαι νὰ διέλθετε τὸ νέον ἔτος ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ» — «Ἐτη πολλὰ καὶ β,τι ἐπιθυμεῖτε»... Μὲ τις τρεῖς αὐτὲς στερεότυπες εὐχὲς, ἔκαναν τὴ δουλειὰ τους χιλιάδες ἄνθρωποι. Ἄλλοι δὲν ἔκαναν οὔτε τὸν κόπον αὐτόν. Ἐβαζαν, ἀπλῶς, τὴν ὑπογραφή τους κάτω ἀπὸ τις ἔντυπες εὐχὲς μιάς χρωματιστῆς κάρτας, ποῦ ἦσαν γραμμένες σὲ ὅλες τις γλῶσσες τοῦ κόσμου, ἐκτὸς τῆς ἐλληνικῆς. Δὲν τις καταλάβαινε βέβαια οὐτ' ἐκεῖνος ποῦ τις ἔστειλε, οὐτ' ἐκεῖνος ποῦ τις λάβαινε. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Ἦσαν εὐρω-

παϊκὲς εὐχὲς. Ποιὸς μποροῦσε ν' ἀμφιβάλλη γιὰ τὴν ποιότητά τους;

Τὰ τελευταῖα ἕμισ ἔτη, ἡ φιλολογία τῶν εὐχῶν ἄρχισε νὰ γίνεταί μιὰ φιλολογία μὲ ἀξιῶσεις πρωτοτυπίας ὕψους, ἐμπνεύσεως καί, πρὸ πάντων, ἐθνικοῦ χρώματος. Ἡ εὐχὴ ἔγινε ἔργο, σύγγραμμα, ἄπαντον. Ἄνθρωποι, σκυμμένοι ἐπάνω σ' ἓνα χαρτί, στίθων τὸ μυαλό τους, γιὰ νὰ δημιουργήσουν τὸ ἀριστούργημα, ποῦ πρόκειται νὰ τοὺς δοξάσῃ.

— Δὲν μοῦ λές, σὲ παρακαλῶ, τί νὰ γράψω; μοῦ ἔλεγε τίς παραμονὲς τῆς Πρωτοχρονιάς ἓνας καλὸς ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ ἔσχισε μπροστά μου δέκα ἀποτυχημένα σχέδια ἐνὸς τηλεγραφήματος, τὸ ἓνα ὕστερ' ἀπὸ τῆς ἄλλου. Ἐσὺ τὰ καταφέρνεις καλύτερα ἀπὸ μένα. Πές μου τίποτε πρωτότυπο...

Πόσο ἦταν ἀπατημένος ὁ καλὸς ἄνθρωπος! Ἄν ἤξερε πῶς μοῦ εἶναι εὐκολιότερο νὰ γράψω ἓνα ἐλόκληρο βιβλίο, παρὰ ἓνα ἐπιτόλιον συγχαρητήριο, δὲ θὰ εἶχε τόσο καλὴ δέα γιὰ μένα.

— Ποιὸν πρόκειται νὰ εὐχηθῆς, ἐπὶ τέλους; τὸν ρώτησα, γιὰ νὰ μὴν τὸν κακοκαρδίσω.

— Τὴν θειά μου... μοῦ ἀποκρίθηκε. Μιὰ γριὰ θειά, ποῦχω στὸ Γαλαξίδι.

Ὁμολογῶ πῶς, σὲ ἔλη μου τὴ φιλολογικὴ ζωὴ, δὲ βρέθηκα ποτέ μου μπροστὰ σὲ τόσο δύσκολο θέμα. Τί μπορεί νὰ εὐχηθῆ κανεὶς, πράγματι, μὲ πρωτοτυπία καὶ χάρη σὲ μιὰ θειά του, ποῦ βρίσκεται στὸ Γαλαξίδι; Ἀφοῦ ἐβασάνισα κ' ἐγὼ κάμποση ὥρα τὸ μυαλό μου, τοῦ ἐπρόσφερα τὴ σωστικὴ κοινοτοπία:

— Εὐχῆσου τῆς αἰσίου καὶ ὑγιᾶς τὸ νέον ἔτος. Τί ἄλλο νὰ τῆς εὐχηθῆς;

Δὲν ἔμεινε καλλόλου ἱκανοποιημένος.

— Λυτὸ, φίλε μου, εἶναι μιὰ κοινοτοπία τοῦ χειροτέρου εἶδους. Τίποτε πρὸ πρωτότυπο δὲν ἔχει;

Ἔιχα χάσει πιά τὴν ὑπομονή μου:

— Μά, ἐπὶ τέλους, φίλε μου — τοῦ εἶπα — νομίζεις πῶς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εὐχηθῆς τὸν καλὸ χρόνο στὴ θειά σου μὲ πρωτοτυπία; Ἡ κοινοτοπία, ποῦ εἶναι ἓνα ἐντιμώτατο σχῆμα λόγου, ἐφευρέθηκε ἀκριβῶς γι' αὐτὲς τίς περιστάσεις. Γιὰ νὰ τὴ μεταχειρίζεται δηλαδὴ κανεὶς, ἔταν πρόκειται νὰ εὐχηθῆ τὴ θειά του στὸ Γαλαξίδι.

Ἄδύνατο νὰ πεισθῆ. Ἔσφιψε ἀκόμα τὸ μυαλό του καί, τέλος, ἔβγαλε τὸ ἀριστούργημα:

— Τὸ βρήκα!... εἶπε κατενθουσιασμένος.

— Τί;

— Ἄκουσε!

Καί μοῦ διάβασε τὸ δριστικὸ κείμενο τοῦ τηλεγραφήματός του:

«Τὰ καλύτερα ἀνθὴ τοῦ κήπου τῆς ψυχῆς μου, διὰ τὴν ἀγαπητὴν μου θεῖαν, ἐπὶ τῆν νέω ἔτει.»

Καί, μιὰ φορὰ ποῦ ὁ «κήπος τῆς ψυχῆς του» εἶχε ἀνθοβολήσει, ἐξακολούθησε νὰ μοιράζῃ τὰ ἀνθὴ του σὲ συγγενεῖς καὶ φίλους, μὲ τηλεγραφήματα, ἐπισκεπτήρια καὶ κάρτ-ποστάλ.

Καὶ τὸ δυστυχισμένο ταχυδρομεῖο κουβαλεῖ ἔτι αὐτὴ τὴ θλιβερὴ φιλολογία, καὶ τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα δονοῦνται ἀπ' τὸν ἀμφίβολο παλμό της, καὶ τὸ ὕψος ὀρθοκινεῖται. Εὐτυχῶς, ποῦ εἶναι μιὰ φορὰ τὸ χρόνο.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΟ ΠΗΛΙΟ

— ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ —

Α'

Πάνε πολλὰ χρόνια τώρα, ἤμουν ἀκόμα μαθητὴς Γυμνασίου, ἔταν μοῦ κόλλησε ἡ μανία (1) νὰ μαζεύω λαογραφικὸ ὕλικό. Μοῦ εἶναι ἀκόμα ὀλοζώντανη ἡ ἀνάμνηση τῆς ἐποχῆς, ἐκείνης, ποῦ ἔβλεπα τὴ γειτόνισσά μας, τὴ γριὰ Ἐριαντάφλαινα (2), τὴν πρὸ καλύτερη τεχνίτρα τ' ἀργαλειοῦ, νὰ μοῦ λείε παραμύθια καὶ τραγούδια δημοτικά. Κρίμα μοναχὰ ποῦ στὰ χρόνια ἐκεῖνα δὲν εἶχα τὴν ἀπαιτούμενη ἐπιστημονικὴ κατάρτιση, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ μαζέψω ὅλο τὸ λαογραφικὸ θησαυρὸ ποῦ ἤξερε ἡ πολυέξερη καὶ γλυκομίλητη ἐκείνη γριουλά. Ἀκόμα πολλὰ τέτοια τραγούδια δημοτικὰ μοῦ εἶπε ἡ μακαρίτισσα ἡ μάνα μου, ποῦ, ἔταν ἀκόμη εἶμουν μαθητὴς στὸ σχολαρχεῖο, πολλοὺς χειμῶνες κοντὰ στὸ τζάκι, ἔταν μᾶς ἔφηνε στὴ χόβολη τῆς παραστίας κάστανά, μοῦ ἔλεγε τὸν «Ὀρκο τοῦ πελαμένου.»

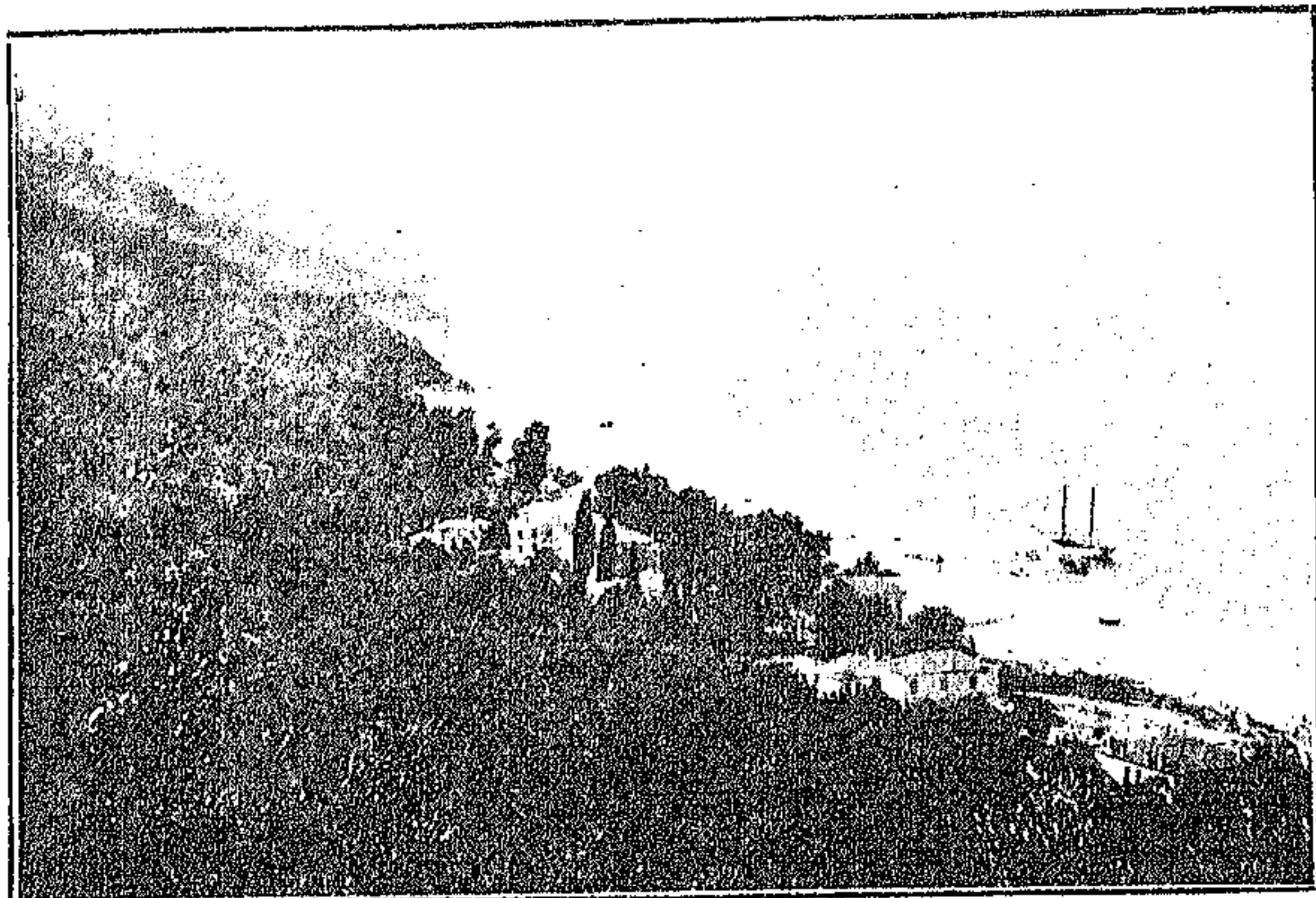
1) Πρέπει νὰ τὸ πῶ ἐδῶ πῶς ἡ μανία αὐτὴ μοῦ κόλλησε ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ Δ. Πληνοῦ. Τὴν πρώτη Γυμνασίου (1907) τὴν πέρασα στὴ Σμύρνη καί, κατὰ καλὴ μου τύχη, εἶχα δάσκαλο τὸ Δ. Πληνό. Αὐτὸς λοιπὸν μ' ἔκανε ν' ἀγαπήσω τὴ λογοτεχνία, κι' ἀκόμα κι' ἐμένα κι' ἄλλους συμμαθητὲς μου μᾶς ἐπέβαλε ἔμμεσα, μὲ τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας του, νὰ διαβάζουμε νεοελληνικὴ φιλολογία. Τὸ θυμάμαι σὲν τώρα: μᾶς ἔλεγε πῶς ἀπὸ τίς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδες νὰ προτιμοῦμε τὰ χρονογραφήματα τοῦ Γρ. Ξενοπούλου καὶ τοῦ Π. Νιρβάνου. Ἐπίσης μᾶς ἔκανε ἔμμεσα προπαγάνδα γιὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα καὶ μᾶς ἔλεγε νὰ μελετοῦμε τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τίς λαϊκὰς παραδόσεις καὶ τὰ παραμύθια. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ σκόρπια μου αὐτὰ σημειώματα τοῦ τὰ ἀφιερῶνω.

2) Καὶ τὸ γλωσσολόγο Μανώλη Ἐριανταφυλλίδου, ποῦ ἦρθε στὴ Ζαγορά στὰ 1911, στὴν Ἐριαντάφλαινα τὸν ἐσύστησα γιὰ νὰ μαζιώσῃ τὸ γλωσσικὸ ὕλικό ποῦ γύρευε.

Πρὸ ὕστερα, ἔταν εἶδε πῶς μοῦ ἄρεζαν οἱ παραδόσεις, τὰ τραγούδια καὶ τὰ παραμύθια, ἀβάρετη ὅπως εἶταν, μὲ τὴν ἀξέχαστη καλοσύνη καὶ ὑπομονὴ τῆς, κάθονταν καὶ μοῦ τὰ ἔλεγε κ' ἐγὼ τὰ ἔγραφα. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ θειά μου ἡ Γεωργαλίνα, ἡ γιάτριά της Περὰχώρας, ἡ τετραπέρατη ἀδερφή τοῦ πατέρα μου, — ποῦ ἤξερε τοῦ κόσμου τὰ γιαιτροσόφια, ποῦ γιάτρεβε — πίστευαν πῶς γιάτρεβε — κόσμο καὶ κοσμάκη ἀπὸ κάθε ἀρρώστεια, ποῦ εἶταν θησαυρὸς ἀπὸ χωρατὰ, ποῦ τὸ τραγούδι τῆς εἶταν σὲν τὸ μέλι καὶ τὴ ζάχαρη γλυκὴ, ἔταν, καμμιά βραδυά, τὴν παρακαλοῦσα νὰ καθήσῃ στὸ σπῆτι μας γιὰ νὰ μᾶς πῆ χωρατὰ (= ἀστεῖα) καὶ νὰ μᾶς τραγουδήσῃ κανένα παλιὸ τραγούδι, τραγούδι κλέφτικο ἢ τῆς ἀγάκης, ἢ πάλι γιὰ νὰ μᾶς πῆ μὲ τὸ πλούσιο καὶ σπικραριστὸ ἀφηγηματικὸ τῆς τίποτα παραμύθια...

Ἀνάμεσα τὸ λοιπὸν στὰ χρόνια 1908—1912, μαζέψα κάμποσο λαογραφικὸ ὕλικό ἀπὸ τίς παραπάνω — ὡς τίς ποῦμε ἔτσι — πηγές. Τὸ ὕλικό αὐτό, τρία πυκνογραμμένα τετράδια, πρὸ ὕστερα, ἔταν ἄρχισα νὰ σπουδάζω, καί, προπάντων, ἔταν μὲ πῆραν στρατιωτὴ ἀπὸ τὰ 1912 ἔσκαμε τὰ 1919, τὸ παράτησα μέσα σὲ μιὰ παλιὰ χασέλα τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τὸ στρατιωτικὸ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ ἐπίδοσή μου σὲ κοινωνιολογικὰς μελέτες, μ' ἔκαναν νὰ ξεχάσω ὀλοτελὰ τὰ τετράδιά μου μὲ τὸ λαογραφικὸ ὕλικό τους. Πέροι τὸ καλοκαίρι, ποῦ πῆγα στὸ χωριό μου, τὴ Ζαγορά, δὲν ξέρω τί μοῦ κατέβηκε ν' ἀρχίσω νὰ ψαχουλεύω καὶ ν' ἀνασκαλεύω μέσα στὸ πατρικὸ μου σπῆτι, μὲ τὴν ἰδέα νὰ βρῶ τίποτα παλιὰ βιβλία, ἢ πάλι

Ένα κρημάτι από τὴν παραλία τοῦ Πηλίου (Νημετὸ Ζαγοράς)

τίποτα παλιὰ πράγματα πού νά μοῦ θυμίζουσαν τὰ παιδικίστικα μου χρόνια. Στὸ ψαγούλεμά μου αὐτό, βρήκα κάπου παραπεταμένα τὰ πέρα πάνω τετράδια πού ελότελα τὰ εἶχα ξεχάσει. Ἐνα φυλλομέτρημά τους βιαστικὸ μὲ ἐπίπεσε πῶς δὲν εἶταν γιὰ πέταμα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ τραγούδια καὶ τὲς παραδόσεις πού εἶναι ἀντιγραμμένα μέσα σ' αὐτὰ, εἶναι ελότελα ἀγνωστα ἢ ἀνέκδοτα (1). Ἀπὸ τὲς συλλογές

1) Τρία ἀπ' αὐτὰ τὰ τραγούδια δημοσίεψα γιὰ πρώτη φορά στὸ βιβλίο μου: Ἡ Ἐπατάσταση τῆς Θεσσαλομαγνητίας, Ἄθ. 1930 σ. 44, 50—51 καὶ 153—155. Γιὰ τὸ τελευταίον, πού εἶναι μιὰ ἄσχημη παραλογή, ὁ Δ. Τσοποτόρ, στὸ Θεσσαλικὰ Χρονικά, τ. Α, σ. 49, ἀφήνει νὰ ὑπονοηθῆ πῶς δὲν εἶναι δημοτικὸ: α) γιατί—λέει—ἐπρεπε νὰ τὸ ἔχω δημοσιέψαι πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια!!! β) γιατί δημοτικὰ τραγούδια μὲ 70 στίχους δὲν ὑπάρχουν!!! καὶ γ) γιατί «δὲ» αὐτοῦ (τὸ ἀποκαλεῖ Ἱερεμιάδα) γίνεται προσπάθεια νὰ καταρρακωθῆ ἢ τὰ ἔτις τῶν τότε προσώπων». Ο Ἄ. Τσοποτόρ, εἶναι γνωστὸ πῶς ἀνήκει εἰς τὴν γλωσσικὴ σχολὴ τῶν Βαλδῆ καὶ Καζάτζη, γι' αὐτὸ καὶ ἔχει μεσάσχητα γιὰ τὸ τί θὰ πῆ δημοτικὸ τραγούδι. Ἐν ἄλλοις μιὰ ἐπισκευαστικὴ συλλογὴ, π. χ. τοῦ Πολίτη (Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἐκδ. 2. Ἄθ. 1926), ὁ ἔδωκε στίς σελίδες 122—139 δημοτικὰ τραγούδια καὶ μὲ 90 στίχους· ἂν πάλι ἀνοίγε τις σελ. 289—293, ὁ ἔδωκε τραγού-

δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Φωριέλ, Πάσσαθ, Ζαμπέλιου, Ἀραβαντινοῦ, καὶ τὲς ἐργασίες τοῦ Ν. Πολίτη πού συμβουλευτήκα, σχηματίσα τὴν ἰδέα πῶς τοπικὴ συλλεχτικὴ ἐργασία λαογραφικὴ στὸ Πήλιο δὲν ἔγινε ἢ, κι ἂν ἔγινε, δὲν θὰ δημοσιεύτηκε. Ἐξ ἄλλου ἤξερα πῶς κανένας ἀπὸ τοὺς γραμματιζοῦμενους Πηλιορεῖτες δὲν καταπιόστηκε ποτέ μὲ τὲς παραδόσεις καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Πηλίου. Στὰ παλιότερα τὰ χρόνια, ὁ Φίλιππος Ἰωάννου, πού βρισκόνταν πιδ κοντὰ εἰς τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, ὄχι μόνο δὲν καταδέχτηκε οὔτε

διὰ μὲ 115 στίχους κλπ. Μὰ θὰ τὸν ρωτοῦσα κ' ἐγώ: τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη (ἕνα εἶδος δημοτικῶν τραγουδιῶν) εἰς 800 ἢ 1000 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν σημερινὴν χρονολογία) πῶς σωθῆκαν εἰς τὸ σῶμα τοῦ λαοῦ; Μὰ ὁ Τσοποτόρ ἀπορεῖ ἀκόμα γιατί δὲν ἐδημοσίεψα εἰς 1908—1910 τὸ λαογραφικὸ ὄλικόν μου μάζεψα. Ἐν καὶ εἶναι γελοία ἢ ἀπορία του, ὡστόσο τοῦ ἀπαντῶ: Τότες, κύριε Τσοποτόρ, ἤμουναι παιδάκι καὶ δὲν εἶχα τὸ κῆρος νὰ εἶμαι οὐνεργάτης περιοδικῶν. Ὅσο γιὰ τὰ φερόματα τῶν προσώπων εἰς τὴν Ἐπατάστασιν τοῦ 1821, εἰς τὴν ἐδημοσίεψα σ' ἔλα μου τὰ βιβλία τὸ στηρίζω εἰς ἔπισημα κείμενα, πού ΚΑΝΕΝΑΣ ἴσασιν τὰ σήμερα δὲ μπόρουν νὰ μοῦ τ' ἀποδείξῃ πλαστά, γιατί πρὶν ἀπὸ μὲνα τὰ ἐδημοσίεψαν ἕνα σωρὸ ἄλλοι, καὶ γιατί βρισκόνται πολλὰ ἀπὸ δεχτικὰ εἰς ἀρχεῖα τοῦ Κράτους καὶ εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀγωνιστῶν τοῦ 21.

ἕνα τραγούδι δημοτικὸ νὰ ἀντιγράψῃ, μὰ καὶ μετὰφρασε εἰς ἀρχαία. (Κοῖτα Φιλ. Ἰωάννου, Θεσσαλομαγνητικός, Φιλολογικὰ Πάρεργα. Ἄθηναι 1865, σ. 388—390), τὴν πασίγνωστη παραλογή π' ἀρχίζει:

Μάννα μὲ τοὺς ἐννά σου γιῶς καὶ μὲ τὴν μιὰ σου κόρη,
τὴν κόρη τὴ μονάκριβη τὴν πολυκαταπαιμένη...

ἔτσι:

Γιῶν σὴ μήτηρ τριῶν κεκλημένη
μὲς τε παιδὸς φιλάτης, ὡς ἄλλα
πολλῶν πέφηνας σακρῶν ἐν μητράσιν!...

Ὁ Θεόδ. Ἀφεντιόλης πάλι δὲν εἰδείξε κανένα ἐνδιαφέρον. Μόνον ὁ Γ. Ἀδραχτῆς κάτι ἔκανε. Σὲ μερικὰ περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια τοῦ καιροῦ του (1880—1895) δημοσίεψε δυό-τρία πηλιορεῖτικα δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἄλλες τόσες παραδόσεις. Ὁ Ν. Καπετανάκης, πού κι αὐτὸς θὰ μποροῦσε πολὺ ὄλικόν νὰ μάζεψῃ, (γιατὶ εἰς ἀναμεταξύ ὁ Ν. Πολίτης, μὲ τὲς ἐπίμονες ἐρευνές του καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν του κῆρος, ἀνύψωσε σ' ἐπιστήμη τὴν λαογραφικὴν ἐρευνα εἰς τὴν Ἑλλάδα), δὲν ἔκανε τίποτα. Ἐλεγε πολλὰς φορές πρὶν πεθάνῃ πῶς ἔχει μάζεψῃ πολὺ ὄλικόν, μὰ δὲ φαίνεται εἰς τὴν σθεναρὰ νὰ καταπιόστηκε ποτέ μὲ τὴν δουλειὰ αὐτὴν. Ὁ μόνος, πού συγκέντρωσε τὲς γραφτὰς καὶ ἀγραφτὰς παραδόσεις κυρίως δμῶς γύρω εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Πηλίου, εἶναι ὁ αὐτοδιδάχτης λόγιος Ζωσιμάς Ἐσφιγμενίτης, — ὁ διαβολεμένος καλόγερος πού, σὲ μεγάλη ἡλικία, μὲ τὴν ἐπιμονὴν του μπόρουν νὰ μάθῃ γράμματα, καὶ μάλιστα γράμματα πολλὰ, πού νὰ μπορῆ νὰ καταλαβαίνῃ καὶ τοὺς ἀρχαίους ἀκόμα. Ἐ, λοιπὸν ὁ τετραπέρατος αὐτὸς καλόγερος, πού μὲ τὸ περιοδικόν του «Προμηθεὺς» (Βόλος 1889—1898) μάζεψε τόσο ἱστορικὸν ὄλικόν, σήμερα εἶναι ελότελα ξεχασμένος, καὶ δὲ βρέθηκε κανένας δήμαρχος τοῦ Βόλου νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ζωσιμά σ' ἕνα δρόμον.

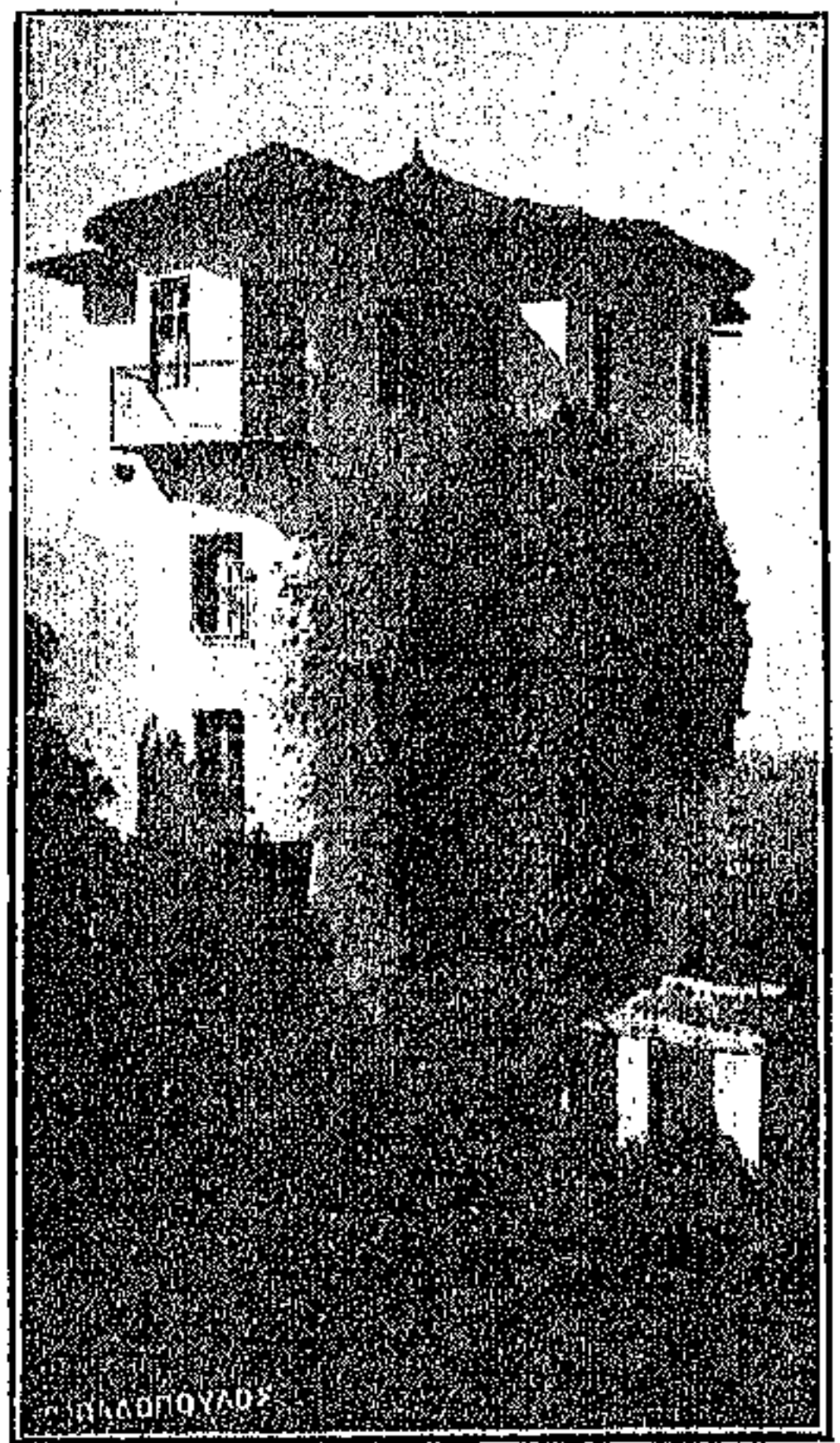
Ἄς μποῦμε τώρα εἰς τὸ θέμα μας. Ἀρχίζω ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τὰ πιδ ἀγνωστα, καὶ ἐκεῖνα πού εἶναι χαρακτηριστικὰ γιὰ τὸ περιεχόμενόν τους. Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, ὑπῆρχε συνήθεια νὰ γιορτάζεται ἢ πρωτομαγιά μὲ γλέντια καὶ

παράτες, πού θυμίζουσαν τὰ ἀποκριάτικα ἔθιμα. Δέκα ἴσασιν εἴκοσι παιδιά μεγάλα, μασκαρευόνταν, δηλαδὴ φοροῦσαν διάφορα ρούχα καὶ ὁ ἕνας παρίστανε τὸν ἀράπη, ὁ ἄλλος τὸν γαιτρά, καὶ ὁ ἄλλος τὸν γέρο, τὴν γριὰ μωνοδοντιῦ, τὸ φουστανελλῶ, καὶ ἀκόμα τὸν γετίτσαρο, τὸν βροδῶδα, τὴν χανούμσα κ.τ.τ.

Ἔτσι, ἢ καθε παρέα, ἔχοντας εἰς τὴν μέσῃ τὸ Μάη, ἕναν νιδ στολισμένον μὲ λουλούδια, καὶ μὲ τὰ ντόπια ὄργανα μπροστὰ (ζουρνάδες, νταούλια, βιολιά), γυρνοῦσε εἰς ἀργαστήρια καὶ εἰς σπιτία καὶ μάζεψε φιλέματα (= δῶρα), κυρίως σῦκα, αὐγά, καρύδια, καὶ πολλὰς φορές καὶ παράδες.

Μπροστὰ εἰς καθε ἀργαστήρι ἢ εἰς σπιτίον, οἱ Μάηδες (ἔτσι λέγονταν), στέκονταν καὶ τραγουδοῦσαν τὸ παρακάτω τραγούδι (1).

(1) Ὁ Φωριέλ, ὅπως καὶ ὁ Πολίτης, λέει, πολὺ σιωπῶν, πῶς τὰ τραγούδια αὐτὰ καθὼς καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς κ. ἄλ. εἶναι ἔθιμα πού ἔμειναν ἀπὸ παρόμοιους συνήθειες τῆς ἀρχαίας λαταίας (ἔθιμα εἰσεσιώνης, κορωνίσματος, χελιδονίσματος κλπ.).

Ὁ πύργος τοῦ Κατζίμεισιν (Ἀρχαία Βόλου)

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑΣ

1

Μάη μου, Μάη θροσερέ, κι Ἀπρίλη λουλουδάκια,
ὡ Μάης μὲ τὰ τριαντάφυλλα, κι Ἀπρίλς μὲ λουλουδάκια,

2

Ἄφεντη κι ἀφεντούτσικε, πάντα φορές ἀφέντη,
λύο' το, ἀφέντη, λύο(ε)το, τὸ χρυσομαντηλιό σου.
Κι ἂν ἔχης γρόσια, δὲ μας τα φλουριά μὴν τὰ λυπᾶσαι.

3

Ἦταν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.

1

Ἦ Κουσαντῆς τῆς Γιάργαινας πούναι ταξιδιμένος περᾶσαν χρόνια κι καιροὶ και εἰδηση δὲ δίνει.

Ἦ ξενιτικὴ ἀλχημονιά, ἢ ξενιτικὴ τραβιά,
τοῦν πότε(ε)σαν ἀγγιο βότκινο τῆς λησιμονιᾶς τῆς γαῖ-
[ροῦς.
Ἦτσι ἢ ἀτοχη Μαργιῶ, δώδεκα χρόνιας γήρα,

Μιά μέρα πὸς ἢ Κουσαντῆς, ἐκεῖ μακριὰ στὰ ξένα,
ἐκάθησε μὲ φίλους τοῦ πούλῳ νὰ ξεφαντύση,
ἢ τράπεζ' ἐσειγλοτήκε καὶ τὸ πούτῆρ' ρυλοτή.

Ἦτσι ἢ ἀτοχη Μαργιῶ, δώδεκα χρόνιας γήρα,
βραδύ-πομπύ, τὴν νόχη τῆς μοιρολογᾶ καὶ κλαλεῖ.
2
Μιά μέρα πὸς ἢ Κουσαντῆς, ἐκεῖ μακριὰ στὰ ξένα,

Δώδεκα χρόν' στὴν ξενιτιά, γραφὴ δὲν ἔχει στείλει.
Ἦ ἦρα πουλοῦν τὰ σπιτίατου, παντρεύουν τὴν καλήτου.

Ἦσαν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.

Ἦ Κουσαντῆς τῆς Γιάργαινας πούναι ταξιδιμένος περᾶσαν χρόνια κι καιροὶ και εἰδηση δὲ δίνει.

Ἦσαν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.
Στὸ διάστημα αὐτὸ ἔχει ξεχάσει τοὺς δικούς του κι οὐτε τοὺς γράφει κι οὐτε τοὺς θυμᾶται.

Δόστε μ'κρασί, δόστε μ'ρακί, γιατί εἰμ'βαλαντομημένους.
Σὲ ἀσημένιουν μαστροπὰ ἢ νύφη τοῦν κερνάει,
τοῦ φέρνει δίπλα μὲ γλυκὸ, κρασί κομμανταρῆ,

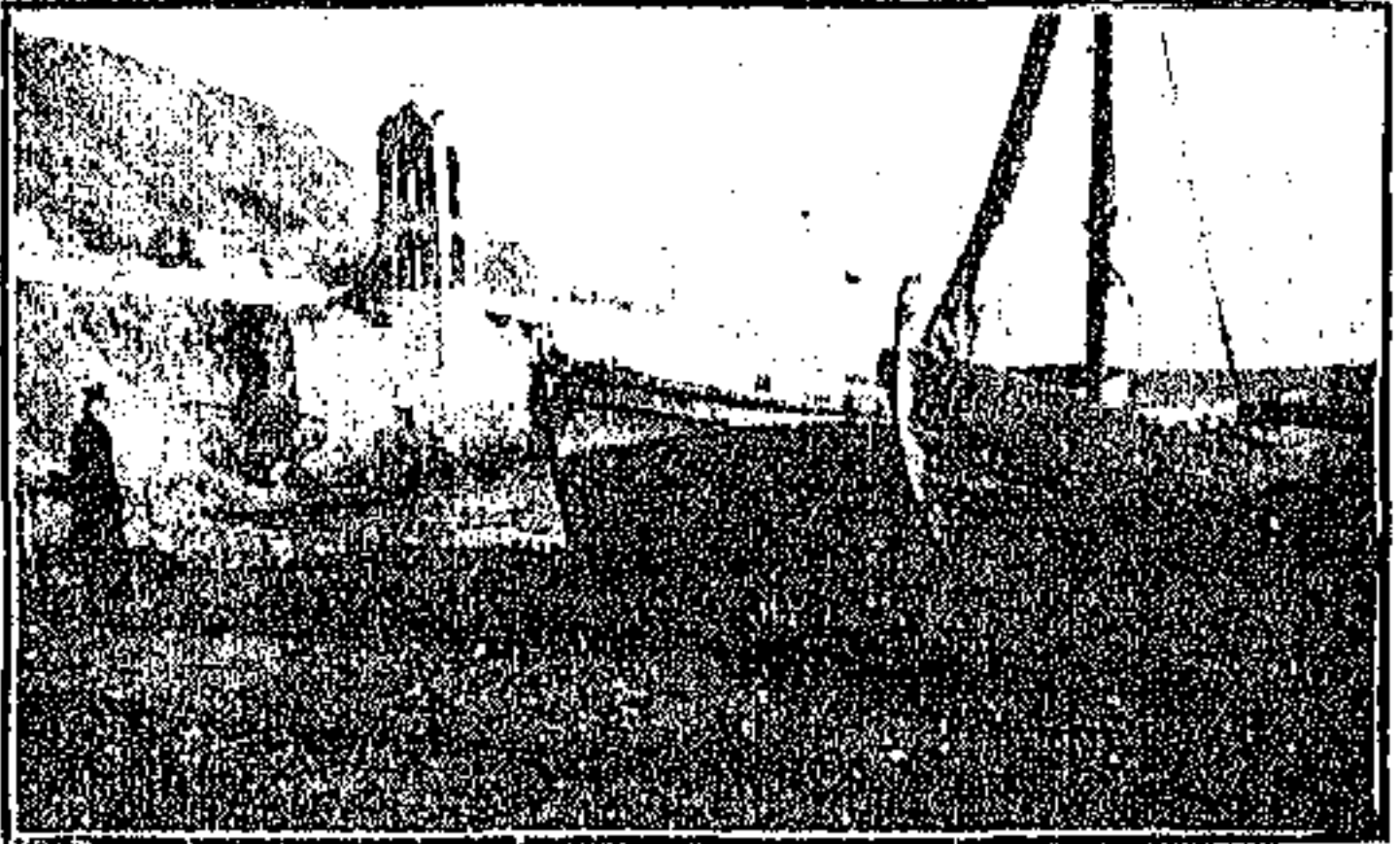
Ἦτσι ἢ ἀτοχη Μαργιῶ, δώδεκα χρόνιας γήρα,
βραδύ-πομπύ, τὴν νόχη τῆς μοιρολογᾶ καὶ κλαλεῖ.

Ἦσαν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.

Ἦσαν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.

Ἦσαν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.

Ἀμα πάλι ἔπερναν τὸ «ναῖ» ἀπὸ τοὺς γονιοὺς τοῦ νιοῦ, τότες μυστικὰ μυστικὰ συμφωνοῦσαν ν' ἀνταμωλοῦν μιὰ βραδυά (κυρίως Κυριακή) στὸ σπίτι ἑνὸς φίλου, γιὰ νὰ δώσουν τὸ λόγο.
Στὸ συναπάντημα αὐτὸ, ὁ πατέρας τῆς νύφης ἔγραφε τὸ προικοσύμφωνο, στὸ ὁποῖο ὤριζε ἕνα πρὸς ἕνα τὰ καλοῦδια (πραικιὰ) πὺ ἔδινε στὴν κόρη του, καθὼς καὶ τὴν προῖκα (τὰ μετρητὰ καὶ τὰ χτήματα).
Ἦ συμφωνία αὐτὴ, τὸ σίβασμα (ᾷ) (= ἀρραβώνια) κατὰ τὰ πηλιορείτικα ἔθιμα, ἐπισημοποιούτανε μὲ ντουφεκιές.

Στὴν ἀμμουδιά τῆς Γαρίτσας (Βόλος)

μαντήλι (κυρίως μεταξωτὸ), πὺ ὁ γαμπρὸς ἢ τὸ φοροῦσε στὸ λαιμό, κι ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ δαχτυλίδι, πὺ τὸ φοροῦσε τὶς πιὸ πολλές φορές ὁ ἴδιος στὸ δάχτυλο τῆς νύφης, ὅταν πήγαινε νὰ τοῦ βάλῃ μετάνοια (= νὰ τοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι).

Ἦσαν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.

Ἦσαν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.

Ἦσαν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.

Ἦσαν ἄλλο πάλι εἶναι μιὰ ἁμορφη παραλαγή τοῦ τραγουδιοῦ τῆς ξενιτειᾶς.
Ἦνας παντρεμένος λείπει δώδεκα χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό του.

(1) Τὸ αἰγύλλημα ἀπὸ Πήλιο τὸ λένε ἀγιάκλημα (2) Τὸ ἄκουσα ἀπὸ τῆς γριᾶς Τριαντάφυλλας στὰ 1909

(1) Τὸ ἄκουσα ἀπὸ τῆς θείας μου Γιωργαλίνας στὰ 1940. (2) Ἦνα τέτοιο ἀνέκδοτο τραγουδι δημοτικὸ πὺ παρομοιάζει μὴν προξενῆτρα νὰ κἀνη προξενιά, εἰδησοῦσα στὸ βιβλίον μου: «Ἦ Ἐπανάσταση τῆς Θεσσαλομαγνησίας». Ἀθ. 1980 σ. 50-52, γιὰτὶ ἔχει πολὺ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν κοινωνικὴ κυρίως ἱστορία τῆς παλιᾶς ἐποχῆς.

θος. Κ' ἐνῶ, μὲν ἄρα, ὑπερκασιζόταν ὁ πατέρας μου μέσα σ' ἓνα του κώργο, πού τοῦ ἀπέμεινε μένος, — γιατί εἶχε χάσει τὰ πάντα ἐλλόγως — μὲ κερήμιοι χτύπημα τὸν ἔσυρε στή θύρα του. Γιατί, ἐκεῖ πού πηγαίνονταν, φροντίζοντας γιὰ τὸ ἓνα καὶ γιὰ τὸ ἄλλο, τὸν ἐσημάδεψε ὁ προδότης ἀπὸ μακριὰ καὶ τὸν ἐχτύπησε κατὰμεσα στὰ μάτια.

» Ἀφοῦ σκοτιώθηκαν οἱ ἀδερφοί μου κι' ὁ πατέρας μου, κι' ἀπέμεινα ἐγὼ μοναδικὴ κληρονόμος τῆς Ὀλλανδίας, ὁ βασιλέας τῆς Φρεισίας, ἐπιθυμῶντας νὰ βάλῃ γιὰ καλὰ πόδι μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ κράτος, ἐκαμε γνωστὸ, τόσο σ' ἐμέ ὅσο καὶ σὸ λαὸ μου, πῶς, ἂν ἐδεχόμουνε τώρα ἐκεῖνο πού δὲν εἶχα δεχτὴ προηγουμένως, νὰ πάρω γι' ἄντρα μου τὸ γιού του τὸν Ἀρμπάντη, ἢ μὲ μοῦ χάριζε εἰρήνη κι' ἀνάπαυση.

» Ἐγὼ, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ μεγάλο μῖσος πού ἔχω ἐναντίου του κ' ἐναντίου ἕλης τῆς κακούργας του γενεᾶς, πού μοῦ σκότισε δύο ἀδερφοὺς καὶ τὸν πατέρα, καὶ μοῦ ρήμαξε καὶ μοῦ καψε καὶ μοῦ κατέστρεψε τὴν πατρίδα, μὰ κ' ἐπειδὴ δὲν ἤθελα ν' ἀδικήσω ἐκεῖνον πού τοῦχα ὑποσχέθη πῶς δὲ θά-καιρνα ἄλλον ἄντρα, ὡς πού νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὴν Ἰσπανία, τοῦ ἀπάντησα:

— «Ὅταν πάθω ἓνα κακό, προτιμῶ νὰ πάθω κι' ἄλλα ἐκατό, καὶ νὰ παίξω καὶ τὰ ρέστα μου: νὰ σκοτιώθω, νὰ καῶ ζωντανή, καὶ νὰ σκορπιστῇ ἡ στάχτη μου στοὺς τέσσαρους ἀνέμους, πρὸς νὰ κάμω αὐτὸ πού μοῦ ζητᾶς».

» (Οἱ ὑπήκοοί μου προσπαθοῦνε νὰ μὲ βγάλουν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀπόφαση, κι' ἄλλος μὲ παρακαλεῖ, κι' ἄλλος μοῦ διαμαρτύρεται, καὶ μοῦ ζητᾶνε νὰ παραδώσω στὰ χέρια του τὸν ἑαυτὸ μου καὶ τὴ γῆρα, πρὶν τὸ πείσμα μου μὰς καταστρέψῃ ὅλους.

» Ἔτσι, ὅταν εἶδανε πῶς οἱ διαμαρτυρίες τους καὶ τὰ παρακάλια τους ἐπηγγίνανε χαμένα, κ' ἐγὼ ἔμεν' ἀλύγιστη, ἐσυμφωνήσανε μὲ τὸ βασιλέα τῆς Φρεισίας καί, καλλῶς εἶχανε πῆ, τοῦ παραδῶσανε κ' ἐμὲ καὶ τὰ τεῖχη.

» Ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ μὲ κακομεταχειριστῇ καθόλου, μ' ἐδεβαίωνε πῶς καὶ τὴ ζωὴ κα' τὸ βεβαίως ἔμεν' ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου καὶ τὴ γῆρα, πρὶν τὸ πείσμα μου καὶ νὰ γινόμουνα γυναῖκα τοῦ Ἀρμπάντη του.

» Ἐγὼ, βλέποντας νὰ πιέζομαι τόσο, γιὰ

νὰ φύγω ἀπὸ τὰ χέρια του, θέλιο νὰ παρατήσω τὴ ζωὴ μου ἕως ὅτου θάνατος, πρὶν ἐκδικηθῶ, μὲ θλίθει πῶς πολὺ ἂν ἔλα τὰ δεινὰ πού ὑπόφερα.

» Κάνω πολλές σκέψεις καὶ φτάνω στὸ συμπέρασμα πῶς στὸν κόπο μου μονάχα ἡ προσπάθεια μποροῦσε νὰ μὲ βοηθήσῃ: ἔτσι ἐκαμώθηκα πῶς, ὄχι μόνο δὲ μοῦ εἶτανε δυσάρεστο, μὰ καὶ πῶς ἐπιθυμοῦσα νὰ μὲ συμπαθήσῃ καὶ νὰ μὲ κάμῃ νύφη του.

» Ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς, πού ἄλλοτε εἶτανε στὴν ὑπηρεσία τοῦ πατέρα μου, ἐδιᾶλεξα δύο ἀδερφοὺς πολὺ μυαλωμένους καὶ προικισμένους μὲ μεγάλη καρδιά, μὰ πῶς πολὺ μὲ πραγματικὴ πίστη, σὺν ἀνθρώποι πούχανε μεγαλώσει κ' ἀναθρεφτῇ μαζί μας μέσα στὴν αὐτὴ ἀπὸ τὴν τρυφερὴν ἡλικία τους, καὶ πού μοῦ εἶτανε τόσο ἀφοσιωμένοι, πού τόχανε γιὰ τίποτε νὰ θυσιάσουνε τὴ ζωὴ τους γιὰ νὰ σώσουνε τὴ δική μου.

» Τοὺς ἐφάνέρωσα τὸ σχέδιό μου κ' ἐκεῖνοι μοῦ ὑποσχέθηκαν πῶς θὰ μὲ βοηθήσουνε. Κ' ὁ ἓνας ἐπῆγε στὴ Φλάντρα, γιὰ νὰ ἐτοιμάσῃ ἓνα πλεούμενο τὸν ἄλλο τὸν ἐκράτησα μαζί μου στὴν Ὀλλανδία.

» Τώρα, ἐνῶ προσκαλοῦσανε τοὺς ξένους καὶ τοὺς ντόπιους γιὰ τὸ γάμο μας, ἐμαθεύτηκε πῶς ὁ Μπιρένος εἶχε ἐτοιμάσει στρατὸ στὴ Μπισκάγια γιὰ νὰ ἔρθῃ στὴν Ὀλλανδία, ἐπειδὴ ἐγὼ, ἔπειτ' ἀπὸ τὴν πρώτη μάχη, ὅπου εἶχε νικηθῇ καὶ σκοτιωθῇ ὁ ἓνας μου ἀδερφός, ἔστειλ' ἀμέσως ἓναν ἀγγελιοφόρο στὴ Μπισκάγια νὰ τοῦ πᾶη τὴ θλιβερὴν εἶδηση. Μὰ ἐνῶ ἐτοιμαζόταν ἐκεῖνος γιὰ τὴν ἐκστρατεία, ὁ βασιλέας τῆς Φρεισίας ἐκατέχτησε καὶ τὸ ὑπόλοιπο κράτος μας. Ἔτσι ὁ Μπιρένος, πού δὲν εἶχε τίποτε, εἶχε ξεκινήσει μὲ τὰ πλοῖα του γιὰ νὰ μὰς δώσῃ βοήθεια.

» Μαθαίνοντας αὐτὰ ὁ φρεῖσος βασιλέας, ἄφησε στὸ γιού του τίς φροντίδες τοῦ γάμου, κι' αὐτός, βγαίνοντας στὸ πέλαο μὲ τὸ στόλο του, συνάντησε τὸ Δούκα, τὸν ἐνίκησε, τὸν ἔκαψε καὶ τὸν σὺντριψε, καί, ὅπως ἤθελε ἡ μοῖρα, τὸν ἐπίασ' αἰχμάλωτο. Ὅμως ἡ τέτοια εἶδηση δὲν εἶχε φτάσει ἀκόμη σ' ἐμὰς. Κ' ὡς τόσο μ' ἐπαντρεύτηκεν ὁ νέος, κι' ἤθελε νὰ πλαγιάσῃ μαζί μου, σύμφωνα μὲ τὴ συνθήθεια.

» Ἐγὼ πίσω ἀπὸ τίς κουρτίνες εἶχα κρύψει τὸν πιστὸ συνεργό μου, κ' ἐκεῖνος ἔμεινε ἀ-

σάλετος ὡς πού εἶδε νάρθη κοντὰ μου ὁ γαμπρός, μὰ πρὶν ἀκόμη πλαγιάσῃ, ἐσήκωσε μὴν ἄξινα καὶ μὲ τόσο δυνατὸ χέρι τὸν ἐχτύπησε πίσω στὸ κεφάλι. Κ' ἐγὼ πηδῶντας ἀμέσως τοῦκοψα τὸ λαμῶ.

» Ὅπως σιωρᾶζεται τὸ βῆξι στὸ σφαιεῖο, ἔτσι ἐσιωρῶσθηκε κι' ὁ καταραμένος νέος στὸ πείσμα τοῦ βασιλέα Τσιμόσκου, τοῦ πῶς ἀπατεῶνος τοῦ κόσμου, γιατί ἔτσι ἐνομᾶζεται ὁ βασιλέας τῆς Φρεισίας πού μοῦ σκότισε τὸν

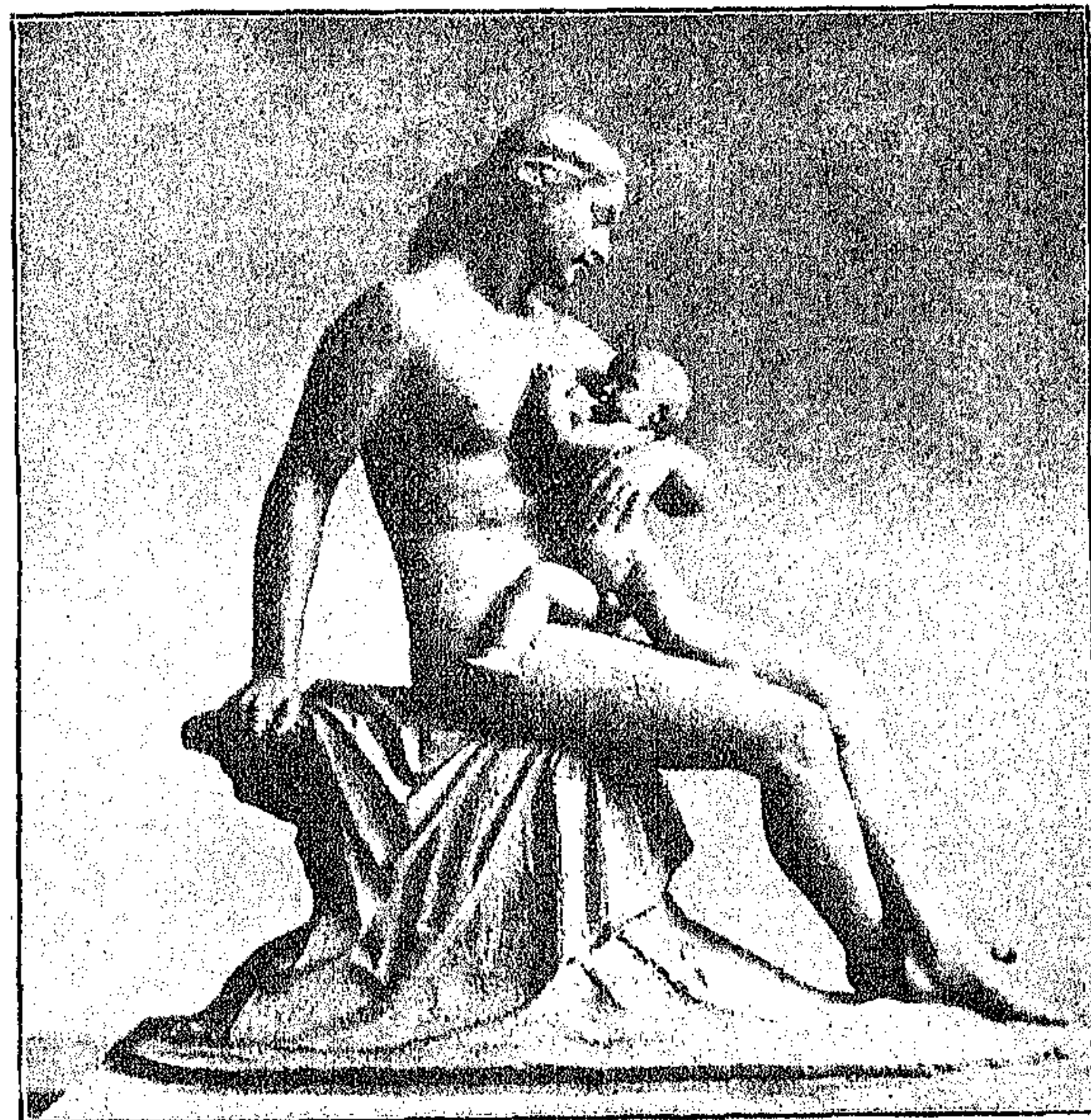
πατέρα καὶ τοὺς δύο ἀδερφοὺς μου, καὶ πού, γιὰ νὰ κάμῃ δικὰ του καλύτερα τὸν τόπο μου, μ' ἤθελε γιὰ νύφη του, γιὰ νὰ σκοτιάσῃ καμμιὰ μέρα τῶς κ' ἐμὲ τὴν ἴδια.

» Πρὶν μὰς παρουσιαστῇ κανένα ἐμπόδιο, παίρνοντας ὅ,τι ἄξιζε πῶς πολὺ ἢ ἐθάρανε πῶς λίγο, μ' ἐκατέβασε ὁ σὺντροφός μου βιαστικὰ ἀπὸ τὸ παραθύρι, δεμένη μ' ἓνα σκοινί, ἐκεῖ πού περίμεν' ἔτοιμος ὁ ἀδερφός μου στὴ βάρκα πούχε φέρει ἀπὸ τὴ Φλάντρα.

(Ἀκολουθεῖ)

Μεταφρ. ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ

HEINRICH WADERÉ

ΜΗΤΕΡΑ

Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ο κ. Κώστας Ουράνης, σε μια σειρά άρθρων, που δημοσιεύθηκαν σε μια κριτική αθηναϊκή εφημερίδα, εξέτασε με μεγάλη εμβρίθεια τα αίτια της κακοδομίας του ελληνικού βιβλίου, και υπέδειξε τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, τόσο από την πολιτεία όσο κι από τους ίδιους τους ενδιαφερομένους, για να εκλείψει αυτό το κακό. Και δεν υπάρχει λόγος να μην εκλείψει, αφού ούτε η φιλαλογική παράδοση, ούτε η σχετική μόρφωση λείπει από την Ελλάδα, κι ως λένε, τι θέλουν εκείνοι που αρνούνται τα πάντα.

Αρκεί να θυμηθώ κανείς τη σειρά των παραστάσεων που εξασφάλισε η «Ελευθερη Σκηνη» στα έργα που ανέθεσε, το θρίαμβο των κωμωδιών του Μωραϊτίνη, τη θερμή υποδοχή που επιφυλάχτηκε στη «Λωή εν Τάφω» του Μυριβήλη, για να δει πως δε λείπει το κοινό που ενδιαφέρεται για κάθε προσπάθεια που αξίζει. Αυτές οι μεμονωμένες περιπτώσεις θα μπορούσαν να επεκταθούν για κάθε αξιολογική παραγωγή. — με την προϋπόθεση όμως να μην εκδηλωθούν κι άμεσως εγκαταλειφθούν από το συγγραφέα τους στην τύχη. Γιατί δυστυχώς, όπως άλλωστε ορθότατα παρατηρεί ο κ. Κ. Ουράνης, μόλις ένα βιβλίο εκδοθή εδώ στην Ελλάδα, εγκαταλείπεται, από τον εκδότη όπως κι από το συγγραφέα, να τραβήξει μόνο το δρόμο του.

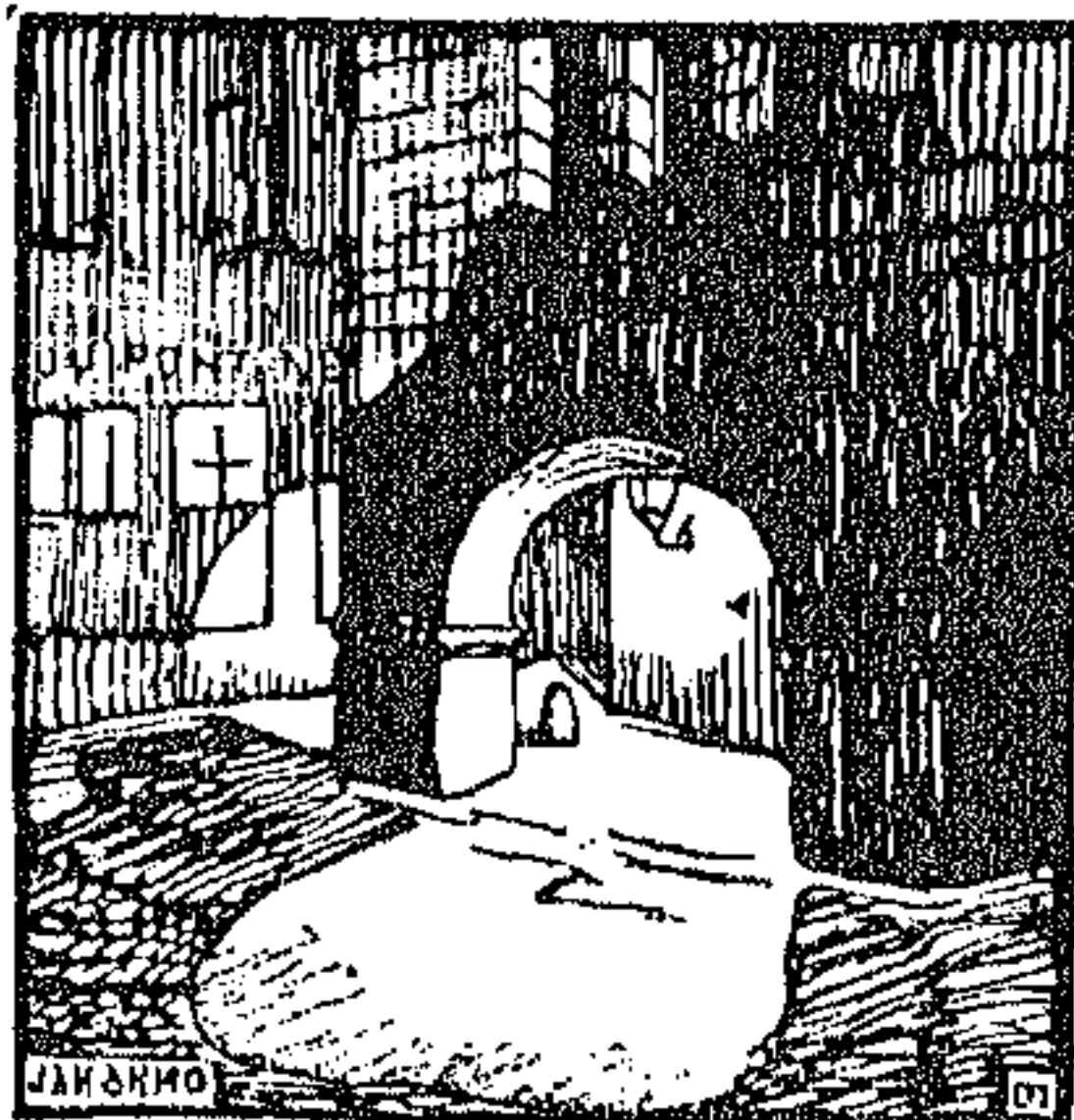
Η σημερινή όμως οργάνωση της κοινωνίας έχει επεκτείνει πολύ πλατεία τη ζωή κάθε ατόμου, και τα μύρια αντικείμενα που απασχολούν καθημερινώς τον καθένα,

δεν του επιτρέπουν εύκολα να αφιερώσει χρόνο, για να ανακαλύψει ένα βιβλίο, που, τελος πάντων, δεν αποτελεί το απαραίτητο στοιχείο της υπάρξεώς του. Μόνο ένας επαγγελματίας ή ένας φανατικός ιδεολόγος μπορεί να παρακολουθήσει τη μόλις διαγραφόμενη κίνηση των βιβλίων, καθώς υφίσταται τώρα στην Ελλάδα. Για να υποπέσει στην αντίληψη του κοινού αναγνώστη ένα έργο, χρειάζεται διαφήμιση, οργάνωση, διάδοση, κι άλλα μέτρα που εκθέτει σαφέστατα ο κ. Ουράνης στα άρθρα του. «Εν απ' αυτά είναι κι η εμφάνιση. Είδατε ποτέ τις εκδόσεις που εκθέτουν στις βιτρίνες τους τα βιβλιοπωλεία μας; Αν εξαίρεση κανείς μερικές σπάνιες περιπτώσεις — και μέσα σ' αυτές πρέπει να αναφέρω τη λιτή και κομψή παρουσίαση των «Απάντων Ξενοπούλου», — τα περισσότερα έργα βγαίνουν στη δημοσιότητα με ένα αξιουρήνητο ένδυμα. Α τεχνες εικόνες, κακοτυπω-

μένες φωτογραφίες, ακαλαίσθητα χρώματα, πλημμελής εκτύπωση, άθλια ποιότητα χαρτιού, άπωθοι, αντί να ελκύουν, την περιέργεια της πελατείας.

Και όμως, αν η τιμή κι ο τίτλος ενός έργου ζυγίζονται με τόση προσοχή από τους ενδιαφερομένους, η παρουσίαση θα έπρεπε να τους απασχολήσει το διπλό, γιατί συγκεντρώνει μόνη της τουλάχιστον δσηπείστικότηταμπορούν να έχουν οι άλλοι δυο όροι. Πραγματικά, κι απ' το χαρτί και μόνο, μπορεί πολλές φορές να αποφασισθεί η τύχη ενός βιβλίου. Όταν είναι λεπτό, μαυριδερό, έτοιμο να σχι-

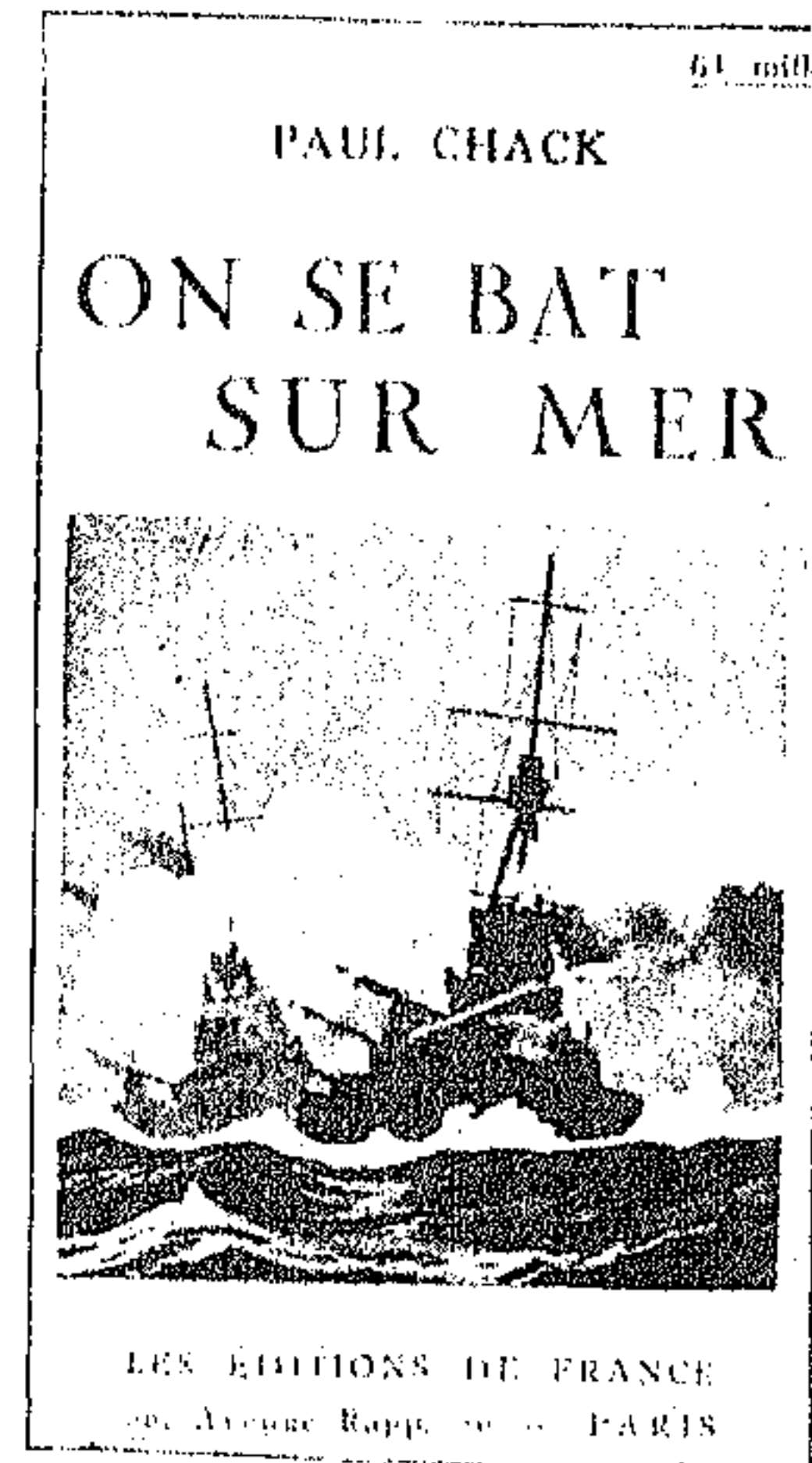
HENRI DUCLOS TENU PAR ESPEJO

Επιγραφή LOUIS MAILLE

Σκίτσου του SEM

σθή στην παραμικρή απροσεξία των δακτύλων, με εμφανή την απειλή ενός γοργού κιτριλισματος, ένας καλαίσθητος άνθρωπος θα προτιμήσει να μην τ' ανοίξει καθόλου. Αντιθέτως, ένα χαρτί καλό, δίνει, μπορεί να πη κανείς, μανύλική ικανοποίηση στα χέρια που το πιάνουν, κι αν η δαπάνη θα είναι μεγαλύτερη, το κέρδος θα είναι ανάλογο. Στη Γαλλία, όπου η βιβλιοπωλική οργάνωση έχει εξελιχθή σε τελειότητα βαθμό, είχαν επικρατήσει μέχρις εσχάτων μια γενική ποιότητα χαρτιού, — ιδίως για τα εξώφυλλα, που γινόντανε κίτρινα, για να μην χαλασθουν απ' τον καιρό. Η τάση όμως αυτή άρχισε να υποχωρή, γιατί η πείρα απέδειξε πως η ομοιομορφία έχει σοβαρά μειονεκτήματα.

Ένα βιβλίο, για να παρατηρηθώ, να ελκύσει την προσοχή, πρέπει να έχει κάτι αποκλειστικώς δικό του, μιάν ατομικότητα, που εξασφαλίζεται κυρίως με την εξωτερική εικόνα. Κι αυτό είναι τόσο αλήθεια, που σχεδόν όλες οι νεώτερες εκδόσεις συμμορφώνονται. Ίσως παραβλήθω ή αντίρρηση πως σ' ένα

σοβαρό βιβλίο μιά εικόνα στο εξώφυλλο δεν ταιριάζει. Οι αθηναϊκοί του βιβλίου απαντούν πως αυτό είναι μιά πρόληψη. Μιά ξυλογραφία μελετημένη, όχι μόνο δε μειώνει την αξία ενός βιβλίου, αλλά προσθέτει σ' αυτήν και τη δική της. Για έργα διαφορετικού περιεχομένου, ή εικονογράφηση θα είναι φυσικά ανάλογη. Ένα βιβλίο εύθυμο θα έχει μιά γοργή καρικατούρα-σκίτσο: ένα περιπετειώδες μυθιστόρημα μιά τριχρωμία: ένα βιβλίο έντυπώσεων μιάν άκουαρέλλα. Αυτό φαίνεται σαφέστερα στις τρεις εικόνες που παραθέτομε.

Όπως θα παρατηρήσει ο αναγνώστης, έγινε φροντίδα όχι μόνο οι εικόνες να είναι μόνες τους καλλιτεχνικές, αλλά και να ανταποκρίνονται γενικώτερα προς το περιεχόμενο του βιβλίου. Γιατί η εικόνα έχει σκοπό παράλληλο με τη ρεαλίσα: να ελκύσει. Και συνηθώς εκτελεί τον προορισμό της κατατοπίζοντας τον πελάτη. Πράγματι, η πελατεία των βιβλίων απαρτίζεται από διάφορες κατηγορίες: Τον αναγνώστη των περιπε-

τειωδῶν μυθιστορημάτων, τῶν αἰσθητικῶν ρομάντων, τῆς ψυχολογικῆς μελέτης, τῆς ἠθογραφίας, τῶν ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων. Ἐκείνος ποὺ θέλει κάτι εὐθύμο, ἢ ἀγαράση μὲ περισσότερη εὐκολία τὸ «Νυχτοφύλακα», ὅπως τὸν παρουσίασε ὁ ἐκδότης μὲ τὸ στίχο, παρά ἂν ἦταν ἀνεικονογράφητος, ὅποτε θὰ διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ πέσει σ' ἓνα βιβλίο ποὺ δὲν εἶναι τοῦ γούστου του, ἐφόσον ὁ τίτλος, στὴ γενικότητά του, κατὰ κανόνα δὲν ἀποτελεῖ ποτὲ ἀσφαλὲς κριτήριον σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν. Μὲ τὴν ἴδιαν ἀναλογία, ὁ θαυμαστικὸς τῶν περιπετειῶν θὰ προτιμήσῃ τὸ «Πο-

λεμὸν στὴ (Ὀλλανδία)», κι' ὁ αἰσθητικὸς τὸν «Κρατημένο ἀπὸ τὸν Ἑσπέζο».

Ἄλλες προϋποθέσεις ἐπιτυχοῦς εἰκονογραφίσεως τοῦ ἐξωφύλλου εἶναι ἡ πρωτοτυπία κ' ἡ συγγένεια μὲ τὸ θέμα. Ἡ ὡραιότερη τετριμμένη εἰκόνα στὴν περίστασιν αὐτὴ δὲ θὰ ἔφερνε κανένα ἀποτελεσμα. Χρειαζέται κάτι κτυπητό, τολμηρὸ ἴσως, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ προξενήσῃ περιέργεια κι' ἐνδιαφέρον. Ἐπίσης ἡ παράστασις ν' ἀπεικονίζῃ ἓνα πρόσωπον, ἓνα τοπίο, μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὸ ἔργο. Ἡ ἀμεση εἰσαγωγή σ' ἓνα θέμα δημιουργεῖ δεσμοὺς ἀποτελεσματικoὺς μεταξὺ ἀναγνώστου καὶ βιβλίου.

* *

Γιὰ τὰ παιδικὰ βιβλία ἡ προσοχὴ τῶν εἰδικῶν δὲν εἶναι λιγώτερη. Ἐκδόσεις ἐκτάκτου πολυτελείας κοσμοῦνται ἀπὸ εἰκόνες τῶν καλυτέρων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν περιορίζονται, ὅπως ἐδῶ, νὰ μεταφέρουν τίς εἰκόνες ξένων βιβλίων, ἀλλὰ φροντίζουν νὰ δημιουργήσουν κάτι νέο, συμφωνότερον μὲ τὴν σημερινὴ νοστροπία, καταλληλότερον γιὰ τὴν ἀναζωογόνησιν τοῦ κειμένου. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, τὰ «Παρμύθια τοῦ Περρώ», ποὺ ἐξέδωσε ὁ οἶκος «Au Sans Pareil», μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σωστὸ θαῦμα. Ὁ ἐκδότης εἶχε τὴν εὐτυχὴ ἐμπνευσιν ν' ἀναθέσῃ τὴν εἰκονογράφησιν καθε παραμυθιοῦ σ' ἓνα καλλιτέχνη χωριστά, κ' ἔτσι ἡ ἐκδοσις ἀποτελεῖ μαζί κ' ἓνα ὡραιότατο βιβλίο κ' ἓνα λαμπρὸ λεύκωμα τῆς καλύτερης σύγχρονης ζωγραφικῆς. Ἡ εἰκόνα τῆς «Κοκκινოსκουφίτσας», ἀπ' τὸ δικό μας Γαλάνη, δίνει μιὰν ἰδέαν τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ποὺ ἐξασκεῖ ἀκατανίκητη γοητεία ὄχι μόνο στὸ μικρό-

Ἡ ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ, ζωγραφιστὴς Δ. ΓΑΛΑΝΗ

κόσμο, ἀλλὰ καὶ στοὺς μεγάλους.

Ἄλλὰ τί νὰ πῆ κανεὶς γιὰ τίς ἐκδόσεις πολυτελείας ποὺ πολλαπλασιάζονται καθ' ἡμερῖνας στὸ Παρίσι; Ἔχω ὑπ' ὄψιν μου μιὰ ἐκλεκτικὴ σειρά ποὺ δημοσιεύει ἡ «Χριστουγεννιάτικη «Illustration»». Τὸ δέσιμο ἔχει ἀναγκαστῆ σὲ μιὰ ἀπὸ τίς λεπτότερες τέχνες τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ συνδυασμὸς τῶν χρωμάτων, ἡ ποικιλία τῶν ρυθμῶν, ὁ πλοῦτος τῶν ὀλικῶν, ἡ εὐγένεια τοῦ σχεδίου καθιστοῦν αὐτὰ τὰ βιβλία ἀληθινὰ μπιπλώ. «Τὰ Ἰρόπαια» τοῦ Ἰρεντιὰ δείχνουν καλὰ τὸ γούστο αὐτῶν τῶν ἐκδόσεων.

Θὰ μπορούσα νὰ παραθέσω καὶ ἄλλα δείγματα τῆς θαυμαστῆς αὐτῆς ἐργασίας, ἂν δὲ φοβόμουν νὰ μὴν παραφορτώσω τὸ σύντομον αὐτὸ σημεῖωμα, ποὺ μόνο σκοπὸ ἔχει νὰ δείξῃ τί γίνεται ἀλλοῦ τί θὰ μπορούσε, ἔτσι καὶ σὲ μικρότερη κλίμακα, νὰ γίνῃ κι' ἐδῶ, μὲ κάθε ἐλπίδα ἐπιτυχίας, γιὰ τὸ κοινὸ δὲ λείπει. Χρειαζέται μόνο νὰ κινηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον του. Καὶ μιὰ ἐπιμελημένη ἐκδοσις θὰ συντελοῦσε πολὺ σ' αὐτό.

Στὸ Παρίσι, ἑκατὸ χιλιάδες ἀντίτυπα ἐνὸς βιβλίου θεωροῦνται μιὰ συνηθισμένη κυκλοφορία κ' ἐδῶ, ἂν φθάσῃ κανένα ἔργο τρεῖς,

ΤΑ «ΤΡΟΠΑΙΑ» ΤΟΥ HEREDIA
Ἐπὶς γωνίες: Ἰώμην-Ἀθῆναι-Ἀνατολή-Ἀναγέννησις

περνᾶ γιὰ ὄριανθος. Τὸ χάσμα αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ γεφυρωθῇ μὲ λίγη πρωτοβουλία. Ἡ κίνησις ἄρχισε ἤδη νὰ διαγράφεται, κι' ὁ υποφαινόμενος θὰ ἦταν εὐτυχής, ἂν τὸ σημεῖωμα αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἐξυπηρετήσῃ.

Α. Σ. Β.

ΣΑΠΦΙΚΟ

Ἔλβιε γάμβρε... (ἀπ. 128 D.)

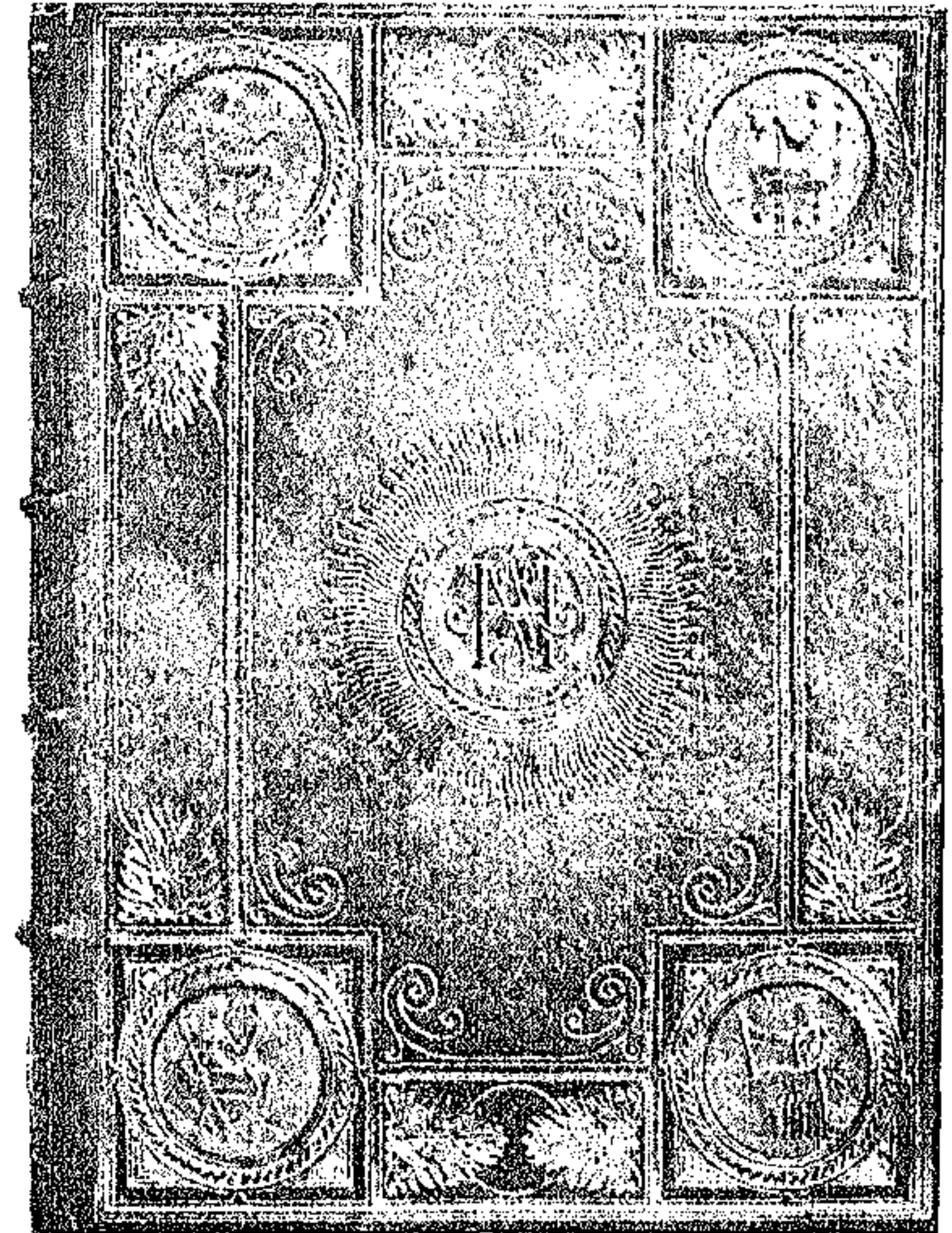
Τοῦ γάμου Ἄγγ. Α.

Εὐτυχισμένε μου γαμπρέ! Ὁ γάμος σου ἔχει γένει ὡς τὸν ποθοῦσες καὶ διαί σου ἡ κόρη ποὺ ποθοῦσες.

Καὶ σὺ μὲ τὰ μελένια μάτια, τὴν χαριτωμένη τὴν ὄψη! Κι' ἔχει ὁ Ἔρωτας στὸ πρόσωπό σου ἀπλώσει Κι' εἶναι γεμάτον Ἰμερο' καὶ σ' ἔχει χαριτώσει πλούσια ἡ Θεά...

Χαῖρε, γαμπρέ, καὶ σὺ, νυφούλα, χαῖρε.

Μεταφρ. ἸΩ. Θ. ΚΑΚΡΙΑΔΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ

— ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ —

Α'.

Τὴν πρώτη νύχτα τοῦ γάμου.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ χωριοῦ τὸ σπίτι τοῦ Παύλου Ματαράγκα. Δίπλα, κίτρινωπό, μὲ καφετιά πορτοπαράθυρα, καὶ χτισμένο ὄχι πάνω στὴ δημοσιά, μὰ παραμέσα, στὸ χτήμα, σ' ἓνα μικρὸ πλάτωμα.

Στὴ φάτσα, πάνω ἀπὸ τὴν ξώπορτα, σὰ μεγάλη μαρκίζα, μιὰ κληματαριά ἀπὸ φτάκοιλο. Ἦσαν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ γιὰ γούρι νὰ κάνουν μὲ φτάκοιλο τὰ στεφάνια τοῦ γάμου. Πολλοὶ χωριανοὶ εἶχαν κόψει βέργες ἀπὸ τὴν κληματαριά τοῦ Ματαράγκα, τὴν πιὸ καλορίζικη, γιὰ νὰ στεφανώσουν δικῆς τους. Κι' ὁ ἴδιος ὁ νοικοκύρης εἶχε στεφανώσει μὲ τὸ φτάκοιλό του τρεῖς θυγατέρες καὶ δυὸ ἀνιψιές. Καὶ τελευταία ἡ Ἑλενα, ἡ μικρότερη κι' ὁμορφότερη θυγατέρα του, ποὺ παντρεύτηκε τὸν Ἰζώρτζη τὸ Λούγαρη, μὲ τὸ στεφάνι ἀπὸ φτάκοιλο φορεμένο — μιὰ βέργα τυλιγμένη μὲ ἄσπρο μεταξωτὸ καὶ στολισμένη μὲ λεμονάνθια — τὸν ἀκολούθησε στὸ σπίτι του, στὴ χώρα.

Ὅλοι μακάριζαν τὸν πατέρα γιὰ τὸ γαμπρὸ ποὺ ἔκαμε, καὶ τὴν κόρη γιὰ τὸν ἀντρα ποὺ πῆρε. Μὰ ὁ πιὸ μακαριστὸς ἦταν ὁ Ἰζώρτζης ὁ Λούγαρης. Ἔκανε δική του μιὰ κοπέλλα σὰν τὸ κρῦο νερό. Νεράϊδα τὴν ἔλεγαν, ἀλήθεια, τὴν Ἑλενα τοῦ Ματαράγκα στὸ χωριό της. Καὶ σ' ἔλα γύρο τὰ χωριά ἦταν ξακουσμένη γιὰ τὴν ὁμορφιά της, καὶ στὴ χώρα ἀκόμη ἦταν φτασμένη ἢ φήμη τῶν ξανθῶν της μαλλιῶν, ποὺ τῆς ἔπεφταν ὡς τὰ γόνιατα, ἀφοῦ κι' ὁ ἴδιος ὁ Πρεβεδοῦρος τοῦ νησιοῦ, ὁ βενεταῖνος ἀρχοντας Μπέμπος, ποὺ ἔτυχε μιὰ φορὰ νὰ τὴν ἰδῆ, σά-

στιασε κι' εἶπε πὼς τέτοια μαλλιά δὲν τὰ εἶχε οὔτε ἡ Μπιάνκα Καπέλλο!

Μεγάλο προικιὸ ἡ Ἑλενα δὲν εἶχε. Ὁ Ἰζώρτζης ὅμως εἶπε: «Μοῦ φτάνει τὸ χρυσάφι τῶν μαλλιῶν της». Καὶ τὴν πῆρε ἔτσι, ἀπὸ ἀγάπη, μολονότι ἡ χήρα Λουγαρίνα, ἡ μητέρα του, δὲν ἤθελε καὶ τόσο. Ἀλλὰ τί νάκανε κι' αὐτὴ, ἅμα κατάλαθε πὼς ὁ γιός της, ὁ μονάκριβος, ἦταν ἐρωτοχτυπημένος γιὰ καλὰ; Ἐπειτα μάλιστα κ' ἡ μάνα τῶν δαλε πείσασα. Γιατί, στὴν ἀρχή, ποὺ τὴ γύριψε ὁ Ἰζώρτζης της, δὲν ἤθελαν νὰ τοῦ τὴ δώσουν. Ἦ καὶ πῶς, δὲν ἤξερε κανεὶς. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι πὼς ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ματαράγκα, γι' ἀγνωστο λόγο, ἀργήσαν νὰ ποῦν τὸ ναί, ποὺ ὁ νιός τὸ περίμενε μὲ τόση ἀγωνία.

Ἐίπαν τότε μερικοὶ στὴ χώρα, πὼς ἡ Ἑλενα μὲ τὰ χρυσὰ μαλλιά ἀγαποῦσε πρὶν ἓναν ἄλλο χωριανό, ποὺ ὁ πατέρας της μὲ κανένα τρόπο δὲ θέλησε νὰ τῆς τὸν δώσει, γιὰτ' ἦταν φτωχός. Ἀλήθεια; φέμματα; Ἀλλὰ κι' ἐρωτευμένη ἂν ἦταν πρωτότερα ἡ Ἑλενα, φαίνεται πὼς τὸ δοντάκι αὐτὸ τῆς εἶχε περάσει. Ἐἴτε γιὰ νὰ κάμῃ τὸ θέλημα τοῦ πατέρα της, εἴτε γιὰτ' ἡ Ἑλενα, μὲ τὴν ἐπιμονή του, ἀρχισε νὰ μπαίνει στὴν καρδιά της καὶ νὰ παραμερίζῃ τὸν ἄλλον, ἡ Ἑλενα αὐτὸ τὸ γάμο τὸν ἔκανε μὲ χαρὰ. Ἐίπαν μάλιστα, πὼς ἀπὸ τὴν κληματαριά τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ, ἡ ἴδια, μὲ τὸ χέρι της, ἔκοψε τὴ βέργα γιὰ τὰ στεφάνια — τί ἄλλο θέλετε; — καὶ τὴν ὥρα ποὺ τῆς τᾶφτιαναν, εἶπε κι' αὐτὴ ἓνα τραγοῦδι.

Ἐλεοςπάντων, ὅπως ὅλοι, κι' ὁ Ἰζώρτζης ὁ Λούγαρης, ὁ εὐτυχισμένος γαμπρός, εἶχε τὴν ἰδέα πὼς ἡ νύφη τὸν ἤθελε μὲ τὴν καρδιά της. Κι' ἔτσι ποτὲ δὲν περίμενε, ποτὲ

δὲ φανταζόταν, πὼς θὰ πάλαινε καὶ θᾶλεπε ἀπὸ τὴν Ἑλενα ἐκεῖνο τὸ τρομερὸ ποὺ εἶδε κ' ἔπαθε τὴν πρώτη νύχτα τοῦ γάμου.

* * *

Ἰσπερ λαίπρον ἀπὸ τὸ στεφάνωμα, ποὺ ἔγινε τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ στὸ σπίτι τοῦ Ματαράγκα, τὴν πῆρε μ' ὄλους τοὺς συγγενεῖς καὶ τὴν ἔφερε στὸ σπίτι του, στὴ χώρα. Ἐκεῖ τοὺς περίμενε ἓνα μεγάλο τραπέζι μὲ τοῦ πολιοῦ τὸ γάλα. Ἐφραγαν, ἤπιαν καὶ γλέντησαν ὡς τὰ μεσάνυχτα. Ἐπειτα ὅλοι οἱ συγγενεῖς τοὺς ἀφήσαν κ' ἔφυγαν — οἱ χωριάτες στὸ χωριό, συνοδεῖα, μὲ τὰ ἴδια ἄλογα, μυλάρια καὶ γαϊδούρια ποὺ τοὺς εἶχαν φέρει, κι' οἱ χωραῖτες, αὐτοὶ χωριστά, μὲ τὰ πόδια. Στὸ σπίτι τοῦ Λούγαρη δὲν ἔμειναν παρὰ οἱ νιόπαντροι, ἡ Λουγαρίνα, ἡ γριά Ἀντζόλα, ἡ βγάγια τοῦ Ἰζώρτζη, κ' ἡ Κρουσταλλένια, ἡ μικρὴ δουλεύτρα.

Οἱ νιόγαμπροὶ μπῆκαν τότε στὴν κάμαρα, ὅπου τοὺς περίμενε τὸ κάτασπρο νυφικὸ κρεβάτι, κι' ὁ Ἰζώρτζης, ἀνυπόμονος σὰν ἐρωτευμένος, ἔκλεισε τὴν πόρτα κ' ἔτρεξε ν' ἀγκαλιάσῃ ἐπιτέλους τὴν Ἑλενα καὶ νὰ τῆς δώσει τὸ πρῶτο ἀληθινὸ φιλή — γιὰτ' ὡς τώρα δὲν τὴν εἶχε φιλήσει ποτέ, παρὰ τυπικά, μπροστὰ στοὺς ἄλλους.

Ἡ Ἑλενα δέχτηκε τὸ φιλή του μὲ ὑποταγή. Ἀπὸ ντροπὴ ὅμως δὲν τόλμησε νὰ τὸν φιλήσῃ κ' ἔκλεινε. Ἐπειτα, ἅμα εἶδε πὼς ὁ Ἰζώρτζης ἤθελε νὰ δευτερώσῃ, κ' ἴσως νὰ τριτώσῃ, κ' ἴσως νὰ ἐξακολουθήσῃ, μὲ τὰ νυφικά της ἀκόμη καθὼς ἦταν, νὰ τὴν ἔχη ἀγκαλιασμένη καὶ νὰ τὴ φιλᾷ ὡς τὸ πρῶτ', — τὸν ἔσπρωξε λιγάκι καί, κατακόκκινη, μὲ κντεθωμένα μάτια, τοῦ ψιθύρισε:

— Ἀφῆσέ με τώρα νὰ βγάλω τὸ φόρεμά μου. Τὴν ἔφησε.

Ἐκείνη τότε ἀνοῖξε τὴ μεγάλη ντουλάπα, κρύφτηκε ὅσο μπόρεσε πίσω ἀπὸ τὸ πλάτῳ φύλλο, κι' ἀρχισε νὰ ξεντώνεται.

Ὁ Ἰζώρτζης ὅμως, τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ εἶδε νὰ λάμψη γυμνὸς ὁ τράχηλός της, ὄρμησε, τὴν ἀρπαξὲ στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὴν ἀνάγκασε νὰ καθήσῃ μαζί του στὸ κρεβάτι. Καθὼς τὴν εἶχε ἀπάνω του, καθιστή, τὴ φιλοῦσε ἀπὸ πίσω, στὸν ὦμο καὶ στὸ λαιμό. Κι' ἡ Ἑλενα, σὰ φοβισμένη, μὲ χωρὶς ἀντίσταση, κοίταξε μπροστὰ της, πρὸς τὴν κλειστὴν πόρτα τῆς κάμαρας.

Ἄξαφνα γούρλωσε τὰ μάτια της κ' ἔβγαλε μιὰ κραυγὴ τρόμου δυνατῆ:

— Ἀ! . .

Καὶ πρὶν προφθάσῃ νὰ τὴ ρωτήσῃ ὁ Ἰζώρτζης τί ἔπαθε, πετάχτηκε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά του, ἔκαμε δυὸ ἀταχτὰ βήματα, κ' ἔπεσε στὸ πάτωμα μπροῦντα.

Ἐκρῦβε τὸ κεφάλι της μέσθ στὰ γυμνὰ μπράτσα της, κ' ἐπίεξε πάνω τους τὰ σφιχτοκλεισμένα της μάτια, σὰ νὰ μὴν ἤθελε νὰ νοῖξουν ποτέ . . .

— Μάνα μου! ἔκαμε ὁ Ἰζώρτζης, Ἑλενα! τί ἔπαθες, ἀγάπη μου;

Κ' ἔτρεξε κοντὰ της κ' ἔσκυψε νὰ τὴ σηκώσῃ.

Ἐίχε γίνει βαρειὰ σὰ μολόδι, μὲ τὴ σήκωσε. Δὲ φαινόταν λιγοθυμισμένη. Τὰ μάτια της ὅμως ἐξακολουθοῦσε νὰ τὰ κρατῆ σφιχτοκλεισμένα.

— Ἑλενα! . . μὰ τί ἔχεις; . . γιὰτ' ἄνεις ἔτσι; . . τί εἶναι; . . Ἑλενα!

Ἦς ἔλεγε, καὶ τὴ χὰιδεσε, καὶ τὴ φιλοῦσε.

Ἐκείνη μὲ φόβον, μὲ δισταγμό, ἀνοῖξε μιὰ στιγμὴ τὰ μάτια της, ἔτοιμη νὰ τὰ ξανακλείσῃ, καὶ κοίταξε γοργὰ πρὸς τὴν πόρτα. Ἐπειτα τὰ γύρισε πρὸς τὸ Ἰζώρτζη καὶ τοῦ γέλασε μὲ τὸ στανιό.

— Τί ἔπαθες; εἶπε σὲ τρόμαξά; . . Ἀχ! . . Δὲν ξέρω κ' ἐγὼ πὼς μοῦ φάνηκε . .

Καί, καθὼς τὴν κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά του, τοῦ ἔσφιξε νευρικὰ τὸ χέρι.

Ὁ Ἰζώρτζης, ποὺ ἀπόρησε στὴν ἀρχὴ καὶ φοβήθηκε πολὺ, νόμιζε ἔπειτα πὼς ἔβγαν ἀπὸ τὸ φόβον της, ἀπὸ τὴ ντροπὴ της . . . Καὶ προσπλῆουσε μὲ χὰδια καὶ μὲ γλυκόλογα, νὰ τὴν ἡσυχάσῃ.

Ἡ Ἑλενα φαινόταν τώρα ἡσυχασμένη. Ἦ ἔλεγε ὅμως πὼς ἐκεῖνα τὰ χὰδια τὴ στενοχωροῦσαν. Ἦταν κάτι ἄλλο ἀπὸ τὴν παρθενικὴ της ντροπὴ ποὺ πληγωνόταν στὴν ἀγκαλιά τοῦ ἀντρός; Ἦταν σὰν ἓνας ἄλλος φόβος ποὺ τὴν κρατοῦσε παρὰ ὁ φόβος του . . .

Καὶ σὲ λίγο πάλι τὰ ἴδια.

Μιὰ κραυγὴ τρόμου φριχτῆ κ' ἓνα πέσιμον μπροῦντα — αὐτὴ τὴ φορὰ στὸ κρεβάτι.

Κι' ὅταν ὁ Ἰζώρτζης, σαστισμένος, ἔκαμε πάλι νὰ τὴ σηκώσῃ, ἡ Ἑλενα ἀπλωσε τὸ ἓνα χέρι πίσω καὶ τὸν ἔσπρωξε φωνάζοντας:

— Ἄσε με! Ἄσε με! . . μὴ μὲ πιάνης! Μὴ μάγγιζης!

Τὸ κίνημά της ἔδειχνε τόση ἀποτροπή, ἢ φωνή της τόση φρίκη, πού ὁ δυστυχισμένος ὁ Τζώρτζης πιστοχώρησε, μ' ἔλο τὸ θάρος του χαμένο.

Μιά λύπη βλαβερά τὸν δάγκασε κ' ἕνα παράπονο ἀνέβηκε ἀπὸ τὴ ματωμένη του καρδιά:

— "Α, ἔτσι; . . . Ἀφοῦ λοιπὸν δὲ μὲ ἤθελες, γιατί νὰ μὲ πάρης;

Ἡ "Ελενα, πεσμένη στὸ κρεβάτι, μὲ τὸ πρόσωπο χωμένο στὸ στρώμα, ἄρχισε νὰ κλαίη.

— Γιατί κλαῖς; τῆς ἔλεγε κείνος μὲ τὴν παραπονεμένη του φωνή: σοῦ φαίνεται πὼς θὰ σὲ κάμω δική μου μὲ τὸ σταγιδί; . . . "Οχι ἀφοῦ δὲ μ' ἀγαπᾶς, ὄχι. . . Μὰ γιατί νὰ μὴν τὸ πῆς; γιατί νὰ μὲ πάρης;

— "Οχι! φώναξε μὲς στὰ κλάματά της ἡ "Ελενα δὲν εἶν' αὐτό! δὲν εἶν' αὐτό!

— "Τί εἶναι λοιπὸν; γιατί μὲ διώχνεις ἀπὸ κοντά σου;

— Ἐἶναι κάτι ἄλλο! . . . δὲ μπορῶ . . . δὲ μπορῶ . . .

Κ' ἡ φωνή της πνίγηκε στὰ κλάματα. "Ἦστερ' ἀπὸ κάμποση ὦρα, τὰ κλάματα ἔπαψαν. Ἐίχε πάρει ὅμως τέτοια σταθερή θέση στὸ κρεβάτι, πού νόμιζες πὼς ἦταν ἀποφασισμένη νὰ περάσῃ ἔτσι ὅλη τὴ νύχτα.

Ὁ Τζώρτζης ζύγωσε πάλι καὶ γλυκά, παρακαλεστά, δοκίμασε νὰ τὴ σηκώσῃ. Μὰ μόλις αἰστανόθηκε τὸ ἀγγιγμά του, ἡ "Ελενα τινάχτηκε, σὰ νὰ γαλβανίστηκε, σηκώθηκε μόνη της, γύρισε ἀπὸ μπροστά, ξανακάθισε στὰ πόδια τοῦ κρεβατιοῦ καὶ πρόβαλε τὰ χέρια σὰν ἀσπίδα.

— Μή! τοῦ φώναξε πάλι ἀγριεμένη, μὴ μάγγιζεις! Δὲ θέλω! . . . δὲν κάνει! . . . δὲ μπορῶ! . . .

Κ' ἔρριξε μιὰ γοργή ματιὰ τρόμου λοξὰ πρὸς τὴν πόρτα.

Αὐτὸ βίαστανε πολὺ. Καθισμένη μισόγδυτη, πότε νὰ κλαίη, πότε νὰ κλείνῃ τὰ μάτια σὰ βυθισμένη, πότε νὰ τὰ γουρλώνῃ σὰν ἐκστατική, πότε νὰ κρυφοκοιτάζῃ μὲ τρόμο τὴν πόρτα, καὶ κάθε φορὰ πού ἔκανε νὰ τὴν πλησιάσῃ ὁ Τζώρτζης, νὰ τὸν διώχνῃ, νὰ τὸν σπρώχνῃ μὲ μανία:

— Μή! . . . Ἄσε με! . . .

Τοῦ κάκου τὴ ρωτοῦσε, τῆς κλαιγόταν, τῆς θύμιανε, τὴν παρακαλοῦσε καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦσε νὰ μάλῃ τουλάχιστο τὴν

αἰτία τῆς ἀναξήγητης καὶ ξαφνικῆς αὐτῆς ἀποτροπῆς. Ἡ "Ελενα οὔτε λέξη!

Ὁ νέος ἦρθε σ' ἀπελπισία. Ἡ ἰδέα πὼς δὲν τὸν ἤθελε ἢ νύφη, ἀφοῦ πιά τὸν στεφάνωθηκε, τοῦ ἔκανε τόσο κακό, τοῦ ἔφερνε τέτοια τρέλλα, πού μιὰ στιγμή τοῦ ἦρθε νὰ νοίξῃ τὸ παράθυρο καὶ νὰ γκρεμιστῇ. Ἀλλὰ προτίμησε νὰ ντυθῇ, γιὰ νὰ βγῇ ἔξω καὶ νὰ τριγυρίσῃ στοὺς ἔρημους δρόμους τῆς χώρας ὡς τὸ πρῶτ' . . .

Χωρὶς μιλιὰ, ξαναφόρεσε τὴ μαύρη γιαντέτα του, τὴ γαμπριάτικη, καὶ πήρε ἀπὸ τὴ ντουλάπα ἕνα καπέλλο.

— Θὰ φύγῃς; τὸν ρώτησε φοβισμένη.

— Ἀμὴ τί νὰ κάμω ἐδῶ; τῆς ἀποκρίθηκε.

— "Οχι! τοῦ φώναξε. Μὴ φύγῃς! . . . Τζώρτζη, ἂ μάγαπᾶς, μὴ μάφῃσης ἐδῶ μέσα μοναχὴ μου! . . . Λυπήσου με! . . . Θὰ πεθάνω καὶ . . . θὰ μὲ χάσῃς γιὰ πάντα!

— Ἄς σὲ χάσω, τῆς εἶπε μὲ πείσμα. Ἀφοῦ δὲ μάγαπᾶς ἐσὺ, θέλεις νὰ σ' ἀγαπᾶω ἐγώ; . . . "Οχι, φεύγω! καληνύχτα! . . .

Ἡ "Ελενα σύρθηκε ἀπ' τὸ κρεβάτι καὶ ξαπλώθηκε μπροστά του, στὸ πάτωμα, γιὰ νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ νὰ περάσῃ.

— Μὴ φύγῃς! τοῦ ξαναφώναξε μ' ἀπλωμένα τὰ χέρια: κάτσε ἐδῶ!

— Νὰ κάμω τί;

— Νὰ κοιμηθῆς . . . Νὰ, πέσε στὸ κρεβάτι καὶ κοιμήσου. Καὶ γιὰ μένα μὴ σὲ νοιάζῃ. Ἀφησέ με ἐδῶ πᾶ . . . Ἔτσι θὰ περάσω ἐγὼ τὴ νύχτα.

Τώρα μόλις ὁ Τζώρτζης ἄρχισε κάτι νὰ υποψιάζεται, κάτι νὰ μισοκαταλαβαίνει. Δὲν ἦταν πὼς δὲν τὸν ἀγαποῦσε ἢ "Ελενα, ὄχι μὰ κάτι ἄλλο, παράξενο, ἀφύσικο, μυστικό, πού αὐτὸς δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ξέρῃ, τὴν ἐμπόδιζε τώρα, ἀθέλητα, νὰ πέσῃ στὴν ἀγκαλιά του. Κάποιος ἐχθρὸς μὴν τῆς ἔκαμε μάγια;

Μ' ἂν ἦταν ἔτσι, δὲν εἶχε ἄλλο νὰ κάμῃ, παρά νὰ περιμένῃ ὡς νὰ λυθοῦν!

— Καλὰ λοιπὸν, τῆς εἶπε σιγώτερα, μαλακώτερα. Πέσε σὺ στὸ κρεβάτι νὰ κοιμηθῆς, καὶ κάθουμαι ἐγώ . . . Ἄ, μὴ μοῦ πῆς ὄχι καὶ σ' αὐτό, γιατί φεύγω!

Φοβήθηκε ἡ "Ελενα καὶ τὸν ἄκουσε. Ἐβγαλε ἀκόμα λίγα ροῦχα καὶ βιάστηκε νὰ χωθῇ κάτω ἀπὸ τὰ σκεπάσματα τοῦ κρεβατιοῦ. Ὁ φόβος της ὅμως ἦταν πάντα μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ ντροπὴ της, κ' ἀντὶ νὰ

ξαρῶσῃ στὴν ἄκρη, πρὸς τὸν τοῖχο, καὶ νὰ κουκουλωθῇ, στάθηκε ἐκεῖ, πρὸς τὸ ἔξω μέρος τοῦ κρεβατιοῦ, μὲ τὰ μπράτσα ξεσκέπαστα, ἔτοιμη νὰ ξανασπρώξῃ τὸν Τζώρτζη, ἂν ἔκανε νὰ πέσῃ κ' αὐτὸς κοντὰ της.

Ἀλλὰ γιὰ τὴν ὦρα, δὲν εἶχε τέτοιο σκοπὸ ὁ Τζώρτζης. Ἐσθῆσε τὰ δυὸ κερὰ πού ἔκαιγαν στὴν τουαλέτα κ' ἄφησε μόνο τὸ καντήλι τῆς Παναγίας. Ἐπειτα κάθισε σὲ μιὰ πολυθρόνα, πού ἦταν ἀντίκρυ στὸ κρεβάτι καὶ τῆς εἶπε:

— Κοιμήσου . . . Ἐγώ, ἀπὸ ἐδῶ, θὰ σὲ φυλάω.

Ἡ "Ελενα ψευτόκλεισε τὰ μάτια της μὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴν πάρῃ ὕπνος. "Ὅ, τι εἶδε πρωτότερα σ' ἐκείνη τὴν πόρτα, δυὸ φορὲς, ἦταν ἱκανὸ νὰ τὴν ἀφήσῃ ἀγρυπνῆ ὀλάκερα μερόνυχτα! . . . Κι' ἔλο ἐκεῖνο τὸ κακό πού ἔκανε, γιὰ νὰ μὴ τὴν πλησιάσῃ ὁ Τζώρτζης, ἦταν ὁ φόβος κ' ὁ τρόμος της μὴν τὸ ξαναἰδῇ . . .

Ἀπ' ἀντίκρυ, ὁ νέος τὴν κοίταζε καὶ τὴν ποθοῦσε. Καὶ χωρὶς σχεδὸν νὰ τὸ θέλῃ, σιγά-σιγά, ἀπὸ μιὰ τρίχα κάθε φορὰ, πλησίαζε τὴν πολυθρόνα του στὸ κρεβάτι.

Ὁ ἴδιος του ὁ πόθος τὸν ἔσπρωχνε. Καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, Ἦστερ' ἀπὸ πολλὴ ὦρα, ἦρθε στιγμή πού ἂν ἄπλωνε λίγο τὰ χέρια, θὰ μπορούσε νὰ πιάσῃ τὰ χέρια τῆς "Ελενας.

Ποῖος ξέρει μὴν τὰ μάγια δὲν εἶχαν λυθεῖ; . . . Καὶ ξεθαρρεύτηκε νὰ ξαναδοκιμάσῃ.

Τὴ σκούνησε ἐλαφρὰ-ἐλαφρὰ καὶ τίς ψιθύρισε:

— "Ελενα . . . κοιμᾶσαι;

Ἐκείνη ἀνοιξε μιὰ στιγμή τὰ μάτια της καὶ τὰ ξανάκλεισε ἀμέσως.

— Μμ! . . . ἔκαμε.

Δὲν ἀγρίευε . . .

Ὁ Τζώρτζης τράβηξε ἀκόμα λίγο τὴν πολυθρόνα του, τῆς ἔπιασε τὸ χέρι καὶ τῆς φίλησε τὸ μπράτσο.

Ἐκείνη δὲν κουνήθηκε καθόλου. Ἐλέγες πὼς δὲν εἶχε πιά τὴ δύναμη οὔτε ν' ἀνοιξῇ τὰ μάτια της.

Ὁ Τζώρτζης ξεθαρρεύτηκε ἀκόμα καὶ, κρατώντας πάντα τὸ χέρι της, ἀκούμπησε τὸ μάγουλό του στὸ μάγουλό της.

— "Ελενα, τῆς ψιθύρισε γλυκά: πές μου τὴν ἀλήθεια . . . μάγαπᾶς;

— Μμ! . . . ἔκαμε πάλι ἐκείνη.

Κι' αὐτὸ ἦταν τρυφερὸ κ' ἔμιαζε σὰ «ναί». Μὲ χαρὰ, σὰ νὰ ξανάδρισκε χαμένο ἠθασαυρὸ, τὴν ἀγκάλιασε παράφορα κ' ἄρχισε νὰ τὴν καταφιλή.

Διαμῆς τότε ἡ "Ελενα ἀνοιξε τὰ μάτια της καὶ τὰ κάρφωσε στὴν πόρτα . . .

Θέ μου! τί εἶδε πάλι ἐκεῖ, πού τὴν ἔκανε ἔξαλλη ἀπὸ τρόμο καὶ θυμὸ;

Τινάχτηκε καὶ μὲ τὰ στιβαρά της χέρια ξεκόλλησε ἀπὸ πάνω της τὸν Τζώρτζη καὶ τὸν ἔσπρωξε τόσο δυνατὰ, πού τὸν ξάπλωσε στὴν πολυθρόνα.

— Πάλι τὰ ἴδια; τοῦ φώναξε θυμωμένη γιὰ καλὰ αὐτὴ τὴ φορὰ. Μὰ τί εἶπαμε; . . . Δὲ μοῦδῶτες τὸ λόγο σου πὼς θὰ κάτσης ἐκεῖ πέρα καὶ θὰ μὲ φυλάς;

Καὶ κοιτάζοντας μιὰ στὴν πόρτα καὶ μιὰ στὸ Τζώρτζη, — ἐκεῖ μὲ τρόμο, ἐδῶ μὲ θυμὸ — τὸν κεραυνοβόλησε μ' αὐτὰ τὰ λόγια:

— Δὲ σ' ἀγαπᾶω! . . . Λοιπὸν μάθε το, δὲ σ' ἀγαπᾶω! . . . Ἔτσι σὲ πῆρα, γιὰ νὰ κάμω τὸ θέλημά τοῦ πατέρα μου! . . .

Τὴ στιγμή ἐκείνη, ἀκούστηκε τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ.

Ἐημέρωνε.

Κι' αὐτὸ ἀνακούφισε, φαίνεται, τὴν "Ελενα, περισσότερο κ' ἀπὸ τὰ σκληρὰ λόγια πού εἶπε.

Ἡ κωντήλα χλωμίαιζε στὸ φῶς τῆς αὐγῆς. Ἡ νύχτα τοῦ τρόμου καὶ τοῦ μαρτύριου τελείωνε . . .

Ἀφησε τὸν Τζώρτζη ἀποσβολωμένο, ἀλαλιασμένο, στὴν πολυθρόνα, νὰ τὴν κοιτάζῃ χωρὶς λέξη σὰ χαζός, καὶ σηκώθηκε ἀπ' τὸ κρεβάτι γιὰ νὰ ντυθῇ.

Ἦταν λίγο νωρίτερα ἀπὸ τὴν ὦρα πού συνήθιζε νὰ ξυπνᾶ στὸ χωριὸ της.

Φόρεσε ἕνα ζευγάρι μαῦρες σάνες, πού ἦταν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι, δίπλα στὰ λευκὰ νυφιάτικα γοβάκια, καὶ πήγε στὴν ντουλάπα νὰ διαλέξῃ ἕνα κόττολο καὶ μιὰ σκαμπαθία τοῦ σπιτιοῦ.

Βλοσυρὸς, ὁ Τζώρτζης τῆς εἶπε:

— Δὲ ντένεσαι λίγο καλύτερα;

— Γιατί; ἔκαμε κείνη, εἶναι μπονόρα ἀκόμα . . .

— Γιατί θὰ σὲ σιέλω τὸ γληγορότερο στὸν πατέρα σου, τῆς ἀποκρίθηκε.

Ἡ "Ελενα μιλιὰ. Οὔτε ναί, οὔτε ὄχι. Χλωμότερη ἀπὸ τὸ χλωμὸ φῶς τῆς αὐγῆς

ἐξακολούθησε νὰ ντύνεται. Κι' ὁ Τζώρτζης σηκίωθηκε ἀπὸ τὴν πολυθρόνα κι' ἄρχισε νὰ σουλατσάρη . . .

Β'.

«Συχώρεσέ με!»

Σὲ λίγο, ἓνας ἀδύνατος, διακριτικός, ἀλλὰ χροῦμενος χτύπος ἀκούστηκε στὴν πόρτα τῆς κρεβατοκάμαρας.

Κι' ἔμως ἡ Ἑλενα τρέμαξε σὰ νάπεσε κανονιά . . .

Ὁ Τζώρτζης, ποῦ ἐκείνη τὴ στιγμή ἦταν κοντὰ στὴν πόρτα, τὴ μισάνοιξε.

Ἦταν ἡ γριά-Ἀντζολα, ἡ βγάγια.

— Καλημέρα τ'ς ἀφεντιάς σας, εἶπε μὲ συγκίνηση. Ἐσηκώθηκατε, μάτια μου;

— Ναισικε, ἔκαμε ξερὰ ὁ Τζώρτζης.

— Κ' ἡ νυφούλα;

— Ναισικε, κι' ἡ νυφούλα.

Ἡ βγάγια, ποῦ ἀγαποῦσε τὸν ἀναθρεφτό της μὲ ἀφοσίωση μάννας, ἀπλωσε τὰ χέρια νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ καὶ νὰ τὸν φιλήσῃ, ἔπως, κατὰ τὴν ἰδέα της, ταίριαζε τὴν ἐπίσημη ἐκείνη αὐγὴ.

Ἀλλὰ ὁ Τζώρτζης, στὴ φούρκα του, λίγο ἔλειψε νὰ τὴν κλωτσήσῃ.

— Ἄμε στὸ διάλο καὶ σὺ! μουρμούρισε.

Καὶ τῆς ἔκλεισε τὴν πόρτα κατὰμουτρα.

Ὁ τρόπος αὐτός, ἀνεξήγητος ὁλοωςδιόλου γιὰ τὴ γριά-Ἀντζολα, δὲν τὴν ἐμπόδισε νὰ ξαναγυρῶσιν σὲ λίγο μ' ἓνα δίσκο ἀσημένιο. Στὸ δίσκο αὐτὸ ἦταν δυὸ μεγάλα φλιτζάνια φαρφουρένια, ποῦ τὸ καθένα εἶχε μέσα ἀπὸ ἓνα ἄλακτρο κρόκο αὐγοῦ — ἐξαιρετικὴ πολυτέλεια — χτυπημένα μὲ ζάχαρη, ἓνα μπρίκι γεμάτο γάλα βραστό, κι' ἓνα πιατάκι μὲ δυὸ ὠραῖα ροδοκόκκινα κουλούρια. (Καφὲ μὴ γυρεύετε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ὁ καφὲς στὴ Ζάκυθο ἦταν ἀκόμα ἀγνωστός).

Φοβισμένη, προχώρησε σιγά-σιγά ὡς τὸ τραπέζι τῆς τουαλέτας, ἄφησε τὸ δίσκο καὶ ξαναβγήκε χωρὶς λέξη.

Ἡ χλωμάδα τῆς νύφης, ποῦ τὴν κρυφοκοίταξε μὲ στιγμὴ, δὲν ἤα τῆς ἔκανε καὶ τόση ἐντύπωση . . . Ἡ ἀναρεξιά ἔμως, ἡ δυσθυμία τοῦ γαμπροῦ, τὴ σκανδάλισε φοβερά. Φριχτὴ ὑποψία πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ της: Μήπως . . . Κι' ἀνήσυχη πῆγε νὰ ξυπνήσῃ τὴν κυρά της.

Ὁ Τζώρτζης πικραγέλασε βλέποντας τὸ

πλούσιο ἐκεῖνο κολατσιό κι' εἶπε μὲ σαρκασμό:

— Χρὶ! ἡ βγάγια μᾶς ἔκαμε κι' αὐγουλάκια δαρτά . . . Ἄς εἶναι! ὅ,τι θέλει ἡ Μαῖρα ποῦ ἔριζει τοὺς ἀνθρώπους. Ἔλα τώρα, Ἑλενα, νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε. Δὲ θέλω νὰ πῆς πῶς σ' ἔβγαλα ἀπὸ τὸ σπίτι μου καὶ νηστικά.

Τὰ μάτια τῆς Ἑλενας, ποῦ ἐν' ἀλλοιώτικο πείσμα, ἀπὸ πολλὴν ὥρα, τὰ κρατοῦσε ἀδάκρυτα, βούρκωσαν.

— Συχώρεσέ με, Τζώρτζη, τοῦ εἶπε, γιὰ τὰ κακὰ ποῦ σοῦκαμα. Μὰ δὲν τόθελα κι' ἐγώ . . . Δὲν τόξερα πῶς . . . δὲ μποροῦσα νὰ σὲ πάρω! . . .

Ὁ Τζώρτζης εἶχε καθῆσαι μπροστὰ στὸ τραπέζι καὶ κένωνε στὰ φλιτζάνια τὸ γάλα.

— Δὲν τόξερες πῶς δὲ μποροῦσες νὰ μὲ πάρης; Καὶ πότε λοιπὸν τόμαθες;

— Ἀπόψε!

— Πολὺ ἀργά! Μὰ πῶς; ἀπὸ τί; Δὲ μπορῶ νὰ μάθω γι' ἐγώ;

— Ὅχι, Τζώρτζη! Μὴ μὲ ρωτᾶς, γιατί εἶναι μυστικὸ ποῦ δὲ μπορῶ νὰ τὸ πῶ, παρά στὴ μάννα μου.

— Καλά. Γι' αὐτὸ κι' ἐγὼ θὰ σὲ πᾶω στὴ μάννα σου καὶ στὸν πατέρα σου. Μὰ νὰ φᾶς πρῶτα . . . Ἔλα, κάτσε καὶ κρυώνει τὸ γάλα.

Ἡ Ἑλενα κάθησε σὲ μιὰ καρέκλα καὶ τοῦ εἶπε κλαυτά:

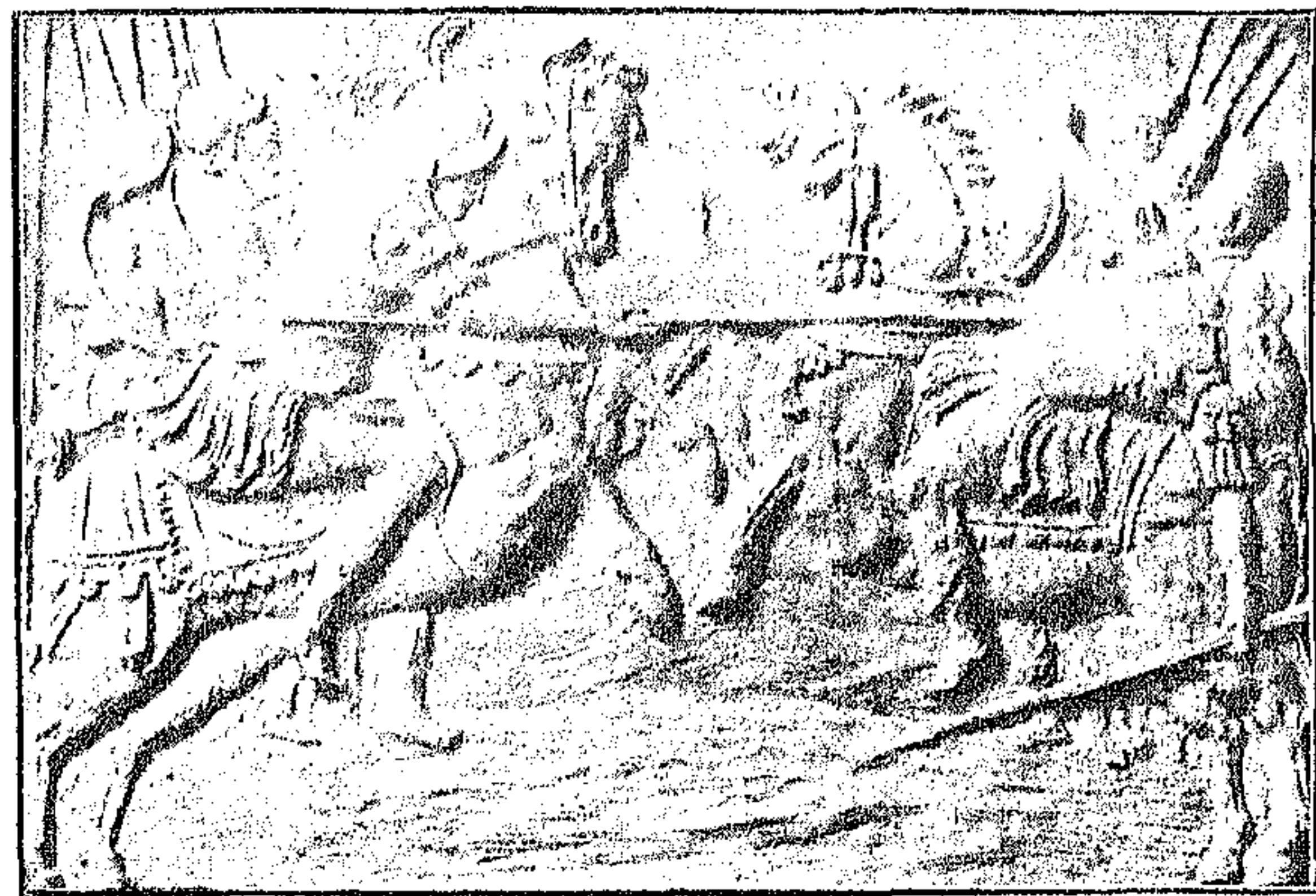
— Ὅχι, Τζώρτζη! Τὸ ξέρω πῶσο εἶναι μεγάλη ἡ προσβολὴ ποῦ σοῦ ἔκαμα, μὰ μὴ βιαστῆς νὰ μὲ διώξῃς ἔτσι . . . Συχώρεσέ με! . . . ἐγὼ δὲ φταίω . . . Ἄμα μάθης, ὡς τὸ πῆς καὶ σὺ . . . Στείλε μήνυμα στὴ μάννα μου νὰρθῇ σήμερα νὰ μὲ ἰδῇ. Εἶναι ἀνάγκη.

Ὁ Τζώρτζης ἀνακάτωσε τὸ γάλα του, χωρὶς νὰ τοῦ κἀνῃ ὄρεξη νὰ βάλῃ στὸ στόμα του κουταλιά. Ἡ Ἑλενα ὅμως σκούπισε τὰ μάτια της μὲ τὰ μανίκια τῆς σκαμπαβίας της κι' ἄρχισε νὰ σιγοπίνῃ τὸ δικό της. Ὅχι πῶς εἶχε περισσότερη ὄρεξη ἀπὸ τὸ Τζώρτζη, μὰ δὲν ἤθελε νὰ τοῦ κἀμῃ κι' αὐτὴν ἀκόμα τὴν προσβολή . . .

— Μὰ καλά, εἶπε ὁ Τζώρτζης, αὐτὸ ποῦ ἔχεις νὰ πῆς τῆς μάννας σου, δὲ μπορεῖς τάχα νὰ τὸ πῆς τῆς δικῆς μου;

— Ὅχι, ἀποκρίθηκε ἡ Ἑλενα, ἀδύνατο! Μόνον στὴ δική μου. Τζώρτζη, δὲ μ' ἀγαπᾶς, στείλε νὰ μοῦ τὴ φέρῃς . . .

— Καὶ ποῖδὸν νὰ στείλω; Ἐκτός ἀν πᾶω ἐγώ.

Θ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Κονταρομαχία (ἀνάγλυφο ἀπὸ τὸ Μνημεῖο τοῦ Καρνάρου στὴν Κρήτη)

— Ναι, ναί, Τζώρτζη! φώναξε ζωηρὰ ἡ Ἑλενα, πῆγαινε σὺ! ἀκόμα καλύτερα! . . .

— Καὶ δὲ φοβᾶσαι . . . νὰ μείνης μοναχὴ σου στὸ ξένο σπίτι; τῆς εἶπε μὲ εἰρωνεία.

— Ὅχι, τὴν ἡμέρα ὄχι! Καὶ τὸ βράδυ ἀκόμα . . . Μοναχὴ μου δὲ θάθελα νὰ μείνω ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ὡς τὴν αὐγὴ.

— Μὰ τί, ἔκαμε πικρογελῶντας ὁ Τζώρτζης, μὴ βγαίνει κανένας βρυκόλακας καὶ σοῦ γυρεύει λειτουργία;

Ἡ Ἑλενα ἔκλεισε τὰ μάτια της κι' ἔσεισε τὸ κεφάλι της μὲ φρίκη.

— Σώπα, Τζώρτζη, νὰ ζῆς! Σώπα! . . .

— Καλά! ἔκαμε μ' ἐγκαρτέρηση ὁ Τζώρτζης. Ἄς εἶναι κι' ἔτσι!

Κι' ἄρχισε νὰ ρουφᾶ ἀνόρεχτα τὸ γάλα του. Κρῖμας στὸν ἀφρὸ τὸν παχύ, ποῦ ἔκανε ἀπὸ πάνω τὸ χτυπημένο αὐγό . . .

Ἐκείνη τὴ στιγμή, ἀνοίξε ἡ πόρτα καὶ μπῆκε ἡ γριά-Λουγαρίνα.

Τὴν εἶχε ξυπνήσει ἡ Ἀντζολα καὶ τὴν εἶχε ἀνησυχήσει ἀρκετὰ μὲ τίς ὑποψίες της. Δὲν τὸ ἔδειχνε ὅμως. Ἀπεναντίας, στ' ἄμορ-

φο γεροντικὸ της πρόσωπο, στεφανωμένο μὲ ἄσπρα μαλλιά, ἔλαμπε μιὰ χαρὰ ποῦ δὲ φαινότανε καθόλου προσποιητὴ.

— Καλημέρα, παιδιὰ μου! νὰ σᾶς φιλήσω, νὰ σᾶς χαρῶ! Καλημέρα, γιόκα μου! καλημέρα, νυφούλα μου!

Τοὺς φίλησε καὶ τοὺς δυὸ, μὰ παραξενεύτηκε ποῦ δὲν τῆς ἔδωκαν πίσω τὸ φιλή, οὔτε ὁ Τζώρτζης, οὔτε ἡ Ἑλενα. Αὐτὴ εἶχε σκύψει τὸ κεφάλι, σὰ νὰ μὴν τολμοῦσε νὰ κοιτάξῃ κατὰμματα τὴν πεθερά ἐκεῖνος, ἀπεναντίας, εἶχε ὀρθώσει τὸ δικό του καὶ στύλωνε στὴ μητέρα του δυὸ μάτια θαμπὰ καὶ θλιμμένα . . .

Ἡ Λουγαρίνα τοὺς κοίταξε λίγες στιγμὲς, σὰ νὰ ἤθελε νὰ τοὺς μαντέψῃ κι' ἔπειτα ρώτησε:

— Μὰ τί ἐστάθηκε; Γιατί εἰσαστε ἔτσι ἔσεῖς; . . . Ἀπὸ τώρα ἀρχινίσατε τὴ μούγκρα καὶ τὴ γλυκοφαϊμάρα; . . . Ἄ, εἰν' ἀμπονόρα ἀκόμα! Ἔχετε καιρό, παιδιὰ μου, ἔχετε καιρό!

Κι' ἔκαμε νὰ γελάσῃ, μὰ τὸ γέλιο της κόπηκε ἀμέσως. Εἶδε τὴν Ἑλενα νὰ σκεπάζῃ τὸ πρόσωπο μὲ τὰ χέρια της, γιὰ νὰ

κλάφη, καὶ τὸ Ἰζώρτζη νὰ κοιναῖ τὸ κεφάλι με ἀπελπισία.

Ἡ Λουγαρίνα κοίταξε ὀλόγυρα τὴν κάμαρα, σταμάτησε λίγο τὸ βλέμμα της στὸ νυρικό κρεββάτι καὶ ξαναγύρισε στὸ γιό της:

— Θὰ μοῦ πῆς τελοσπάντων τί πάθατε;

Τῆς ἔδειξε μετὰ τὸ μάτι τὴν Ἰβλενα πού οἰγιόκλαιγε.

— Ἦ; ἔγνεφε ἡ Λουγαρίνα.

Ὁ Ἰζώρτζης ἀναστέναξε, σηκώθηκε με ἔρμη καὶ βγήκε ἔξω.

— Ἔλα δῶ, μάννα, νὰ σοῦ πῶ!

Ἡ Λουγαρίνα τὸν ἀκολούθησε στὴν τραπεζαρία.

Κι' ἐκεῖ ὁ Ἰζώρτζης τῆς τὰ μολόγησε ἔλα: Ἡ Ἰβλενα δὲν τὸν ἤθελε γι' ἀντρα της. Ἰκέινη τῆ νύχτα, λέει, εἶδε κι' ἐπέιστηκε πὼς δὲν μπορούσε νὰ τὸν πάρῃ. Καὶ γύρευε τὴ μάννα της, γιὰ νὰ τῆς πῆ τὸ μυστικό.

— Καλὰ νὰ τὰ παθαίνης, ἦταν ὁ πρῶτος λόγος τῆς Λουγαρίνας. Δὲ σοῦ τ'ἀλεγα ἐγὼ; Δὲ σοῦ τ'ἔπα πὼς τὸ Ματαραγκέικο τὸ σόϊ δὲ μ'ἀρέσει; Ἐσὺ δὲ μ'ἀκουσες δὲν ἤθελες ν'ἀκούσης κανένα. Τράβα τα τώρα! Μ' αὐτῆ, παιδί μου, εἶναι μουρλή, μουρλή γιὰ δέσιμο! Αὐτὸ κατάλαβα ἐγὼ ἀπὸ ὅσα μοῦ εἶπες τώρα. Τὸ σόϊ, τὸ σόϊ!.. Μήπως ἕνας μπάρμπας της, ἀδερφός τοῦ πατέρα της, δὲν πέθανε μουρλὸς στὸ σπιτάκι; Μήπως ἡ μεγαλύτερη ἀδερφή της, πεθιαμένη τώρα κι' αὐτῆ, δὲν ἔδαμιονίστηκε μιὰ φορά καὶ δὲν τῆ διαδάξανε ἕνα ὀλάκερο χρόνο; Μοῦ τὰ εἶπαν ἀνθρώποι ἀπὸ τὸ χωριό τους, πού δὲν εἶχαν ἰντερέσο νὰ με γελάσουν. Μακρυὰ, σοῦ ἔλεγα, μακρυὰ!.. Ἐσὺ τίποτα! ἐκεῖνο πού ἤθελες... ὦ, μαύρη μέρα πού μοῦ ξημέρωσε! Ἀμὴ τώρα; Ἦ θὰ τὴν κάμω ἐγὼ τούτη τὴ μουρλή πού μοῦ φερες ἔδω μέσα;..

— Ὡραία παρηγοριά μοῦ δίνεις, μάννα! Δὲν τὸ καταλαβαίνεις λοιπὸν πὼς ἐγὼ πεθαίνω γιὰ δαύτη;..

— Μ' ἀφοῦ δὲ σὲ θέλει, παιδί μου;.. ἐγὼ τί νὰ σοῦ κάμω;.. ψιθύρισε τρομαγμένη ἡ Λουγαρίνα.

— Θὰ τὴν κάμω νὰ με θελήσῃ! ἀποκρίθηκε ὁ Ἰζώρτζης. Ἄσε νὰ ἴδουμε, νὰ τῆς φέρω τὴ μάννα της, νὰ τῆς πῆ τὸ μυστικό, νὰ τὸ μάθουμε καὶ μεῖς, νὰ ἴδουμε τί εἶναι τελοσπάντων κι' αὐτό... Κάποια γιαιτρεῖα θὰ ὑπάρχη, δὲ μπορεί! Ἐγὼ, νὰ σοῦ πῶ

τὴν ἀλήθεια, φοβᾶμαι μὴν τῆς ἔκαμαν μάγια! Αὐτὴ μάγαποῦσε, με ἤθελε, μ' ἔπαιρνε μετὴν καρδιά της; Μὰ δὲν τὴν εἶδατε ἔλοι σας τί χαρούμενη πού ἦταν, ὡς τῆ στιγμή πού περάσαμε τὸ κατώφλι τῆς κάμαρας; Γιατί, μαθὲς, ν'ἀλλάξῃ ἔτσι ἄξαφνα; πὼς; ἀπὸ τί;.. Εἶναι ὅπως σοῦ λέω. Κανένας ἐχθρός μου, ἢ ἐχθρός της, θὰ πῆγε σὲ καμμία μάισσα... .

— Ἦ μάγια τῆς τὰ ἔχει καμωμένα ἡ μοῖρα της, εἶπε ἡ γριά Λουγαρίνα, κι' ἡ μοῖρα τῆς γενιᾶς της! Εἶναι μουρλή ἀπὸ σόϊ, σοῦ εἶπα.

— Μουρλή, φρόνιμη, ἐγὼ, μάννα, τὴν ἀγαπᾶω καὶ τὴ θέλω. Ἄσε, μὴν πῆς λόγο σὲ κανένα. Οὔτε στὴν Ἄντζολα. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μᾶς μάθῃ ὁ κόσμος. Κι' ἄς πεταχτῶ μιὰ στιγμή — μετὰ τὸ καρροντσῖνο τοῦ Κέκου, ἐλπίζω νὰ μοῦ τὸ δώσῃ — νὰ τῆς φέρω τὴ μάννα της. Αὐτῆ θὰ μᾶς φωτίσῃ.

— Καλὰ, παιδί μου, κάμε ὅπως θές. Ἐγὼ ὅμως πάλι σοῦ λέω, πὼς τὸ καλύτερο θάταν νὰ τοὺς τὴν πᾶς ὀπίσω, ὅσο εἶναι καιρός. Ἀλλοῦτίκα, βάνουμε στὸ κεφάλι μας ντραβάλα, πού δὲ θὰ τελειώσουνε ποτέ. Ἄσε καὶ θὰ με θυμηθῆς... .

— Ὅχι, μάννα, μὴ μοῦ λὲς τέτοιο λόγο! Ἐγὼ ἔχω τίς ὀρπίδες μου πὼς θὰ διορθωθοῦν ἔλα... Ἄς πηγαίνω. Ἐσὺ, ὅσο θὰ λείπω, μὴν τῆς πῆς τίποτα... ἄς τὴν... .

— Ἐγὼ νὰ τῆς πῶ λόγο; Θὰ κάμω πὼς δὲν ξέρω τὸ παραμικρό... Ὅλα κι' ἔλα, μὰ με μουρλοὺς δὲ θέλω νταραβέρια... Πήγαινε τώρα, κάμε ὅ,τι θέλεις.

Πρὶν φύγῃ, ὁ Ἰζώρτζης μπῆκε πάλι στὴν κάμαρα νὰ ἴδῃ τί κάνει ἡ νύφη.

Ὁ λόγος, πού τοῦ εἶπε ἡ μητέρα του, τοῦ ἔδωσε κάποιον κλονισμό κι' ἄρχισε νὰ φοβᾶται μήπως, ἀλήθεια, ἡ γυναίκα του δὲν ἦταν στὰ συγκαλά της.

Ἦ βρῆκε στὴν ἴδια θέση πού τὴν εἶχε ἀφήσει, βαθυσυλλαγισμένη, μετὰ τὰ μάτια καρφωμένα στὸν ἀέρα.

— Πᾶω, τῆς εἶπε.

Γύρισε καὶ τὸν κοίταξε με λύπη, με παράπονο.

— Θὰ με συχωρέσης; τοῦ ψιθύρισε.

— Πάλε τὰ ἴδια; Καλὰ, τὰ εἶπαμε, θὰ σὲ συχωρέσω.

— Καὶ ἦ, μάννα σου;.. τί εἶπε;

— Ἦ νὰ πῆ; τίποτα!.. Θὰ κάτσης κάνε ἡσυχῃ, ὅση ὥρα θὰ λείψω;

— Ἐδῶ πού με βλέπεις, ἔδω θὰ με ξαναἰδῆς. Ἐγνοῖα σου. Μόνο νὰ γυρίσης γλήγορα καὶ νὰ μοῦ φέρῃς τὴ μάννα.

— Καλὰ.

Κι' ὁ Ἰζώρτζης κατέβηκε τὴ σκάλα καὶ βγήκε στὸ δρόμο.

Δὲ θάθελε νὰ τὸν ἔβλεπε κανεὶς ἔξω τέτοια ὥρα, τὴν ἄλλη μέρα ἀπὸ τὸ γάμο του. Εὐτυχῶς πού κανένα παράθυρο τῆς γειτονιάς δὲν εἶχε ἀνοίξει ἀκόμα, κι' ὁ δρόμος, ψυχρὸς καὶ ἱσκιερὸς τὴν αὐγῆ, ἦταν ἔρημος ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη.

Ἐτρεξε ὡς τὸ σπίτι τοῦ Κέκου, τοῦ φίλου του, πού ἦταν δίπλα στὸ μεγάλο ἀρχοντικό τοῦ Κανίση κι' ἀντικρὺ στὴν ἐκκλησοῦλα τοῦ ἴδιου ἀρχοντικοῦ. Ἐνα μικρὸ πλάτωμα, στρωμένο με χαλίκια, ἦταν στὴ μέση αὐτῶν τῶν κτιρίων, μικρῶν καὶ μεγάλων, πού, γιὰ νὰ φαίνεται πὼς ἀνῆκαν ἔλα στὸν ἴδιον ἀρχοντα, ἦταν βαμμένα μετὸ ἴδιο χρῶμα — σταχτερὸ σκούρο με κίτρινες ζῶνες

καὶ στολίδια. Τὸ παλάτι τοῦ κόντε, οἱ σταῖλοι, ἡ ἐκκλησοῦλα, τὸ κελλὶ τοῦ παπᾶ, τὸ σπιτάκι τοῦ ἐπιστάτη κι' ἄλλα ἀκόμα παραρτήματα σχηματίζαν μιὰν ὀλάκερη συνοικία, γνωστὴ στὸν τόπο μετὸ νομικὸ «Κανισέικα».

Ὁ Κανίσης ἦταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἕνας ἀπὸ τοὺς πλουσιότερους ἀφεντάδες. Ἡ οἰκογένειά του ἦταν γραμμμένη στὸ Λιμπρο-ντι-ὄρο πρὸ ἑκατὸ χρόνων, δηλαδὴ, ἀπὸ τὸ 1685. Ἀλλὰ τὸν τίτλο τοῦ κόντε τὸν ἔλαβε πρῶτος στὰ 1759, ἐπειδὴ ἀνδραγάθησε στοὺς πολέμους τῆς Βενετίας μετὰ τὴν Τουρκία γιὰ τὴν Κρήτη. Ἡ μεγάλη του περιουσία ἔγινε τότε ἀπὸ χαρίσματα κι' ἀπὸ λάφυρα. Ἦταν τόσο πλούσιος, ὥστε, μιὰ φορά, πού πέρασε ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο ὁ Βενετσιάνος ἀρχιναύαρχος, ὁ Κανίσης τοῦ ἔκαμε τραπέζι στὸ παλάτι του με χρυσὰ πιάτα καὶ χρυσὰ μαχαιροπήρουνα, κι' ὕστερα, ἀφοῦ τέλειωσε τὸ φαγοπότι; οἱ δοῦλοι σηκώσανε μετὰ τὸ τραπεζομάντηλο τὰ πολύτιμα αὐτὰ σκεῦη καὶ, μπροστὰ στὸν ξένο, τὰ πετάξανε στὴ θάλασσα.

(Ἀκολουθεῖ)

BAUDELAIRE

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ Κ' Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Ἰάντοτ', ἐλεύθερε ἄνθρωπε, θὲ ν' ἀγαπᾶς τὴ θάλασσα!
Καθρέφτης σου εἶναι ἡ θάλασσα. Καὶ τὴν ψυχὴ σου, μέσα
στὸ ἀπέραντο ξετύλιγμα τοῦ κύματός της, βλέπεις.
Πικρὴ τὸ πνεῦμα σου ἄβυσσος λιγότερο δὲν εἶναι.

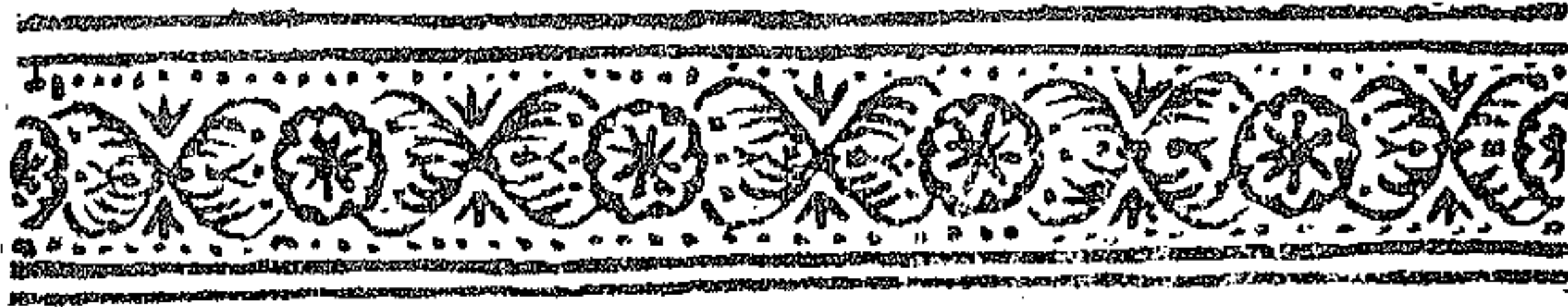
Στὸν κόρφο τῆς εἰκόνας σου σ' ἀρέσει νὰ βουτιάσαι.
Τὴν ἀγκαλιάζεις με ματιές, με χέρια, κ' ἡ καρδιά σου
τὸν ἔδικό της χτύπο κάποτε ξεχνᾶ, τοῦ πόντου
τὸ βόγγημα ἀπ' τ' ἀδάμαστο κι' ἄγριο παραπονό του.

Εἶστε κ' οἱ δύο σας σιωπηλοὶ, τρισκότεινοι κ' οἱ δύο.
Κανεὶς δὲ μέτρησε, ἄνθρωπε, τῆς ἰδικῆς σου ἀβύσσου
τὰ βάθη. ὦ Θάλασσα, κανεὶς τὰ πλούτη σου δὲν ξέρει.
Μὲ τόση ζήλεια κρύβετε κ' οἱ δύο τὰ μυστικά σας.

Κι' ὅμως αἰῶνες διάβηκαν ἀμέτρητοι ὡς τὰ τώρα,
πού πολεμίστε ἀλύπητα καὶ δίχως καιμὰ τύχη.
Τόσο πολὺ τὸ θάνατο καὶ τὴ σφαγὴ ἀγαπᾶτε,
ὡ ἀιώνιοι παλαιστάδες σεῖς, ὡ χωρὶς οἶχτο ἀδέρφια!

(Μετάφραση)

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

AUGUST HEISENBERG

Ο φετινός τριακστός τόμος της Byzantinische Zeitschrift ήταν αποκλειστικά αφιερωμένος στον έορτασμό των εξήντα χρόνων του διευθυντή της, του καθηγητή της μέσης και νεώτερης Έλλην. φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου Αύγουστου Heisenberg. Ένας όγκώδης τόμος, που πλημμύρισε από τέρβρα των μαθητών και των φίλων του απ' όλες τις χώρες, όπου καλλιεργούνται οι βυζαντινές σπουδές. Ποιός απ' αυτούς να το φωνάζεταν πώς τόσο κοντά ήταν ο καιρός να θρηνησουμε το θάνατό του! Μά και ποιός από μας μπορούσε να πιστέψει ένα τέτοιο πράμα, όσοι τον είδαμε τον τελευταίο καιρό, μόλις είναι δυο μήνες, στο Βυζαντινό Συνέδριο και θαυμάσαμε τη νεανική όρμη και τον άσυγκράτητο ένθουσιασμό του;

Ο θάνατος πήρε από ανάμεσα μας μια ζωή που αφιερώθηκε με πίστη κι' αφοσίωση στη μελέτη του μεσαιωνικού μας παρελθόντος. Για τουτό και το έργο του δεν είναι περιωρισμένο σ' έναν μονάχα κλάδο των βυζαντινών σπουδών, που πήραν τελευταία τόσην έχταση. Μολονότι στο βάλθος φιλολογικό, εξετάζει και θέματα ιστορικά ή γενικώτερα έρμηνείας του βυζαντινού πολιτισμού.

Ο Heisenberg γεννήθηκε στο Osnabrück, το Νοέβρη του 1869. Μαθητής του Krumbacher στο Μονάχο, άρχισε από πολύ νέος να δημοσιεύη μελέτες για τη μεσαιωνική μας φιλολογία. Άν και μια από τις πρώτες του μονογραφίες έχει σχέση με τη δημοτική λογοτεχνία (για τα «Ροδιακά» τραγούδια, Byz. Zeitschr. 2ος τόμος, 1893), προτίμησε άργότερα τη σπουδή της λόγιας φιλολογίας. Έτσι μάς χάρισε, την έκδοση της Αυτοβιογραφίας και των ποιημάτων του περίφημου φιλοσόφου του ΙΙ' αιώνας Νικηφόρου Βλεμμύδη (Teubner, 1896) και την

έκδοση όλου του έργου του σύγχρονου περίπου μ' εκείνον ιστορικού Γεώργιου Άκροπόλιτη (Teubner, 2 τόμ., 1903). Το 1900 φάχνει τις βιβλιοθήκες της Ιταλίας, όπου βρίσκει πόλυτιμο κι' ανεκμετάλλευτο υλικό, που τροφοδοτεί άργότερα για πολύν καιρό το έργο του. Μας φνέριωσε έτσι μια άγνωστη βυζαντινή προσωπικότητα του ΙΙ' αιώνα, το Νικόλαο Μεσαρίτη. Μά κι' ένα από τα σημαντικώτερα βιβλία του, το σχετικό με την εκκλησία του Παν. Τάφου στα Ίεροσόλυμα και των Άγίων Άποστόλων στην Κωνσταντινούπολη (Grabeskirche und Apostelkirche, δύο μέρη, 1908), κυρίως στις έρευνες αυτές στηρίχτηκε.

Το Δεκέβρη του 1909 η Βυζαντινολογία σταθήθηκε πρόωρα τον πύλο αξίο έρευνητή της, και τον ιδρυτή της στο πλαίσιο της σύγχρονης επιστήμης, τον Κάρολο Κρουμπάχερ. Αντικαταστάτης του πύλο κατάλληλος για την έδρα της μεσαιωνικής και νέας έλληνικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου δε βρέθηκε άλλος από τον Heisenberg, που ήταν κι' ένας από το 1908 ύφηγητής για την ίδια έδρα στο Würzburg. Μαζί, παίρνει και τη διεύθυνση της Byzantinische Zeitschrift (από το 19ο τόμο, 1910). Από την εποχή εκείνη το περιοδικό αυτό, μοναδικό για τη συστηματικότητά του και την ακριβολογημένη παρακολούθηση όλης της σχετικής επιστημονικής κίνησης, γίνεται κι' ο καθρέφτης της δράσης του διευθυντή της, που αφιερώνεται μ' ένθουσιασμό στην εξακολούθηση του δημιουργήματος του προκατόχου του. «Άν είναι ένα πράμα που με κάνει να είμαι περήφανος, έλεγε στην ανακολύωσή του στο τελευταίο Συνέδριο, είναι που κατόρθωσα μετά τον πόλεμο, μ' όλες τις άθλιες οικονομικές συνθήκες της Γερμανίας, να εξακο-

λουθήσω την έκδοση της Byz. Zeitschrift».

Άπό το 1911 κι' ύστερα, λίγα είναι τα καθαρά φιλολογικά έργα του Heisenberg, όπως π. χ. η θαυμάσια έκδοση των βυζαντινών παύρων της Βιβλιοθήκης του Μονάχου (μόνο ο πρώτος τόμος, με τη συνεργασία του L. Wenger, 1914). Άν και βασίζεται κυρίως σε φιλολογικά κείμενα, δείχνει περισσότερο ενδιαφέρο για μελέτες ιστορικές και ιστορικές της τέχνης. Αναφέρουμε μερικές: «Τα παλιά ψηφιδωτά των Άγίων Άποστόλων και της Άγίας Σοφίας» (1912), «Άπό την ιστορία και τη φιλολογία της εποχής των Παλαιολόγων» (1920), «Μελέτη για την παλαιοχριστιανική εικονογραφία» (1921), «Νέες πηγές για την ιστορία της λατινικής αυτοκρατορίας και την ένωση των εκκλησιών» (3 μέρη, 1922—23, στηρίζεται κυρίως στα κείμενα του Μεσαρίτη), «Εικονογραφικές μελέτες» (1922), «Τα πρότυπα του εικονογραφημένου Χρονικού του Μανασσή» (1928 αντίθετα προς το βούλγαρο καθηγητή Filon, υποστηρίζει πώς τα πρότυπα των μικρογραφιών του σλαβικού αυτού χειρογράφου ήταν βυζαντινά).

Γενικώτερο ενδιαφέρον έχουν οι μελέτες του που εξετάζουν το βυζαντινό πολιτισμό και τη σημασία του. Πολλές αντιρρήσεις γέννησε μια διάλεξή του «Τα θεμέλια του βυζαντινού πολιτισμού» (1909), όπου με κάποια αποκλειστικότητα άρνιέται κάθε ξενική επίδραση στο Βυζάντιο και παραδέχεται πώς η άρχή του βυζαντινού πολιτισμού πρέπει να ζητηθή στην έλληνιστική εποχή. Άλλες σχετικές του μελέτες είναι: «Το πρόβλημα της Αναγέννησης στο Βυζάντιο» (1925) και «Ο Βυζαντινός πολιτισμός και η σημασία του για το σήμερα» (1929). Έδώ πρέπει να σημειωθή και το συνοπτικό του έργο «Πολιτική και κοινωνική όργάνωση του Βυζαντινού κράτους», δημοσιευμένο σ' έναν τόμο της σειράς «die Kultur der Gegenwart» (Teubner, 1923) μετά τα σχετικά κεφάλαια του Willamowitz και του Kropfeyer για τους αρχαίους Έλληνες και τους Ρωμαίους.

Δυο βιβλία του που ξεφεύγουν από τον κύκλο των βυζαντινών μελετών, δείχνουν την άγάπη του Heisenberg για τη νεώτερη Ελλάδα, μια άγάπη που τίποτα ποτέ δεν μπόρεσε να λιγοστέψει. Το πρώτο, «Ο Φιλελλη-

νισμός άλλοτε και τώρα» (1913), είναι μια διάλεξή του κατά τη διάρκεια των βαλκανικών πολέμων, γεμάτη ένθουσιασμό για τον άγώνα της Ελλάδας και περιφρόνηση για την πολιτική του συμφέροντος των ευρωπαϊκών κρατών. Το δεύτερο είναι μια σύντομη περιγραφή της σημερινής Ελλάδας από τις λές τις μεριές («Neugriechenland» στη σειρά Aus Natur und Geisteswelt του Teubner, 1919) Σε διαδοχικά κεφάλαια εξετάζονται η χώρα, ο λαός ή ιστορία, η πολιτική όργάνωση, η έθνική οικονομία κι' ο υλικός και πνευματικός πολιτισμός. Στο γράμμα του έργου άφορητή έδωσε η καθημερινή έπαφή του συγγραφέα με τους Έλληνες άξιωματικούς και στρατιώτες του (Görlitz, όπου ύπηρετοσε ως γερμανός άξιωματικός. Στους ίδιους είναι αφιερωμένο και το βιβλίο.

* *

Αυτό είναι το έργο του Heisenberg στις γενικώτερες του γραμμές Έργο από πολλές μεριές πόλυτιμο στους μελετητές του βυζαντινού μας παρελθόντος, έργο όμως που του άρέσει περισσότερο το άπακριβωμένο ξεκοσκίνισμα των λεπτομερειών και που, μολονότι έμπνέεται από άγάπη κι' ένθουσιασμό, του λείπει όμως, πρέπει να το μολογήσουμε, η ένικία ψηλότερη γραμμή του κριτικού νοού, που χαρακτήριζε το έργο του προκατόχου του. Για τουτό και συγκεντρώνεται όλοκληρο, λίγο ή πολύ, σε μικρές διατριβές και μονογραφίες το μεγάλο βιβλίο του λείπει. Ένα έργο, σαν την «Ιστορία της βυζαντινής λογοτεχνίας», δε μάς χάρισε ο Heisenberg.

Μά κι' εκεί που νομίζεις πώς θέλει να άσχοληθή με τα σπουδαιότερα ζητήματα της άρχης και της σημασίας του βυζαντινού πολιτισμού, θαρρώ πώς τον οδηγεί περισσότερο ο ένθουσιασμός κι' η πίστη του, παρά μάτι κριτικό, που μέσα από τις επιστημονικά κι' άμερόληπτα έξακριβωμένες λεπτομέρειες να φτάνη στη γενικώτερη σύνθεση.

Μαθητής και θαυμαστής του Κρουμπάχερ, δε διαφέρει απ' αυτόν μόνο στον τρόπο της επιστημονικής σκέψης: βασικές διαφορές για τη σημασία του βυζαντινού πολιτισμού χωρίζουν το δάσκαλο από το μαθητή. Έτσι, ενώ για τον πρώτο το κέντρο του βάρους των μελετών του έπεφτε στην εξέλιξη της δημοτικής φιλολογίας, για τον Heisenberg πε-

ρισσότερη αξία κερδίζουν τα έργα των λογίων. Δυο πράγματα αποτελούν, κατά τη γνώμη του, τη βάση του βυζαντινού πολιτισμού: η παράδοση της ελληνικής αρχαιότητας κ' η ορθόδοξη εκκλησία: η ένωση των δυο αυτών στοιχείων πουθενά άλλοδ δεν έφτασε σε τόσο τελειότητα, όσο μές στην Πόλη. Για τον Heisenberg, η Πόλη είναι όχι μονάχα το κέντρο του ύλικού, μα και του πνευματικού πολιτισμού και της φιλολογικής κίνησης. Με το πέσιμο της Πόλης, σταματά και κάθε λογοτεχνική άνθηση. Η κρητική λογοτεχνία είναι, γιά τον Heisenberg, κάτι ξενικό, στα μάτια του δεν έχει τη σημασία που θέλουμε να της δίνουμε: φτάνει μάλιστα ως το τολμηρό συμπέρασμα πως η τουρκική κατάκτηση της Κρήτης έσωσε τη λογοτεχνία από τον έκφραχισμό.

Εκκινώντας από τέτοια σκέψη, φυσικό είναι και στο γλωσσικό ζήτημα, τόσο για την ιστορική του εξέλιξη, όσο και για την πραχτική του εφαρμογή, να έχη ιδέες ελότελα αντίθετες από του δασκάλου του, όπως μές τις περιγράφει εκείνος στο περίφημο άρθρο του για «Τό πρόβλημα της νεωτέρας γραφομένης ελληνικής» (έλλ. μετ., Βιβλιοθ. Μαρασλή, 1905).

«Αν για τον Κρουμπάχερ ο ατικισμός των χρόνων του Χριστού με αρχηγό «τόν ήλιθιο ρήτορα Διονύσιο Αλικαρνασέα», ή ανθρωπιστική αναγέννηση των Κομνηνών κ' οι αρχές του 16' αιώνα είναι τρία κινήματα ελόττερα γιά την εξέλιξη της γραφής γλώσσας, γιά τον Heisenberg γραφομένη και κοινή είναι τό ίδιο ζωντανές γλώσσες, που ακολουθούν εμαλά την εξέλιξή τους μέσα στο ευνοϊκό και γιά τις δυο περιβάλλο της Πόλης.

Γιά μές τους δημοτικιστές, είναι βέβαια λυπηρό ο μαθητής να δείχεται, στο ζήτημα που μές ενδιαφέρει, συντηρητικώτερος από τό δάσκαλο, κι' ο καθηγητής της μέσης και νεοελληνικής λογοτεχνίας, στην έδρα του Κρουμπάχερ, να είναι από τις μοναδικές εξαίρετες ξένου φιλολόγου που έκφράστηκε ευνοϊκά γιά την καθαρεύουσα (1). Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε πως, την ίδια στιγμή που επιστήμονες της αξίας ενός Thurnh κ' ενός Brugmann, με την ευκαιρία που ψηφίστηκε

HEISENBERG

(Μιά από τις τελευταίες του φωτογραφίες, κατά την έκδρομή του Βυζαντινολογικού Συνεδρίου στο Δαφνί, 29 Οκτωβρίου 1930).

τό γνωστό εκείνο άρθρο στο Σύνταγμα, στα 1911, έβγαίνουν και διαλαλούσαν πως «ή προκοπή του ελληνικού λαού είναι δεμένη με τη δημοτική του», ο Heisenberg υποστήριξε ανεπιφύλαχτα τό αντίθετο μέρος μ' ένα του άρθρο με τον τίτλο: «Η τελευταία εξέλιξη του γλωσσικού ζητήματος στην Ελλάδα» (2).

Όμως δεν είναι ή κατάλληλη στιγμή, όταν δεν έχουν μαραφή ακόμη τό λουλούδια που απλώσαμε οι φίλοι του πάνω από τό νωπό χώμα του τάφου του, να τον κατηγορήσουμε γιά την άδικία που έκαμε στον άγωνά μας. Γι' αυτό θέλω τώρα να σήσω τη θλιβερή αυτή ανάμνηση, μαζί με εσα άλλα άστοχα είπε άλλου γιά τους

παδαούς του αποξενωμένου από τον τόπο του Ψυχάρη, που γεννήθηκαν οι περισσότεροι δξω από την Ελλάδα, ή γιά τη γραμματική έκβαρδάρωση (Verwilderung) της δημοτικής. Και την άλλη μέρα του θανάτου του, θέλω να θυ-

(1) Για μερικούς άλλους παλιότερους, κάταξε την ύποσ. 29 στον Κρουμπάχερ. «Τό πρόβλημα κτλ.», έλλ., μετ., σ. 246-7, όπου και μία έκαιρετικά έξυπνη παρατήρησή του.

(2) Στο περιοδικό Internationale Wochenschrift für Wissenschaft, Kunst u. Technik,

μηδ'ό, πρώτ' απ' όλα, τό φιλελληνισμό του νεκρού που πενήσομε, τη θερμή αγάπη του προς κάθε έλληνα και τον ένθουσιασμό του γιά τη σημερινή, τη νέα Ελλάδα. Ο φιλελληνισμός του αυτός είναι: από τό κύρια χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του και συνδέεται άμεσα με τό επιστημονικό του έργο: τό ένα δεν μπορείς να τό νιώσης δίχως τό άλλο.

Από τό 1912 παρακολουθεί μ' ενδιαφέρο τους Βαλκανικούς πολέμους και προσπαθεί να συγκινήσει τό Γερμανικό κοινό γιά τον άγώνα μας. Με την ίδια αγάπη γιά τον τόπο μας παρακολουθεί τό κατοπινα γεγονός, αγάπη που δε λιγοστεύει ακόμη ούτε τό γεγονός άργότερα, ότι ή επίσημη πολιτική της Ελλάδας στράφηκε έναντίον της πατρίδας του. Στην ψυχή του μπορεί και συμβιβάζει τό φλογερό του πατριωτισμό με την άπειρη έλληνολατρεία του: τό νιώθει πως ή πολιτική και τάμηση της είναι κάτι που θα περάσει οι δεσμοί όμως που ένώνουν τους δυο λαούς είναι πιο γεροί. Έλεγε και τελευταία στα έγχαλνια του Συνεδρίου: ή ελληνική επιστήμη, και πιο πολύ ή φιλολογική, στο μεγαλύτερό της μέρος είναι επηρεασμένη από τη γερμανική σκέψη, και στη Γερμανία πηγαινουμε να πάρουμε την ανώτερη

Ιούλιος 1911. — Για τό άρθρο έγραψε βαριά κριτική ο Ψυχάρης στη Revue des Etudes grecques 24 (1911) 351-2. — Και σ' άλλες μελέτες έκφράζει τις ίδιες γνώμες ο Heisenberg: «Dialekte u. Umgangssprache im Neugriechischen» (1918), και στο βιβλίο του «Neugriechenland» (1919) στο κεφάλαιο Literatur, σ. 121 (εκαί λέει και εσα δηλώνονται παρα κάτω), βλ. γιά την πρώτη μελέτη έντονη κριτική του καθηγητή Ν. Βέη στα Byzant-neugriechische Jahrbücher 2 (1921) 191 κέ.).

μόρφωση που μές λείπει. Στα πολλά του ταξίδια δεν περιορίζεται να μελετήσει τό μνημεία του αρχαίου και του βυζαντινού μας παρελλόντας: στο κάθε βήμα, τον σταματά ή ψυχολογία του σημερινού λαού κ' οι πρόσδες του.

«Τι δεν μπόρεσε να κάμη αυτός ο λαός, μέσα σ' εκατό χρόνια, από την ξερή βουνίσια χώρα που του κληρονόμησε έρημη ο Ίμπραήμ! Τά έρείπια στην Ακρόπολη, στην Πελοπόννησο, παντού, μές μαρτυρούν ακόμη τη φρίκη των περασμένων! Όμως ή χώρα καλλιεργήθηκε καλά, χρόνο με τό χρόνο μεγάλωσε ο πλούτος, από τό τίποτα ξεπετάχτηκε ένας εργατικός λαός». Έκείνο που του κάνει την περισσότερη έντύπωση, είναι ή ελληνική φιλοξενία: «Μιά από τις πιο έμορφες ιδιότητες του ελληνικού λαού είναι ή άπειρίστη φιλοξενία του, που κάνει τον ξένο, ακόμη κι' ανάμεσα στους πιο φτωχούς κατοίκους του τελευταίου βουνίσου χωριού, γλήγορα να θαρρή πως είναι σά στο σπίτι του» εσα γιά ζητιανιά, είναι αρκετά περήφανος ο Έλληνας».

Όταν, τον περασμένο Οχτώβρη, με τις ώρατες εκείνες, σχεδόν καλοκαιριάτικες, λιακάδες, ξαναείδε τόγαπημένα του μέρη της Ελλάδας, την Ακρόπολη, τό Μυστρά, τη Σαλονίκη, με τό δόθηκε βέβαια πολλές φορές ή ευκαιρία να έχτιμήσει πάλι τη φιλοξενία και την αγαθότητα του λαού μας, που τόσο αγαπούσε. Η Μοίρα τό θέλησε, τό ταξίδι του εκείνο να είναι και τό στερνό. Η ελληνική επιστήμη, νιώθοντας βαθεία τη σημασία του χαμού αυτού, τιμά τό φιλέλληνα και τον ακούραστο έρευνητή της μεσαιωνικής μας φιλολογίας και ιστορίας.

ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΠΑΝΟΣ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ
Σκίτσο του κ. Κλώνη

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

ΠΑΝΟΣ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ

“Ένα βράδυ, έδω και τέσσερις μήνες, στην οδό Αλεξάνδρου Σούτσου 7, ξανάβλεπα τον Αραβαντινό. Είχε έρθει ύστερ’ από την πρόσκληση της Εκτελεστικής Επιτροπής του Εθνικού Θεάτρου, για να προσφέρει τα φώτα του και να θέσει στη διάθεση της διοικήσεως την πολύτιμη πείρα του. Ίδν θυμολμαι πόσο σεμνά εκάθησε, την επόμενη μέρα, και ακουσε τις απόψεις της Επιτροπής, και πόσο απλά και θετικά έθεσε υπ’ όψει της το πρόβλημα της μεταρρυθμίσεως της σκηνής ενός παλαιού θεάτρου.

Υστερα κατέβηκε αθόρυβα στη σκηνή μαζί με τους εργάτες και το μηχανικό, πήρε ένα μέτρο, μέτρησε μόνος του το πλάτος και το βάθος της σκηνής. Σημείωσε το ύψος της, έπηρε τις διαστάσεις της πλαγίας σκηνής, σημείωσε τον αριθμό και τη θέση των καμαρινιών, το άνοιγμα της μπούκα ντ’ όπερα, τις διαστάσεις των μαντώ ντ’ Αρλεκέν, χαιρέτησε την Επιτροπή κι’ εξαφανίστηκε.

Ίδν έχασαμε δέκα μέρες, και μόνο μια φορά, σ’ αυτό το διάστημα, ήλθε για μια ώρα στο θέατρο, για να μελετήσει την εγκατάσταση κάτω από τη σκηνή. Μετά, ένα πρωϊ, ενεφανίσθη με τα σχέδια στο χέρι.

— Αυτό νομίζω πώς πρέπει να κάμετε, κύριοι. Είναι ο πρακτικώτερος και ο πιο φθηγνός τρόπος να συγχρονισθώ ή σκηνή του θεάτρου και να προσαρμοσθώ στη σημερινή τεχνική ανάγκη.

Είχε κάμει μια εργασία καταπληκτικής αρτιότητας και για τις μηχανικές μεταρρυθμίσεις και για τις φωτιστικές.

Λίγες φορές τεχνικά ζητήματα προσφέρονται και στον πλέον άμύητο άκροατή με τόσο σαφήνεια.

“Όταν, ύστερ’ από λίγες μέρες, οι δυό μας επισκεφθήκαμε τις ξένες εταιρείες, για να δώσωμε τα σχέδια και, με βάση αυτά, να ετοιμάσουν προσφορές, οι ειδικοί μηχανικοί, σάν να ήταν συνεννοημένοι, μάς ειπαν:

— “Επί τέλους, μάς παραδίδουν μια φορά άρτια σχέδια και μάς δίνουν να καταλάβουμε τί ζητούν.

Και όσο τα μελετούσαν, τόσο ο θαυμασμός και η κατάπληξη των ειδικών ήταν πιο φανερή.

Θά μείνη αλησμόνητο το ενδιαφέρον που έδειξε για την εθνική μας σκηνή, όπως όλοι όσοι τον είχαμε γνωρίσει δεν θά ξεχάσουμε ποτέ τον σπάνιο καλλιτέχνη και τον μοναδι-

ΜΙΑ ΡΕΚΛΑΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΣ “ΞΙΦΙΡ - ΦΑΛΕΡ”,
Σύνθεσις του σκηνογράφου της Η ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ, επί του Πηγάσου οι συγγραφείς της: Ν. Λάσκαρις, Γ. Πάπ και Μ. Λιδωρικίς.

κόν άνθρωπο. Σημειώνω και τα δύο, γιατί σέ κανέναν ίσως άνθρωπο τόσο ταιριασμένα δέν άνθισαν στην ψυχή του ή αγνότη και το καλλιτεχνικό αίσθημα. Λευκός άνθρωπος και γνήσιος καλλιτέχνης. Η δουλειά του ήταν ταχτική, με νόημα, με μορφή, τελειωμένο πράγμα, δουλεμένο με μαστοριά και αγάπη.

Σέ μια κριτική που δημοσίεψε ή «Μπεργλίνερ Τάγκεμπλατ», τώρα στο θανατό του, τονίζεται πώς ο Αραβαντινός είναι μια μεγάλη ήθική μορφή μέσα στο πλαίσιο της τέχνης. Ηθική μορφή, όχι μόνο γιατί στάθηκε σεμνός και συγκρατημένος στη ζωή του, καλός κ’ ευγενικός, αλλά γιατί αγάπησε πολύ την τέχνη του και γιατί το κάθε πράγμα στο θέατρο το δούλεψε με ευσυνειδησία που δέν έχει

το ταίρι της. Κι’ όταν, μαζί με το ταλέντο, υπάρχει και ο τίμιος δουλευτής που σέβεται τη δουλειά, αγαπάει το μέγθο και δέν κυττά να ξεγελάση το διπλανό του. Λίγοι άνθρωποι έμδχθησαν όσο ο Πάνος Αραβαντινός, και λίγοι άνθρωποι μίλησαν τόσο λίγο κι’ έπραξαν τόσο πολύ, όσο αυτός. Έέταιο λοιπόν ταλέντο και τόσο ήθικό ανάστημα είναι αρκετά στοιχεία για να εξηγήσουν τη μεγάλη επιβολή του μέσα στη Γερμανία, το κύρος του και την αγάπη που του είχαν οι ξένοι.

Ο χαμός του είναι: και απώλεια εθνική, αλλά πρό πάντων είναι απώλεια διεθνής, γιατί μορφές, σάν του Αραβαντινού, τιμούν τη χώρα που τις γέννησε, άνήκουν όμως στην ανθρωπότητα.

ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ

Τὸ Δεματωνθήριον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

«Τὸ Φάντασμα»

Μὲ τὴν εἰσαδό της στὸν Ε' χρόνο -κι' εἶπαμε στὴν προκήρυξη τοῦ προηγούμενου τεύχους τί ἄλλες καινοτομίες θὰ κέρη... ἡ Νέα Ἑστία ἀρχίζει καὶ τὴ δημοσίευση τοῦ μυθιστορηματώ μας «Τὸ Φάντασμα». Εἶναι μιὰ παλιά, πολὺ παλιά ξακουσμένη ἱστορία—τοῦ III' αἰῶνα, — καὶ ἱστορία ἀληθινή, ποὺ πρῶτος τὴ διηγήθη σ' Ὀδουπορικὸ τοῦ ὁ σικελὸς περιηγητῆς Σαβέριο Σκρόφρανι.

Ἡ διήγησι τοῦ Σκρόφρανι εἶναι σύντομη, λίγες μόνο σελίδες. Περιέχει ὅμως τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ τὴν ἀναπλάσσει κανεὶς μ' ὅλες τίς ψυχολογικὰς της λεπτομέρειες—κι' αὐτὸς βέβαια μὲς ἐνδυερέσαν—καὶ τὰ τὴν ἀναπτύξει σ' ἕνα ἱστορικὸ καὶ ποῦμε μυθιστόρημα, ποὺ ἐκτός ἀπὸ τίς περιπέτειες καὶ ἀληθινὰ τραγικὰς περιπέτειες τῆς ἡρωίδας, γὰρ δίνει καὶ τὴν εἰκόνα ποὺ παρουσίαζε ὁ τόπος τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Βενετοκρατίας.

Αὐτὸ βέβαια δὲν ἦταν καὶ τόσο εὔκολο. Γιὰ τὰ τὸ κατορθώσαμε, ὡς ἕνα σημεῖο τοῦλάχιστο ποὺ νὰ μὴς ἱκανοποιῆ, χρειάστηκε νὰ διαβάσουμε ὀλόκληρη βιβλιοθήκη ἀπὸ ἱστορικὰ συγγράμματα, περιηγητικά, ἀπομνημονεύματα, χρονικά καὶ καθέξης. Τὴ μελέτη αὐτὴ γιὰ τὸ «Φάντασμα» τὴν ἀρχίσαμε κατὰ τὸ 1893, καὶ μόλις κατὰ τὸ 1914 βρεθῆκαμε—ἢ νομίσουμε πῶς βρισκόμαστε—σὲ θέση νὰ ἀρχίσουμε νὰ τὸ γράφουμε μὲ κάποια γνώση τῶν πραγμάτων, ὡς θὰ γράφαμε κι' ἕνα ἡθογραφικὸ μυθιστόρημα τοῦ καιροῦ μας. Ἀπάνω—κάτω ὡς ἔκαμε κι' ὁ Βικτόρ Οὐγγώ, γὰρ νὰ γράψῃ τὴν «Παναγία τῶν Παρισίων».

Ἄς εἶναι αὐτὰ θὰ τὰ ποῦμε πλατότερα σ' ἕνα σημεῖομα ποὺ θὰ βάλουμε στὸ τέλος. Ἐκεῖνο ποὺ θέλαμε νὰ σημειώσουμε σήμερα, εἶναι ὅτι οἱ ἀναγνώστες μας θὰ παρακολουθήσουν ἕνα ἑλληνικὸ μυθιστόρημα ὄχι ἀπὸ τὰ συνειδημένα, κι' ἀκόμα ὅτι ἐκεῖνο ποὺ τὸ ξεχωρίζει δὲν εἶναι ἡ ἀναπαράστασις μιᾶς μακρινῆς ξακουσμένης ἐποχῆς, παρ' αὐτὴ ἡ ἱστορία ποὺ διηγεῖται. Γιατί ἐνῶ εἶναι μιὰ ἱστορία, ποὺ στὴ διήγησι τοῦ Σκρόφρανι φαίνεται καθαυτὸ ὑπερφυσικὸ, σὸ μυθιστόρημά μας παρουσιάζεται τόσο πραγματικὴ, τόσο φυσικὴ, ὡστε νὰ μὴ μὲνῃ ἡ παραμυθρὴ ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν γεγονότων. Ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴ ἀπόφασις ποὺ πήρε ἐν' ἀδύνατο πλάσμα σὺν τὴν Ἑλενα τοῦ Ματαράγκα, νὰ πάη νύχτα σὸ νεκροταφεῖο μα-

νάχη, νὰ νοῖξῃ τὸν τάφο τοῦ πρώτου της ἀγαπημένου, τοῦ Κωστιαντῆ, ποὺ εἶχε πεθάνει γιὰ τὴν ἀγάπη της, καὶ νὰ καθιρώσῃ κατ' ἐμῆσα τὸ πτόμα του μὲ τρία μεγάλα καθυρμὰ ὡς τὸ θαῦμα ποὺ ἔγινε ἀπ' τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη, δηλαδὴ νὰ πάρῃ νὰ βγαίῃ τὸ ἐκδικητικὸ φάντασμα του καὶ νὰ τὴν ἀλαλιῖξῃ ἀπὸ τρόμο καὶ φρίκη μὲ τίς ἀφινε νὰ τὴν ἀγγίξῃ ὁ ἄντρος της...

Ἡ φοβερὴ αὐτὴ περιπέτεια τῆς Ἑλενας Ματαράγκα, ἡ σύντομη εὐτυχία ποὺ τῆς δίνει ὁ ἡρωϊσμός της, γὰρ νὰ τὴ ρίξῃ κατὰ τὴ μεγαλῦτερη δυστυχία, —ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἐγκληματικῆς νεκροφθορίας ποὺ τόλμησε νὰ κέρη, ἡ σύλληψις της, ἡ φυλάξις, ἡ δίξις, ἡ καταδίκη της κι' ἡ ἀνέλπιστη πάλι σὸ τέλος σωτηρία—ὄλ' αὐτὰ, ἐλπίζουμε, θὰ κινήσουν ζωηρὸ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ ὄχι μόνο τῶν ἀναγνωστῶν ποὺ ἀρκοῦνται σὲ μιὰ δραματικὴ ὑπόθεσις, ἀλλὰ κι' ἐκεῖνων ποὺ ζητοῦν τὴν ἐξήγησι τῶν παραδόξων τῆς ζωῆς, τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, καὶ τὴν ἀλήθεια κατὰ ἀπ' τὸ ἀπατηλὸ φαινόμενο.

Γρ. Ξ.

Οἱ αἰῶνες ἀντιγράφουσιν ἀλλήλους...

Στὴν «Καθημερινή» δημοσιεύθηκε σειρά κυρίων ἀρθρῶν, ὅπου κυριελεύστηκαν τὰ νέα ἀναγνωστικά τοῦ Δημ. Σχολείου καὶ, φυσικά, προπάντων ἡ... μαλλιαρὴ τους γλῶσσα. Γιὰ μερικὰς λεπτομέρειες—ἡ ἐφαρμογὴς—ὁ γλωσσολόγος συντάκτης δὲν ἔχει πολὺ ἄδικο. Ἡ δημοτικὴ δὲν εἶναι βέβαια γιὰ τὴν χειρίζεται... λογοτεχνικῶς ὁ πρῶτος τυχὸν δασκάλος. Ἀλλὰ νὰ παίρῃ, ἀπὸ κάποιο Ἀναγνωσματολόγιο τῆς Βασ, ἕνα ποιηματάκι τοῦ Βιζυηνοῦ καὶ νὰ τὸ χαρακτηρίξῃ «κακὸν καὶ μαρὸν», εἶναι τοῦλάχιστο παράξενο! Ὡς τώρα νομίζουμε, ὅτι ὁ μεγάλος μας Βιζυηνὸς ἔχει γράφει, ἐκτός ἀπὸ τὰριστολογηματικά του τραγοῦδια καὶ διηγήματα, καὶ τὰ ὀρειότερα, τὰ τρυφερότερα, τὰ ψυχολογικότερα, τὰ τεχνικότερα, τὰ καταλλήλοτερα τέλος πάντων ποιήματα γιὰ παιδιὰ. Καὶ νάκοῦμε τώρα ἄξαφνα γιὰ ἕνα ποίημά του, ὅτι δὲν εἶναι καλὰ ψυχολογημένο, ὅτι δὲν ἀποδίδει σωστὰ τὸ αἰσθημα τοῦ παιδιοῦ, ὅτι ἕνα παιδί δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ἐκφράξῃ ἔτσι τὴ χαρὰ του ὅταν γυρῆ σὸ σπίτι ὁ πατέρας του, ὅτι αὐτὰ εἶναι λόγια μᾶλλον... ἐρωτικά, ὅτι ὁ «παπάκης» δὲν εἶναι λέξις ἑλληνικὴ, ὅτι οἱ στίχοι δὲν εἶναι τεχνικοί, κι' ὅτι ἡ γλῶσσα θέλει λίγο... διόρθωμα!

Θυμηθῆκαμε, χωρὶς νὰ θέλουμε, τὸ κουρέλιασμα ἐκεῖνο τοῦ «ἤμνου» τοῦ Σολωμοῦ ἀπὸ ἄλλαν γλωσσολόγους στὴν παλιά «Ἐβδομάδα».

Ἔτσι κι' ἐκεῖνος ἔβρισκε τὸ νόημα μαδαμνὸ, τὴ γλῶσσα ἀειμασμένη, τὴν κόρη ἀκατάληπτη καὶ τὴν ὄψη γελοία. Τὰ εἶχε βάλει τότε μ' ἕνα Σολωμὸ, ὅπως ὁ ἀρθρογράφος τῆς «Καθημερινῆς» μ' ἕνα Βιζυηνό. Ἀλλὰ ἐκεῖνο συνέβη τὸν 19' αἰῶνα, ἐνῶ αὐτὸ συμβαίνει τὸν Κ'. Ὡστε πάντα οἱ αἰῶνες ἀντιγράφουσιν ἀλλήλους...

Ξ.

Δὲν ὑπάρχουν Παλαιοὶ καὶ Νέοι...

Ὁ ἀείμνηστος Μαβίλης, στὴν ἱστορικὴ ἀγορευσι του γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα στὴν ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ, εἶπε, πολὺ σωστά, ὅτι δὲν ὑπάρχει εὐγενικὰ καὶ χυδαῖα γλῶσσα, ἀλλὰ εὐγενικοὶ καὶ χυδαῖοι ἄνθρωποι. Τὸ ἴδιο θὰ μπορούσε νὰ λεχθῆ καὶ σήμερα σὲ ὅσους δίνουν ξεχωριστὴ σημασία στὴ διάκρισι τῶν συγγραφέων σὲ νέους καὶ παλαιούς. Τέτοιες διακρίσεις ἴσως ποῦθενά, πολὺ περισσότερο ὅμως στὴν τέχνη, δὲν ὑπάρχουν. Οἱ συγγραφεῖς εἶναι ἢ καλοὶ ἢ κακοὶ, ἢ καλλιτέχνες ἀληθινοὶ, ἢ κακότεχνοι καὶ γραφομανεῖς. Ἄν εἶναι καλοὶ, τὰ γεγραμὰ δὲν ἔχουν νὰ τοὺς ζημιώσουν σὲ τίποτε, ὡς ἀντιθέτως, ἂν εἶναι κακοὶ, τὰ νεῦτα δὲν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ τοὺς σώσουν. Ἄλλοῦ λοιπὸν εἶναι τὸ ζήτημα, καὶ εἶναι μιαιμοπονία νὰ γίνονται συζητήσεις μὲ βίασι διακρίσεις αὐτῶ τοῦ εἶδους.

Μ.

Ρεμάρκ καὶ Μυριβήλης

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία»,

Στὸ πρωτελευταῖο σας τεύχος δημοσιεύθηκε κριτικὴ τοῦ Η. Χ. γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Στρατῆ Μυριβήλη «Ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ».

Ὁ Η. Χ. ξεκινᾷ ἀπὸ μιὰ περίεργη βίασι γιὰ νὰ ἐκτιμῆσῃ γενικὰ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου. Καὶ ἡ βίασι εἶναι ἡ σύγκρισις ποὺ θέλει νὰ τοῦ κάνει μὲ τὸ Γερμανικὸ ἔργο τοῦ *Erich Remarque*. Καὶ γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτὸ, παραθέτει ἕνα ἀρκετὸ μέρος ἐνὸς κεφαλαίου τοῦ «Τίποτα καινούργιο ἀπ' τὸ Αὐτ. Μέτωπο», ποὺ καταλαμβάνει κάμποσο στὴ κριτικὴ του.

Ἀμφισβητεῖ τὸν τύπο τοῦ ἔργου ὡς καθαυτὸ πολεμικὸ βιβλίον, καὶ ἀποδίδει στὸν ἥρωα διαθέσεις ἐνὸς penseur μᾶλλον, παρὰ ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἄμεσα ὑπέστη τὴν ἐπιρροή, στὴν ψυχὴ του, ἀπὸ τὴν φριχτὴ περιπέτεια του.

Τὸ ἔργο τοῦ Remarque εἶναι ἕνα καθαυτὸ πολεμικὸ βιβλίον, ὡς τὸ ἐννοεῖ ὅλος ὁ κόσμος, γιὰ μ' ἕναν ἀσκήσαστο ἀπὸ κάθε ἐπιφύλαξι ρεαλισμὸ, μὲ μιὰν ἀπολύτως ὀμῆ καὶ ἀπελευκρη μορφή, ὁ συγγραφεὺς βάζει μπροστὰ στὰ μάτια μας ὅλον τὸν πίνακα τῶν χαρακωμάτων, ὅπου τὰ γεγονότα εἶναι γεγονότα γυνὰ καὶ ἀνεπιμένετα, ὅπου ἡ εἰκόνα δὲν ἔχει χρώματα, μὰ γραμμὲς ἄδρες, βαθεῖες, σκληρῆς. Εἶναι ἕνα πολεμικὸ βιβλίον ὑπὸ τὴν στενὴν ἐννοίαν. Ὁ Remarque κυτᾷ τὰ γεγονότα κατ' ἐύθειαν. Καταντὰ—ἔτσι τρομάζει, ὡς τὸ μάτι ποὺ θέλει ν' ἀντιμετωπίσῃ δίχως γυαλὶ τὸν ἥλιο. Καταντὰ—ἔσως φανῆ παράξενο—ἕνας ψυχικὸς ἄρρωστος, ἕνα πλάσμα τόσο πῶ ἀδύνατο, ὅσο πῶ δυνατὰ

μὲς δίνει τίς ἐντυπώσεις τῆς φρίκης τῶν πραγματικῶν ποῦ περιγράφει. Καὶ ἔφρασε ἕνα ἔργο, ποὺ εἶναι περισσότερο πόλεμος καὶ ἀπὸ ἕναν πόλεμο. Εἶναι ἕνα μέτωπο καινούργιο ποὺ ἀνοῖξε τότε στὴ περίοδο τῆς γαλήνης καὶ τῆς εἰρήνης, καὶ ἦρθε νὰ ταράξῃ μὲ τὴν ὀργὴν του τοὺς ὄρξοντες ποὺ ἄρχισαν νὰ αἰθροῖζον, τίς ἀναμνήσεις ποὺ ἄρχισαν νὰ σβήνουν.

Φαίνεται καθαρὰ πόσο μέση στὸ βιβλίον αὐτὸ στρεμώχτηκε ὅ,τι ὄπρηξε ἀπὸ τὸν ἀνθρωπο—ἢ σκέψη,—πόσο στρεμώχτηκε καὶ κούφισε ὡς ποὺ ἔσβησε.

Ὁ Μυριβήλης στάθηκε πῶ «κύριος» (maître). Πῆρε «θέσι» ἀπέναντι στὰ γεγονότα. Ἰσορροπημένα καὶ ἀβίαστα, μὲ δύναμη καὶ χάρη, χωριάζει ἀπάνω ἀπ' τὸν μαινόμενον πόλεμο. Τοῦ δίνει, λές, μιὰν ὑπόστασις ἀτόμου, μόνον καὶ μόνο γιὰ νὰ τὸν ὀρπάξῃ καὶ νὰ τὸν ἐξετελέσῃ. Ἐχει διαρκῶς τὴ διάθεσι τοῦ σαρκισμοῦ καὶ σκοπὸς του—γιατί ὁ σκοπὸς φαίνεται ὀλοκάθαραι,—εἶναι γιὰ ἐξουθενώσῃ ἕνα μπορεῖ τίς εὐτελεῖς ἐκείνες ἀξίες ποὺ παίρνουν ἀνάλεστες κάποιον σημαντικὸ ρόλο σὲ μιὰ τέτοιον περιπέτεια.

Τὸ βιβλίον τοῦ Μυριβήλη ἔχει πολὺ χροῖμα. Αὐτὸ ἐννοεῖ ἴσως ὁ Η. Χ., λέγοντας «φλυαρία». Ἀλλὰ οἱ εἰκόνες δὲν εἶναι μόνο γραμμῆς. Ἐχουν καὶ χροῖματα.

Τὰ γεγονότα ἀνιχνῶν στὸν ἀνθρωπο παθαίνον μιὰ μεταβολή. Ἡ ἐπιρροή τους πρὸς αὐτὸν εἶναι ἤδη μιὰ ἐνέργεια θετικὴ ποὺ ἐπιφέρει τὴν λειτουργία τῶν μορίων τῆς σκέψης ἢ τῆς αἰσθησις. Ὁ ἀνθρωπος δὲν εἶναι μονάχα θεατῆς. Ἡ θέσις του στὸν κόσμο δὲν εἶναι θεωρητικὴ. Εἶναι σκηνή. Σκέπτεται. ἔχει ψυχὴ καὶ παθαίνεται.

Δὲν ὑφιστάμεθα μόνο τὴν ἐπιρροή καὶ τίς συνέπειες τῶν ὄσων ἐπιρροῶν στὴν τύχη μας καὶ τὴ μεταβάλλον. Δὲν τὴν ὑφιστάμεθα ὅπως ἕνα δένδρο τὴ βροχὴ ποὺ ἀπλῶς βρέχεται, ἢ ὁ λάφος μιὰ καθίξις καὶ ἀπλῶς καθιζάλει. Τὰ γεγονότα ποὺ μὴς ταράζουν καὶ ἐπιρροῶν στὴ μοῖρα μας, δηλ. ἡ ἴδια ἡ μοῖρα μας, ἀσκαδὸν τέτοιαν ἐνέργεια, ὡστε ἀδύνατον νὰ ἐπέχεται ἢ λειτουργία τῆς βούλησις καὶ τῆς σκέψης.

Ὁ λογίας Κωστούλας εἶναι ἕνας ἄριστα συγροημένος, ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ, τύπος, ποὺ ἀντιμετωπίζει τὴν κατάστασι μὲ βλο τὸ κέρι τῆς ψυχικῆς του υγείας. Μ' ὅλη τὴν ἀπλότητά του, δίνει σκηνῆς ἀπ' τὴ ζωὴ τῶν χαρακωμάτων ἀπέριτες ἀνώτερες ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Remarque, ποὺ ἀσφαλῶς δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τίποτα ἴσον μὲ τὸ κεφάλαιο «Οἱ μητέρες τοῦ πολέμου», ποὺ εἶναι ἕνα ὑπόδειγμα ἀνθρωπισμοῦ: «Θεέ μου, ἀνάμωσα στὰ μιλιοῦνια τοὺς στρατιῶτες τοῦ ὄχτροῦ, Θεέ μου, ἄς μὴ σκοτωθοῦν ὁ Γιόβαν καὶ ὁ Πέτρο»,—εἶναι κάτι ἀσύγκριτα εὐγενικὸ καὶ λεπτὸ ἢ προσευχὴ τούτη τοῦ Κωστούλα.

Ὁ Μυριβήλης δὲν εἶναι Remarque, γιὰ ἀκριβῶς κατάλαβε κάτι ποὺ διέφυγε ἀπὸ τὸν Γερμανὸ συγγραφέα. Πῶς, ὅσο ὀργὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ ζωὴ, ὅσο καὶ ἂν ἀποτελεῖται κάποτε ἀπὸ κομμάτια ποὺ μὴς προξενοῦν ἀποτροπισμὸν καὶ

ἀπὸ τῆς ἐν ταύταις κρήβει μέσῃ τῆς στοιχείᾳ, ποὺ πρέπει νὰ ψάξουμε, γιὰ νὰ βροῦμε τὴν ὁμορφίαν τους, δίχως ν' ἀρκεστούμε σ' ἕτι ἐπιπέδα καὶ ἀποκαλύπτεται μονάχι ὑπὸ τὸ μορφικὸ σχῆμα του.

Τὰ ἐσωτερικὰ αὐτὰ στοιχεία, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ κέντρο τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων, πρέπει νὰ τῆψουμε μέσα μας, νὰ τὰ συνδέσουμε μετὰ τὴν ζωὴ, ὥστε νὰ παρουσιάσουμε κατὰ ἀληθινότητά ἑαυτὸν ἀπὸ ἕτι πιστεύεται: *Τὸ γεγονός καὶ τὸν ἀνθρώπου*. Ὁ Ρωμαίων ἀρχεστρατὴ ἀπὸ πρῶτο.

Ἡ Μυρσιβήλης μᾶς τάδεξε καὶ τὰ δύο.

Αὐτὰ εἶναι τὰ λίγα, ποὺ εἶπα νὰ πᾶς πῶ...
Μὲ ἀγάπη

Μυσιβήνη

ΝΙΚΟΣ Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

Σ. τ. Ν. Ε. — Συμφωνοῦμε ἀπολύτως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ δικαῦ μας, πολεμογράφου. Ὁ κ. Μυρσιβήλης εἶναι συγγραφεὺς γεννημένος, ἐνῶ τὸν Ρεμάρκ, καὶ τὸν Σέρνφ ἀκόμα, τοὺς ἔκαμε ἢ πρῶτασι. Γι' αὐτὸ ὁ πρῶτος — πράγμα ποὺ τὸ παρατήρησαν κόλα στὴ Γερμανία — δὲν ἔγραψε τίποτα μετὰ τὸ πρῶτο του βιβλίου, — ὁ «Γυρισμός» ποὺ δημοσιεύεται τώρα στὴν «Ἐφημερίδα τοῦ Φῶς» εἶναι ἀπλῶς συνέχισμα τοῦ πρῶτου, τὸ ἴδιο θέμα — καὶ τὸ δεύτερο ἑαυτοῦ ἔργο τοῦ Σέρνφ, ποὺ δὲν ἦταν καὶ πολεμικὸ, δὲν ἄξιζε τίποτα. Ὁ κ. Μυρσιβήλης ὅμως — εἴμαστε βέβαιοι — θὰ γράψῃ καὶ ἄλλα βιβλία σὺν τῇ «Ζοῇ ἐν Τάρφ».

Ὁ κ. Χριστοβασίλης στὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία

Ἀξιότιμε κ. Ξενόπουλε,

Ὁ κ. Η. Βουτιερὶδης ἔβγαλε, τελευταία, ἕνα βιβλιαράκι γιὰ τὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία, στὸ ὁποῖο πολὺ γενικὰ ἐξετάζει τὴν ἱστορικὴ τῆς ἐξέλιξη, ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή της ὡς τὰ σήμερα. Ἡ μελέτη αὐτῆ, καθὼς ὁ ἴδιος γράφει στὸν πρόλογο, γράφτηκε γιὰ νὰ δώσῃ στοὺς ξένους — γιατί δημοσιεύτηκε καὶ γερμανικὰ πρῶτα-πρῶτα — μιὰ γενικὴ ἰδέα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Διαβάζοντάς την ὅμως, με ἀπορία εἶδα πῶς δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ Ἑπειρωτῆ διηγηματογράφου Κρ. Χριστοβασίλη. Ἡ ἀπορία μου ἔγινε πῶς μεγάλη, ὅταν ἀνοίξα τὴ «Littérature Grecque Moderne», τοῦ Hesseling, μετὰρρ. Fernot, στὴ σελίδα 128, καὶ διάβασα δύο ὁλόκληρες σελίδες ἀφιερωμένες ἀπὸ ἕνα Ὁλλανδῶ γιὰ τὸν Χριστοβασίλη. Καὶ ἔταν ἀκόμη θυμῆθηκα πῶς ὁ Γαβριηλίδης ἔγραψε στὴν «Ἀκρόπολις» τοῦ 1900 γιὰ τὰ «Χριστοῦγεννα στὸν Πίνδο», ὅπου ὁ Χριστοβασίλης με τόσο δυνατὰ χρώματα μᾶς περιγράφει τὴν ἑλληνικὴ φύση, ὅτι «εἶναι ἀναμφισβητήτως μιὰ τῶν ὡραιότερων σελίδων τῆς νεοτέρης φιλολογίας μας καὶ δὲν διατάζομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Τουργκένεφ, εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον τοῦ Κυνηγοῦ», θὰ ἦτο εὐτυχῆς ἂν τὴν προσέθετε». Ξέρω ἐπίσης πῶς πολλὰ διηγήματα τοῦ Χριστοβασίλη ἔχουν μεταφρασθῆ σὲ ξένες γλώσσες. Ὁ κ. Βουτιερὶδης ὅμως οὔτε κἀν τὸν ἀναφέρει, ἂν καὶ δὲν ἄφησε κανένα,

καὶ ἀπὸ τοὺς μετρίους μας ἀκόμα λογοτέχνους ποὺ νὰ μὴν τὸν ἀναφέρει.

Μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν

ΧΡΙΣΤ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

Σ. τ. Ν. Ε. — Δὲν εἶναι οἰσιτό, ὅτι ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ κ. Βουτιερὶδης δὲν λείπει κανένας οὔτε ἀπὸ τοὺς μετρίους μας ἀκόμα λογοτέχνους. Ἀπεριαντίας, λείπουν πολλοί, πᾶρα πολλοί, καὶ ἀπὸ τοὺς θεωρημένους ἀκόμα ἐξόχους. Ἀλλὰ ἕνας ἱστορικός τῆς Λογοτεχνίας πάντα ἔχει ἕνα σύστημα δικῶν του, ἕνα πλαίσιο, καὶ δὲν ἀναφέρει, παρὰ μόνο ὅσους χοροῦν μέσα σ' αὐτό. Ἐτοῖς ἴσως ἀδικεῖ καὶ μερικούς, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀφήνει ἀπέξω ἂν ἔκανε ὁμοῦς ἀλλοιότιμα, θάδικοῦσε τὸ ἴδιο του τὸ ἔργο, ὑποβιβάζοντάς το ἀπὸ κριτικὴ ἱστορία σὲ ἀπλή βιβλιογραφία ἢ στυλιτιστικὴ. Ἄλλο ζήτημα τὴν ἕνα τέτοιο σύστημα ἱστοριογράφου μπορῆ νὰ εἶναι ὑποκειμενικότερο ἢ ἀντικειμενικότερο, πλατύτερο ἢ στενότερο, καὶ ἂν ὀρισμένως τὸ σύστημα τοῦ κ. Βουτιερὶδης εἶναι πλατὺ καὶ ἀντικειμενικὸ ὅσο πρέπει. Αὐτὸ θὰ τὸ ἐξετάσῃ ὁ κριτικὸς τοῦ βιβλίου. Δὲν τὸ ἐξετάσῃ ὁμοῦς, φαίνεται, καὶ ὁ κ. Σούλης, καὶ γι' αὐτὸ θεώρησε τόσο ἀδικητὴν τὴν παράλειψή τοῦ κ. Χριστοβασίλη, ποὺ καὶ μεῖς ἐπίσης τὸν θαυμάζουμε ξεχωριστὰ.

Ἀκόμα λίγα γιὰ τὸν Σίνκλαιρ Αἰουῖς

Τὸ βραβεῖο Νόμπελ τῆς Λογοτεχνίας δόθηκε ἑπέτος σ' ἕνα Ἀμερικανὸ συγγραφέα. Τὸ πρᾶγμα ἀποτελεῖ ἴσως μιὰ ἐκπληξη γιὰ ὅσους συνήθισαν νὰ βλέπουν τὴν Ἀμερικὴ ὡς τὴν χώρα ὅλων τῶν μεγάλων καὶ μεγαλείων, σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα, ἐκτὸς τοῦ λογοτεχνικοῦ. Οἱ σκληροὶ Νορμανδικοὶ σαρκασμοὶ τοῦ Duhamel, πρὸ ὀλίγου ἀκόμη καιροῦ, κορυφώσαν καὶ γελοιοποίησαν σὲ σημεῖο ἀφάνταστο ὅτι στὴν Ἑθρῶπῃ συνήθως ἐννοοῦμε ἀπὸ Ἀμερικανικὴ ζωὴ. Κι' ὅμως ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Νόμπελ βράβευσε ἕνα Ἀμερικανὸ συγγραφέα, ἕνα 100% Ἀμερικανό, γιὰ νὰ μεταχειρισθῶμε μιὰ προσφιλῆ στὴν ὑπερωκεάνεια χώρα ἔκφραση.

Τὸ ἔργο τοῦ Σίνκλαιρ Αἰουῖς πλημμυρίζει μετὸν γοργὸ τῆς ρυθμὸς ἡ ζωὴ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Στὴ «Main Street», ὅπως καὶ στὸν «Barbitt», οἱ τύποι εἶναι οἱ πῶς ἀδρᾶ διαλεγμένοι Ἀμερικανοί, χωμένοι ὡς τὸ λαῖμὸ στὴν ἐπιχείρησι καὶ τὸ κυνήγι τοῦ πλοῦτου.

Ἐχω ὑπ' ὄφει μου τὸ τελευταῖον βιβλίου του, τὸν «Barbitt Businessman», ὅπως τὸ μετέφρασε ὁ Maurice Rennis. Εἶναι ἡ ἱστορία ἑνὸς ἐπιχειρηματία ποὺ ἀνίκει στὸ γνωστὸ τύπο τῶν ἑκατομμυρίων ἐπιχειρηματιῶν, χωμένων σ' ἕνα μονότονο καλοῦπι. Ἐχει γραφεῖο καὶ διευθύνει μιὰ Ἐταιρεία Φτηνῶν Σπιτιῶν. Οἱ δουλειές του πάνε καλά, καὶ αἰσθάνεται σ' ἕνα σημεῖο τὴ μακάρια εὐχαρίστησι τοῦ φρασμένου ἐμποροῦ, τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔκανε πῶς τὴν καριέρα, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι γεμάτος αὐτοπεποθῆσι καὶ ἐγωϊσμό. Γύρω του κινῶνται ὅλοι οἱ τύποι τῆς Ἀμερικανικῆς ζωῆς. Τὸ μικρὸ παιδί τοῦ γραφείου, ἡ δακτυλογράφος, ὁ ταπεινὸς ὑπαλληλά-

κος ποὺ φέλνει τὴν Κυριακὴ στὴν Ἐκκλησίαν, ὁ κληρονομὸς τοῦ τεράστιου Bill Hug, «Ὅλοι αὐτοί, με ἔκκετα χωρακτηριστικὰ καὶ με σικρὲς φροτοσκιάσεις ζωηροποιημένοι, μᾶς παρουσιάζουν τὸν ἐσωτερικὸν τους κόσμον, ἕναν κόσμον τελείως ἀκρόατο, καὶ ποὺ κανεὶς ὡς τώρα Ἑθρῶπιος συγγραφεὺς δὲν κατόρθωσε νὰ διακρίνῃ».

Τὰ πρόσωπα καὶ ὁ προταγωνιστὴς κινῶνται μέσα στὸν πολὺ γνωστὸ διάκοσμον μιᾶς φανταστικῆς Ἀμερικανικῆς πόλεως, ποὺ ἔχει τὸ ὄνομα Zenith, ἴσως γιὰ νὰ θυμύξῃ ἀκόμη περισσότερο τὸ μηχανισμό καὶ τὴν κινονικότητα ρολοιοῦ. Οἱ ἀνθρώποι ἦταν εὐχαριστημένοι, τοῦλάχιστον ἐξωτερικὰ, γιὰ τὴν ἐθελουσίαν αὐτῆς ὑποταγῆς τους σ' ἕνα σκληρὸ νόμον, ποὺ τοὺς ρομποτοποιεῖ καὶ τοὺς υποβιβάζει στὸ ἐπίπεδο μηχανημάτων, παραγωγῆς en serie, σὺν ὁμοιόμορφα ἀποζίνητα Ford.

Ὁ Barbitt, ὁ ἦρωας τοῦ ἔργου, εἶναι εὐχαριστημένος καὶ αὐτὸς στὴν ἀρχὴ σ' αὐτὴ τὴν ἐθελουσίαν ἀγκλωβισία. Ἡ συνείδησις πῶς εἶναι ἕνας τροχὸς μιᾶς τεραστίας μηχανῆς τὸν ἀναπαύει. Ἀκολουθεῖ πιστὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Keep smilling. Ἐχει πάντα τὸ χαμόγελο. Κι' ὅμως κάποτε ἐπιχειρεῖ νὰ σκερτῆ. Κι' εἶναι ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ποὺ τὸ βιβλίου γερμίζει ἀπὸ τὴν μελαγχολικὴν προσπάθειαν αὐτοῦ τοῦ μηχανοποιημένου ἀνθρώπου, σκλάβου ἑνὸς κατ' ἐπιφάνειαν εὐτυχισμένου κόσμου, ὅταν παλεῖται ἀπεγνωσμένα νὰ ἱκανοποιήσῃ ἕνα ζωηρὸ αἰσθημα ἀπολυτρώσεως ποὺ τὸν κυριαρχεῖ.

Ὁ Αἰουῖς αἰσθάνθηκε αὐτὴ τὴν ἀνάγκη ἀπολυτρώσεως, ἔζησε καὶ πάλευσε νὰ τὴν ἐπιτύχῃ, καὶ γι' αὐτὸ τὸ βιβλίου του ἔχει πάρει ἕναν ζωντανὸ παλμό, καὶ φθάνει μέχρι λυρικότητος, ὅταν περιγράφῃ τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν τοῦ ἠρώος του, τοῦ Barbitt.

Τὸ βιβλίου του εἶναι ἕνα ὡραῖο καὶ μεγάλο ρομάντσο, ποὺ θέτει ἐν' ἀπὸ τὰ πλέον ἀγωνιώδη προβλήματα τῆς νέας μοντέρνας ζωῆς, ἐκείνης ποὺ τελνε στὴν ἐκβιομηχανίσι καὶ τὸ σβύσιμον τοῦ ἐγῶ. Πραγματικῶς, μονάχι ἕνας Ἀμερικανὸς μποροῦσε νὰ χτυπήσῃ τόσο ἀπότομα καὶ ἀποτελεσματικὰ τέτοιο θέμα, χωρὶς προζυτάληψη καὶ χωρὶς ὑπακρισία.

Τὸ Συμβούλιον τοῦ βραβείου Νόμπελ, τιμώντας τὸν Αἰουῖς, ἐπέτυχε διπλὸ σκοπὸ. Τίμησε τὴν Ἀμερικὴν, τιμώντας τὸ ἔργο ἑνὸς πραγματικὰ μεγάλου διηγηματογράφου, καὶ ἔδωσε συγχρόνως ἕνα γερὸ χτύπημα σ' ἕναν πουριτανικὸν κόσμον, ποὺ ξέμαθε ἢ δὲν θέλει νὰ σκερτῆ.

Παρίσι

ΛΕΩΝ ΜΕΛΗΣ

**

Σεβαστέ μου Κύριε Ξενόπουλε,

Παρακαλῶ νὰ ἐπιτρέψετε σ' ἕνα, ποὺ, ὅταν ἐσπούδαζε στὴν Ἀμερικὴν, διάβασε τὰ ἔργα τοῦ Lewis, νὰ πῆ δυὸ λέξεις.

Ὁ Lewis μπορεῖ, ὅπως λέγει ἡ δ. Γ., νὰ εἶναι ἴσως πῶς συμπαθῆς στὴν Ἑθρῶπῃ καὶ ὄχι στὴν Ἀμερικὴν, ἀλλὰ ὄχι καὶ πῶς διάσημος.

Γιατὶ δὲν πιστεύω νὰ ἔχη μένει Ἀμερικανὸς ἢ Ἀμερικανὸς, ποὺ νὰ μὴν ἔχη διαβάσει τοῦλάχιστον τὸ Μὲν Σιρῆ (κύριο δρόμον ποιητικῶς).

Ὡς γνωστὸ, ἡ Ἀμερικὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 48 Πολιτεῖες, τελείως αὐτοδιοικουμένης, μετὰ δυὸ Βουλὰς στὴν κάθε Πολιτεία.

Ὅταν μάλιστα ξέρισμε ὅτι κάθε πόλις ἔχει καὶ τὴν ἰδικὴν τῆς Παιδείαν καὶ Ἀστυνομίαν, δὲν πρέπει νὰ μᾶς φανῆ παράξενα τὸ ὅτι βρέθησαν Πολιτεῖες ἢ Πόλεις, τῇ ὑποκινήσει τῶν διαφορῶν πουριτανικῶν Σωματείων, ν' ἀπαγορεύσων τὴν κἀλησι τοῦ τελευταίου του ἔργου «Ἐργον Ἰκάνεον».

Εἶναι, βέβαια, ἀτόχημα νὰ μὴν πάρῃ τὸ βραβεῖο Ἕλληνα, ἀλλ' αὐτὸ δὲν θὰ πῆ ὅτι, ἐπειδὴ τὸ πῆρε ἕνας Ἀμερικανός, ἄρχισε νὰ ξεπέφτῃ ὁ θεσμός.

Ἄλλως τε ἡ Σουηδικὴ Ἀκαδημία δὲν μποροῦσε ἴσως, παρὰ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄφει τῆς καὶ τὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος ποὺ ἔχουν τὰ ἔργα τῶν ὑποψηφίων πρὸς βράβειον.

Τὰ ἔργα τοῦ Lewis, ποὺ διαβιάστηκαν ἀπὸ πολλὰ ἑκατομμύρια, ἀσφαλῶς εἶχαν πολὺ μεγαλύτερη ἐπίδρασιν ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἑλλήνου ποιητοῦ.

Σ' αὐτὸ βέβαια ὁ Lewis εἶναι τυχερός, γιατί ἔγραψε στὴν πλέον διαδεδομένη γλώσσα τοῦ κόσμου, ἐνῶ κάθε Ἕλληνα εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένος.

Ἄς προσθέσω, ὅτι ἕνα βιβλίου σὺν τὴν «Ζοῇ ἐν Τάρφ» (ποὺ διάβασα ὑστερ' ἀπὸ τίς συστάσεις τῆς Ν. Ε.), ἂν εἶχε ἐκδοθῆ στὴν Ἀμερικὴν, θὰ γινόνταν ἀνάσπαστο καὶ ὁ συγγραφεὺς του ἔνδοξος (καὶ οἰκονομικῶς τελείως ἀνεξάρτητος). Ἐνῶ στὴν μικρὰν, ἀλλὰ καὶ πτωχὴν Ἑλλάδα; Δὲν εἶναι λοιπὸν οἱ δικαί μας συγγραφεῖς καὶ λόγιοι ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένοι;

Μ' ἀγάπη καὶ ἐκτίμησιν

Ἰωάννινα

Γ. Α. ΧΡΗΣΤΙΑΝΗΣ

Οἱ καραπονεμένοι

Ἀξιότιμε Κύριε Ξενόπουλε,

Ὁ ἐκλεκτός συνεργάτης σας κ. Παῦλος Νιρβάνας, στὸ τεῖχος 94 τῆς «Νέας Ἐστίας», εἶχε τὴν καλωσύνη ν' ἀσχοληθῆ μετ' αὐτοῦ διδακτικῶν προβλήματι ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἔλαβε ἀφορμὴ ἀπὸ λόγια τοῦ κ. Ὑποργοῦ τῆς Παιδείας, ἀναφερόμενα στὴν προσπάθειαν τοῦ Κράτους νὰ χριστοῦν κατάλληλα διδακτήρια σ' ὅλην τὴν χώρα.

Ὁ κ. Νιρβάνας, πολὺ οἰσιτά, τὰ σημερινὰ κατ' ἐφήμισμον λεγόμενα διδακτήρια ἀποκαλεῖ «γυρουνοστάσια» ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε ν' ἀσχοληθῆ περισσότερο καὶ μετὰ τὸ δάσκαλον, ποὺ μετὰ τὸ νὰ διδάσκῃ μέσα σὲ τέτοια «γυρουνοστάσια», χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, προσπαροσκευάζεται γιὰ τὸν πολὺ αἰσθητὸ καὶ πρόσφορον ἀπὸ φθίσι θάνατον. Καὶ θὰ ἔπρεπε, γιατί, ἐκτὸς ποὺ κινδυνεύει ἡ ὑγεία του μέσα στὰ «γυρουνοστάσια», τὸν καταιτάσει καὶ τὸ Κράτος στοὺς κατωτέρους ὑπαλλήλους καὶ τοῦ δίνει τὸν πῶς ἐξευτελιστικὸν μισθόν.

Τὴ στιγμὴ λοιπὸν, ποὺ ὁ κ. Νιρβάνας ἐσκέ-

παιδί να εξαφάνη με την πένητα τη χαρά του. επιπλέον καταβάλλεται προσπάθεια από το Κράτος για να χριστοπύνη διδαστήρια, έπρεπε να σκεφτεί, ότι είναι δίκαιο ν' ανηρώση και το Λάσκαλο, τον πρωτοπόρο αιώνα του παλαιισμού, στην πρόλευση υπαλληλική και γενικώς κοινωνική θέση.

Και δέν θα παραπονιόμουν από την ταμύλευση αυτή του κ. Νιρβάνου, αν δέν έβρινα τη σκέψη, ότι οι μαρφορμένοι άνθρωποι πρέπει να πονιένε για το φτωχό Λάσκαλο, που πρώτος τους άνοιξε τα μάτια, αφού τόσον τον περιφρονεί το Κράτος.

Παινετικόν-Διδοματικόν Δ. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Δάσκαλος

Σ. τ. Ν. Β.—Και ταύτα ποιείν, κάκεινα μή άριείναι. Η αλήθεια είναι ότι πριν σκεφθώ για νέα διδαστήρια, το Κράτος σκέφθηκε για την ανηρώση του Λασκάλου. Οι προσπάθειες μπορεί να μην έφθασαν ακόμη το σκοπό—και δέν ήταν εύκολο σε τόσο λίγο χρόνο, —οι μαρφορμένοι όμως πρέπει να τίς άναγνωρίσουν, και να έλπίζον, και να περιμένουν. . .

Γλωσσολογία

Άγαπητέ μου Σενόπουλε,

Στη Χριστουγεννιάτικη «Νέα Ήστία» του 1930 σ. λ. 1256, δημοσιεύοντας το άρθρο μου για την παραγωγή των Χριστουγέννων, είπα πως η λέξη *ήττα* είναι μεταφορματική: δηλαδή από το ρήμα *ήτταμαι-ήττώμαι*, γίνεται το άφηρημένο *ήττα*, και όχι από το *ήττα* το *ήτταμαι-ώμαι*, όπως συνηθίζοντε να λένε στους καταλόγους τους των άνομιάλων ρημάτων και στις γραμματικές τους, δυστυχώς, όλοι οι Έλληνες καθηγητάδες οι επίσημοι και οι άνεπίσημοι, παρασυρόμενοι από τά: *πεινά > πεινάω, τιμή > τιμάω κλ.*

Τόν κ. Α. Τζάρτζανου, που έβγαλε κώλας στα 1928 το Συναγερμικό της γλώσσας μας (στην καθιερούμενη), δέν τον κατατάσσω βέβαια μεταξύ αυτώνων, γιατί είναι από τους άξιους γραμματισμένους μας και τον εκτιμώ. Πως τόπαθε όμως, βγάζοντας έρέτος μιá όμορφη γραμματική της καθιερούμενης, στη σελίδα 170, να λέει και αυτός πως το *ήτταμαι > ήττώμαι* προέρχεται από το *ήττα*. Ωστόσο το σωστό είναι ότι προέρχεται από το *ήττων* και έπρεπε να κάνει *ήττωμαι*, όπως από το *ελάττων* το *ελαττώμαι* (πρβλ. τον Ίωνικό τόπο *εσαόμαι*) έγινε όμως *ήττώμαι* κατά το δημονόημο *νικώμαι* άπ' το *ήτταμαι* λοιπόν γίνεται το *ήττα*, όπως άπ' το *γεννάω > γέννα, έρευνάω > έρευνα, εύθύνω > εύθυνα, κλανάω > κλάνη, άσάομαι > άση, κλ.* Στη Νέα Έλληνική έχουμε περισσότερα τέτοια (βλέπε τα Χατζ. ΜΝΕ. α', 76 και Φιλην. Γραμ. σελ. 434 § 1312 και Μεγ. Έγκυκ. Δραγδάκη σελ. 1 στηλ. α', 6 σε άρθρο δικό μου).

Πρόσθεσε και ταύτα, που δέν υπάρχουν στα παρθεμύμενα: *άποφασίζω > άποφα* (Μαχαιράς) (*άναχανιάζω > μ(α)χανιάζω > μαχάνα* (Λοτάκη), *ροβολώ > ροβόλα* (Σταμινόπουλος), (*άπαγο-*

ρεύω) *> άπαγόρην* (κούραση), *αιχαίνομαι > αίχα* (Ζηζιόης), *μουσκεύω > μουγεύω > μουσα* (Οινόφυτα, Κουκουλιές), *τριτοάρω > τρίτσα* (Λοτάκη), *φυλάω > φύλα* (Κύπρος) κτλ. πρβλ. "Όλα αυτά λοιπόν είναι postverbalia, δηλ. μεταφορματικά. — Άνοίγοντας τα ΜΝΕ. α', 76 του Χατζηδάκη για να φωτιστώ, στην άριάδα 7, είδα πως το *γεννώ*, λέει, γίνεται άπ' το *γέννα* ενώ το σωστό είναι πως το *γέννα* γίνεται άπ' το *γεννώ*. (Brugmann *Etymol. Gr. Gr.* München 1913, σελ. 150, § 361. Σημ.). Ο κ. Τζάρτζανος, φαίνεται, έχει περισσότερο, άπ' όση πρέπει, πεποίθηση στην κ. Χατζηδάκη: για τούτο την έπαθε.

Μ. ΦΙΑΝΤΑΣ

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ο κ. Άγγελος Θεοδωρόπουλος

Όρίστε ένας καλλιτέχνης που ένθυμιζει τους ρομαλέους τεχνίτες των καλών εποχών, που αντί να δείχνουν τās προσπαθειάς των, περνούσαν την περίοδο της δημιουργικής πάλης χωμένοι εις τās εργαστήρια και δέν έβγαιναν από εκεί, παρά με ένα άποτέλεσμα, που είχε την άπ' έαυτού αξίωσιν του έργου. Αυτό είναι κάτι εις μίαν καλλιτεχνικήν εποχήν, που την χαρακτηρίζει ή επίδειξις προσπαθειών, τόσον όλίγον σεβαστών συνήθως, ώστε πολλάκις οι ίδιοι οι καλλιτέχνη ν' άρνούνται εις κάθε νέαν τον ένδειαν εκείνου που είχαν κάμει πέρσαι, και για το όποιον έν τούτοις είχαν ζητήσει τότε την προσοχήν. Η προσπίθεια και ή άναζήτησις είναι ό μέγας όρος της δημιουργίας χωρίς αυτήν ή ιδιοσυγκρασία είναι άδύνατον να εύρη τον δρόμον της' άλλ' ή εποχή μας την έβιομηχανοποίησε και αυτήν, την έκαμε φίρμαν κάθε δοκιμής, που έπρεπε να ενδιαφέρει μόνον τον δοκιμάζοντα έαυτόν, και που έμφανίζεται έν τούτοις ως προϊόν προς τοποθέτησιν εις την καλλιτεχνικήν αγοράν.

Ο κ. Θεοδωρόπουλος έμφανίζεται πρώτην φοράν με άτομικήν ένδειαν, δια να μās δείξη τās άποτελέσματα μās εργώδους προσπαθειάς καλλιτέχνον με ιδιοσυγκρασίαν και που άκολουθήσε δυσκόλους δρόμους. Είναι μιá εργασία που χωρίς να μās δείξη την άγωνίαν, τās παραπλανήσεις και τās μοιραίας υπερβολάς της πάλης, ύψώνει το άποτέλεσμά της ευχάριστον και άνακουφιστικόν, όπως ή έμφάνισις του καρβιού που έποντοπόρησε επί μακρόν εις φοβερά πελάγη. έπέρασε από μακρόν και σκληράς άκτάς και έφθασε, όπως ή "Αργώ.

Με την πίστιν προς την παντοδυναμίαν του σχεδίου, έπηρε, νεώτατος, μαθητής άκόμη, εις τās χεριά του την σκληράν ύλην, που το έξυπηρετεί περισσότερο και φέρει την τέχνην πλησιέστερα προς τās αισθητικάς ανάγκας της ζωής. Το ξύλο και τον χαλκόν. Εις τον άγώνα αυτόν προσέφερε πάρα πολλά χρόνια την θυσίαν να μη ικανοποίησι τους φυσικούς πειρασμούς των πρώτων φιλοδοξιών, των ικανοποιουμένων με συχνάς επιδείξεις, έδωσε και αυτήν την ζωγραφικήν του. Τά εκατό περίπου κομμάτια που εξέ-

θεσε εις την αθήνασαν Στρατηγούπουλου, είναι το έργο της ζωγραφικής και της ξυλογραφίας του. Και αυτά ή έλαιογραφία του, που θα έφθασαν δια να δικαιολογήσουν την άτομικήν ένδειαν ενός καλλιτέχνου με ιδιοσυγκρασίαν, πέρνουν, μεταξύ των ζωογραφιών και των ξυλογραφιών, τον χαρακτηέρα μίαν που του έχρημάσθησαν δια τον χαλκόν και το ξύλο. Το σχέδιον, ή πλαστικότητα των γυμνών, ή βιαδής τόπος των σκιών των, τά έπίπεδά των, είναι, νομίζει κανείς, προεργασία, για να μεταφερθή εις το μέταλλον. Άπό την προσπίθειαν αυτήν έφθασεν ό κ. Θεοδωρόπουλος εις τās θαυμαστάς μονοτυπίας του. Πόση εργασία έχρημάσθη, πόση άσκησις, πόση καλλιέργεια του σχεδίου, δια να έμπιστευθώ ή καλλιτέχνης τόνους και ζωήμα εις την πρέσαν, και να έχη το άποτέλεσμα των μονοτυπιών του, καλλιτεχνικού είδους που πρώτος και μόνος αυτός άκόμη καλλιτεργεί εις την Ελλάδα! Τά αγέδια του — αιγνίνες και σέπτες, — έργα καλλιτέχνου κυρίου της γραμμής, ίκανού ν' άναπλάσση το άντικείμενον και να βλέπη εις αυτό την αισθητικήν αλήθειαν, έξηγούν το θαυμαστό αυτό άποτέλεσμα. Άλλ' εκείνο που βλέπει ό κ. Θεοδωρόπουλος, το έδωσε κυρίως εις τον χαλκόν και εις το ξύλο. Σχεδιαστής του καλού καιρού, που υπέστη κατά τρόπον γόνιμον τās συγχρόνους άνημιχίας, ένίκησε την αντίστασιν της σκληράς ύλης, δια να μās δώση με αυτήν κομμάτια ζωογραφικών, όπως τās υπέροχα τοπία του, τά άπ' αριθμ. 75 και 98, με το άίσθημα της φύσεως εις τās τραγικάς στιγμάς της, με τους όγκους των δένδρων που σαλεύουν στο φώς και στον άνεμον. Η αλωνία ζωή δοκιμαζόμενη. Νομίζει κανείς ότι ή σμίλη έδούλεψε με την ευχέρειαν ζωογραφικού. Τά «Νατόρ μόντ» — ξυλογραφία, — είναι ή άπλούστευσις των τόνων και των γραμμών, αλλά χωρίς ζημίαν του όγκου του περιεχομένου και της τοποθετησεώς του υπό το φώς.

Αυτή ή εργασία τοποθετεί τον κ. Θεοδωρόπουλον όχι απλώς εις την πρώτην γραμμήν των συγχρόνων καλλιτεχνών μας, άλλ' εις έξαιρετικήν θέσιν. Είναι ή μοναδικός "Έλλην εις το είδος του. Θα έπρεπε να ένθυμηθώμεν και τον κ. Γαλάνην. Άλλ' ό κ. Θεοδωρόπουλος έχει υπέρ έαυτού ότι έγνωρίσε, περισσότερο από τον έπιφανή καλλιτέχνην που διεκδικεί ή γαλλική τέχνη, την αισθητικήν ζωήν του τόπου μας. Η τέχνη δέν έχει πατρίδα, άλλ' υφίσταται τās αισθητικές έπιδράσεις του φυσικού και ζωικού περιβάλλοντος όπου άναπτύσσεται' και όταν μάλιστα άπολόνηται προς το έπίπεδον του χρησίμου, όπως ή ζωογραφία και ή ξυλογραφία, που πολυειδώς έξυπηρετούν την αισθητικήν ίκανοποίησιν της ζωής, δέν είναι δυνατόν, παρά να αισθανόμεθα περισσότερο εκείνον που ειδεν ως καλλιτέχνης την ζωήν υπό τον ούρανόν που ζώμεν, που έγνωρίσε τās συγγινήσεις μας. — Διότι τās υπέστη ή ίδιος — και τās γήνη μας σχήματα, παρά τον Γάλλον, τον Σουηδόν, τον Ισπανόν. Διότι αυτός είναι συγγενέστερός μας, αυτός ήμπορεί να δείξη το αισθητικώς καλόν, αυτός διακρίνει εκείνο που είναι γύρω μας και δέν το βλέ-

πουν οι άρόητοι, και άγνοούν την ιδιαιτέραν ζωήν του οι άναπτύχθεντες άλλωθενός δημοουργεί από τον κόρπον μας. Εις τον άπαρσιόληυταν αυτόν νόμον όφείλουν να ή Νικηφόρος Λόγος εύρίσκειται αληθέστερά μας, και μās όφείλμας, και έμνηνε γενναίωτερος από τον Νικόλαον Γκόζην. Ο κ. Άγγελος Θεοδωρόπουλος άποτελεί ήδη έλληνικήν καλλιτεχνικήν αξίαν.

Δ. Α. Κ.

Από τās άλλας ένθεσεις του μηνός εις το περιοχές.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

ΓΑΛΛΙΑ

Jean Sarmant: Bobard.

Μεταξύ των γάλλον δραματικών συγγραφέων της μεταπολεμικής περιόδου, ό Jean Sarmant, κατά κοινήν όμολογία, είναι ένας άπ' τους καλύτερους άποηγέσεις για το μέλλον, και δέν έπαυσε από τότε να τίς πραγματοποιή με τη μεγαλύτερη έπιτυχία.

Το «Μπομπάρ», ή τελευταία του κομωδία δέν παρεκκλίνει άπ' αυτή τη γραμμή. Η πρώτη πράξη μās εισάγει σ' ένα από τās βραδυνά κέντρα πολυτελείας του Παρισιού. Η τζάζ και τās οίνοπνευματώδη όργυρίζουν, διάφοροι τύποι παρελόντων — ό Πλωμέ, ό γονερός μεγαλοβιομήχανος που έρχεται να ξεσάσση, ένας ήλλήπιος που έφτιασε, πριν είκοσι χρόνια, ένα ποιημάτι για το φρεγγαρόφοτο και από τότε εξακολουθεί να το άπαγγέλλη με ύπόκρουση, φινταζόμενος πως είναι ποιητής, ή Μίρα, έταίρα περιαρμένη, σοφή και ύπονη, και άλλοι πολλοί. Άλλ' εκείνος που συγκεντρώνει την προσοχή όλων των θεατόνων, είναι ή «Μπομπάρ». *Μπομπάρ*, στο αρχό, σημαίνει άστείο, φάρσα, χοροπό, και όλα αυτά άρμόζουν θαυμάσια στον ήρωα των νοζερινών κέντρων. Κομψότατος, πολύ σημεπαθητικός, σκαρχά άδιάπτοτα κέφι στην όμήγορη. "Όλος ή κόρησις αυτόν ζητά και όλοι άναμένουν άπ' αυτόν να καταφέρη τίποτα στο βιαπλέα της Φινλανδίας, που μίηξε στο μπάρ, στις πρώτες σηνές, και πίνει άξιοπρεπέστατα, λαζωνικώτατα το σήσκυ του. Βρίσκειται όμως ή Μπομπάρ γνώριμός του και του συσταίνει μάλιστα και την άνημιά της Μίρας, ένα κορίτσι που μόλις ήρθε από την έπαρχία του, σεινό, άρκετά άδξιο, κρημευμένο από τον πόθο να πάη στο Κονσερβατοριά και να γίνη ήθοποιός, και που το παρέσυρε ή Μίρα άκούσια στο μπάρ. Ο Πλωμέ τη θαυμάζει, την κατακλύζει από φιλοφρονήματα, που ή νέα άποκρούει με έπιμονή. Εκείνος όμως κεντρίζεται, γίνεται άνοπόμονος. Πρέπει να κατακτήση δίχως άλλο τη Μαργαρίτα. Άκριβώς ή Μπομπάρ φαίνεται να τās έχη καλά μαζί της. Να ή άνθρωπος του! Αύτός ή διαβολάνθρωπος θα τη φέρη στα νερά του! Τού κάνει προτάσεις, που άκούει ή Μπομπάρ άρκετά ψυχρά. Κι' αυτός κάτι αισθάνεται για τη λεπτή, ξανθή Μαργαρίτα με τās ύνειραπόλα μάτια, κάτι όμως που προσπαθεί να κρύψη με όλες τον τίς δυνάμεις, γιατί είναι

βέβαια ἀσχηβέστα μετὰ τὴν ζωὴν ἐνὸς γλεντιῦ, ἐνὸς ἀνθρώπου μαλακῶ καὶ χορτασμένου ἀπ' ὄλα, γὰρ ἑρωτηθῆ σ' ἀληθινῶ. Ἐνεσμεταξὺ ἢ τῆς ἀρχῆς ἕνα ἀσχηβέστα σκαπὸ κα' ὄλοι τρέχον ἀπὸ χορταστικὸν τερραίν. Μόνον ὁ βασιλεὺς τῆς Φινλανδίας, πάντα ἀτάραχος κα' ἀμίλητος, μένει στή θέσῃ του, καὶ κάποιον ἄλλο γεροντάκι, πού μόλις ἦρθε καὶ προβαλεῖ τὴ θυμῆδι τῶν γυαροσυνιών μετὰ τοὺς τρόπους του, τὴν ἀρχαϊκὴν κόρη τῶν κωστασμιῶν του καὶ τὴν λεμοναῖδα πού ζητᾷ. Θέλει κάποιον κ. Λαφόν, πού κινεῖς δὲ γυορῖζει καὶ πού ἐκ τῶν ἑατέρων ἀποδεικνύεται πὸς εἶναι ὁ Μπομπάρ. Ὁ γέρος εἶναι ὁ κατέρας του. Τὸν ἐπιπλήττει γλυκά, μαλακά γιὰ τὴ ζωὴ του. Εἶναι σχεδὸν μόνον τὴν καὶ ὁ Μπομπάρ προσπαθεῖ νὰ δικαιολογηθῆ. Ὁ πατέρας του ὅμως δὲν εἶναι θηρίο, ἀδάμαστος. Καταλαβαίνει κα' εἶναι μελαγχολικός καὶ σκέπτεται τὰ νεῖατα του— τόσο ἡσυχῶ— καὶ τὴ γυναῖκα του πού πέθανε καὶ πού ἐπιθυμεῖ νὰ τῆς κἀνῃ ἕνα εὐπρόσδοκον μῆνιμα. Μὲ πέντε χιλιάδες θὰ μαρτυρῶσαν νὰ ἔχουν ἕνα ὀρειώτατο, ἀπὸ γρανίτη ρόδινο. Πού νὰ βρεθῆ ὅμως τέτοιον ποσὸ! Ὁ Μπομπάρ ὑπόσχεται νὰ τοῦ τὰ δώσῃ. Προῖγματι ἔπειτα ἀπὸ λίγα λευτὰ τοῦ φέρνει τίς πέντε χιλιάδες.

Τοῦ τίς ἔδωκε ὁ Πλυμέ, μετὰ τὴν ὑπόσχεση πὸς θὰ καταφέρῃ τὴ Μαργαρίτα νὰ γίνῃ δική του! Γιὰ τὸ σκαπὸ αὐτὸ ὁ Πλυμέ διοργανώνει μιὰ ἐκδρομὴν καὶ, ἀπὸ πολυτελέστατο ξενοδοχεῖο πού κάθονται νὰ φᾶνε, προσπαθεῖ νὰ μεθύσῃ τὴ Μαργαρίτα, γιὰ νὰ τὴ φέρῃ στὰ νερά του. Εἶναι περικυκλωμένοι ἀπὸ τὸ Μπομπάρ, τὴ Μίρα, ἕνα ρώσσο μουσικὸ—μιὰ διασημότητα,—ὁ βασιλεὺς τῆς Φινλανδίας τοῦ μπάρ—ἄλλος τύπος τῶν νυχτερινῶν κέντρων, πού μετὰ ὑποβλητικὰς μεταμφορῆς, (τίς ἐκτελεῖ κατὰ παραγγελίαν), δίνει ἕνα ἀριστοκρατικὸν τόνο στήν συντροφιά. Εἶναι ἐπίσης ὁ ἄθλιος ποιητὴς καὶ διάφοροι ἄλλοι. Φυσικῶς ὅλοι εἶναι σύμφωνοι μετὰ τὸν ἀμφιγυρόντα τους, ἐκτός ἀπ' τὸν Μπομπάρ καὶ τὴ Μαργαρίτα. Ἡ ἀνυπομονησία ὅμως τοῦ Πλυμέ δὲ γνωρίζει πιά ὄρια. Ἔχει ὑποσχεθῆ στὸν ἑαυτὸ του πὸς, πρὶν ἐκνεύσῃ ἢ μέραι, ἢ Μαργαρίτα θὰ εἶναι δική του— τὸ δωμάτιόν τους εἶναι ἤδη ἐτοιμὸν ἢ Μίρα περιμένει νὰ τοὺς δώσῃ τὴν... εὐλογία τῆς! Κάνει νόημα τῶν Μπομπάρ καὶ σκορπίζει τοὺς συνδιατυμῶνας του, γιὰ ν' ἀφῆσῃ, μονάχους τὸ Μπομπάρ καὶ τὴ Μαργαρίτα νὰ τὰ ποῦνε. Ἡ ὀμιλία τους ὅμως, ἀθελά, ἐξελισσεται πολὺ τρυφερά. Βρίσκονται ἀπ' τὴν ἴδια ἐπαρχία, παιδικοὶ φίλοι. Ἐν' ἀσημαντὸ μικροσκοπικὸν εἰδύλλιον ἔρχεται στή μνήμη τους γιὰ νὰ τοὺς συγκινήσῃ. «Σ' ἀγαπῶ!» τοῦ λέει ἢ Μαργαρίτα. Τῆς ἐξηγεί ὁ Μπομπάρ. Ἡ καρδιά του εἶναι ξεραμένη. Δὲν μπορεῖ ν' ἀγαπήσῃ πιά. Ἐκείνη διαμαρτυρεῖται. Ὁ Μπομπάρ ἐπιμένει.—«Ἔχω μιὰ συμβουλή νὰ σᾶς δώσω», τῆς λέει τέλος. «Ἄν πράγματι ἔχετε γιὰ μένα τὰ αἰσθήματα πού λέτε, φύγετε ἀμέσως ἀπὸ δῶ!» Ἐκείνη δὲ θέλει, ἀλλ' ἐκεῖνος εἶναι πάντα ἀνένδοτος καὶ τὴν πείθει τέλος νὰ φύγῃ. Ἀπὸ τὸ παράθυρον τὴ βλέπει πού ἀπομακρύνεται, ὅταν ἔξαφνα ἀκούει τὸνομά του. Εἶναι ὁ Πλυμέ ἀνυπόμονος, ἐκνευρισμένος, ὄχρῶς.

«Ἔ, λοιπόν; Τώρα θυρῶ», ἀποκρίνεται ἐκεῖνος. Ἀλλὰ τὸ ὄφος του, οἱ τρόποι του τὸν προδίδουν. Ὁ Πλυμέ γίνεται ἄγρια θάλασσα. Φωνάζει τὴ γυρομυτιὰ του καὶ τῆς ὑπαγορεύει τρία τηλεγραφήματα πρὸς τὰ τρία κέντρα πολυτελείας τοῦ Παρισιῶ, ὅπου ἐργάζεται ὁ Μπομπάρ, γιὰ τὸ κέρδι τοῦ Μπομπάρ εἶναι τὸ ἐπαγγελμῶ του καὶ μετὰ τίς ἀμοιβὰς πού παίρνει, ζεῖ. Λοιπὸν ὁ Πλυμέ, ὁ καλύτερος πελάτης τῶν κέντρων αὐτῶν, τοὺς θέτει τὸ δῆλημα: ἢ θ' ἀπολύσετε τὸ Μπομπάρ, ἢ δὲ θὰ με ξαναδῆτε. Ὁ Μπομπάρ ἀπελπισμένος κἀνῃ νὰ φύγῃ. Ἡ ἀπόγνωσί του εἶναι τόσο βαθειά, πού ὁ Πλυμέ τὸν λυπάται, θέλει νὰ τοῦ δώσῃ χρήματα γιὰ νὰ κἀνῃ κάτι. Ἀλλ' ὁ Λαφόν ἀρνεῖται υπερήφανα.

Ἡ τρίτη πράξις μᾶς παρουσιάζει τὸ δωμάτιον τοῦ Λαφόν, ἕνα ἀρχαῖον ταπεινὸν δωμάτιον σὲ μιὰ πολυκατοικία, ὅπου ὁ κορυφὸς αὐτὸς γλεντιῦς μόνος του φτιάχνει τὸ τσάι του καὶ περιποιεῖται τὸ μοναδικὸν κοστούμι του γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν καλὴν τὴν ἐμφάνισιν. Τὴ σιγῆν αὐτῆ εἶναι ἄεργος καὶ, μετὰ σπαργμὸν ψυχῆς, ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ γιὰ τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου προσελήφθη ἀπὸ ἕναν πλούσιον ἀμερικανὸν γιὰ θαλαμηπόλος. Καταρθάνει ὁ Φινλάνδ, ὁ βασιλεὺς τῆς Φινλανδίας, ὁ ρώσσο μουσικός. Εἶναι τώρα ὁ εὐνοούμενος τοῦ Πλυμέ, καὶ τοῦ διαγεῖται πὸς ἢ Μαργαρίτα γύρισε κοντὰ του καὶ πὸς αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν ὠδήγησε. Ὁ Μπομπάρ ταρασσεται.

Οἱ ἐκμισθητικαὶ εἰσὸς τῆς ἦσαν λοιπὸν ψεύτικες; Ἡ πικρία του γίνεται μεγαλύτερη, ἀλλ' ἢ ἐμφάνισιν τοῦ πατέρα του τὸν κἀνῃ νὰ συγκρατηθῆ. Ὁ Φινλάνδ φεύγει κα' ὁ Μπομπάρ μένει μόνος μετὰ τὸν κ. Λαφόν. Ἐπιστρέφει στήν ἐπαρχία του ἀπὸ ἴηρεμο κα' ἔρημο σπῆτι του. Ἀλλ' ἢ θέσῃ τοῦ γιου του τὸν ἐνέβαλε σὲ σκέψεις. Τὴν πρώτη φραγὰ εἶχε ἐκπλαγῆ, εἶχε δυσανασχετήσῃ. Ἀλλ' ὁ πειρασμὸς δὲν τὸν ἀφῆσε. Πρὶν γυρῆσῃ στὸ σπῆτι του, ἀπ' ὅπου τώρα πιά δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ βγῆ ζωντανός, θέλει νὰ συνοδεύσῃ ἕνα βράδον τὸ γιου του στή νυχτερινὴν παρισινὴν ζωὴν καὶ νὰ γλεντήσῃ κα' αὐτὸς λιγάκι. Ὁ Μπομπάρ ἔρνεϊται κα' ὁ γεροντάκος δὲν ἐπιμένει πιά, προσπαθεῖ νὰ παρηγορηθῆ μόνος του, πάντα μετὰ τὸν ἴδιον γλυκὸν κα' ἴηρεμο τρόπο, καὶ τέλος φεύγει.

Μόνος του, ὁ Μπομπάρ ἀρῆγει νὰ ξεσπάσῃ ὄλη ἢ ἀπελπισία του. Πλανιέται σ' ἕνα χάος. Δὲν ξέρει τί νὰ κἀνῃ. Ἀπ' τ' ἀνοικτὸ παράθυρον ἀνεβαίνει ὁ θόρυβος τοῦ βραδυνῶ Παρισιῶ. Ἐξίφωνα ἢ πόρτα χτυπᾷ. Εἶναι ἢ Μαργαρίτα. Μπαίνει δευλά, παραπονεῖται πού δὲν τῆς ἔδωκε σημεῖον ζωῆς ἀπὸ κείνην τὴν μέρα πού τὴν ἀνᾶγκασε νὰ δραπετεύσῃ. Ἐκεῖνος καυχάζεται. Ὁ Πλυμέ θὰ τὴν παρηγόρησῃ! Τὸν κοττάζει μετὰ παράπονον στὰ μάτια. Τί ἐννοεῖ; Ἄν πῆγε στοῦ Πλυμέ, εἶναι μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ τὸν βρῆ αὐτόν. Ἐφυγε, εὐθὺς πού ἀκούσε τὸ πάθημά του. Κ' ἦρθε νὰ τὸν προλάβῃ, πρὶν ἐκπατρισθῆ. ἦρθε νὰ μένῃ πάντα μαζί του. Ὁ Μπομπάρ συγκινεῖται. Εἶναι τρέλλα αὐτῆ! Νὰ θυσιάσῃ τὸ μέλλον τῆς, τὴ δόξα ἰσως, ὄλα, ὄλα, γιὰ ἕναν ἀνθρώπον πού ἰσως νὰ μὴν ἔχῃ αὐριο

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κλ. Παράσχου Ξ. Λευκοπαρίδη: Ἐκλογή ἀπὸ τὰ ὀραιότερα νεοελληνικὰ ποιήματα. — Ἐκδόση «Φλόγῃ» 1930.

Ἐκδίδοντας αὐτὴ τὴν «Ἐκλογή ἀπὸ τὰ ὀραιότερα νεοελληνικὰ ποιήματα», ὁ κ. Παράσχος, μετὰ τὴν πολὺτιμη συνδρομὴν τοῦ κ. Λευκοπαρίδη, ὁλοκλήρωσε τὸ κριτικὸν τὸν «πιστεῖον». Ὅσοι ἔως τώρα, ποιηταὶ ἢ ἀναγνώστια, ἔτοχε νὰ βρῖσκουν στὰ κριτικὰ του σημειώματα τὴν ἀμύνην, τὴν ἐπιφύλαξιν ἢ τὴν ἀνεπιφύλακτον καταδίκην θὰ ἴδωσιν ἐδῶ καὶ τὸ καταπρακτικὸν μέρος τῆς ἀπαιτητικῆς κριτικῆς. Καὶ ὁ ἴδιος τινάζει πολὺν ζήτηρᾶ, στὸν πρόλογον, τὸν ὑποκειμενικὸν, τὸν ἄκρως ὑποκειμενικὸν χαρακτῆρα πού ἔχει ἢ τριακοποσέλιδον αὐτὴ Ἐκλογή, καμωμένη καθὺς γράφουν οἱ συλλέκται, μετὰ τὸ κριτικὸν τὸν καθαροῦ λυρισμοῦ, πού μοιραῖον εἶναι νὰ ἐξατομκευθεῖται καὶ νὰ εἶναι ἀνεπίδεκτος ἀντικειμενικοῦ ὀρισμοῦ γιὰ ὄλους.

Μαζὶ μετὰ τὴν Ἐκλογὴν ἀπὸ τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια τοῦ Πολίτου, ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ, μετὰ τὴν πρώτην τοῦλάχιστον ἐντύπωσιν, ὅτι ἔχομεν ὀλόκληρον τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν μαζεμένην σὲ δυὸ βιβλία ἀντικειμενικὰ. Ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῶν συλλεκτῶν ἐστάθηκε ριζικὰ διάφορος: τὸ αἰσθητικὸν προσὸν ὑπονοεῖται στὸν Πολίτη: ἐκεῖνο πού τὸν ἐνδιαφέρει, εἶναι ἢ ἀριότης καὶ ἢ ἀρχιτεκτονικὴ τραγουδιῶν ὁμοιῶν μεταξὺ των: καὶ ἀπὸ δῶ προέρχεται ὁ συνθετικὸς χαρακτῆρας τοῦ ἔργου τοῦ ἀθανάτου λαογράφου. Ἀντίθετα, ἢ μέθοδος τῶν κκ. Παράσχου καὶ Λευκοπαρίδη εἶναι ὄλος διόλου κριτικὴ, — κα' ἀπὸ δῶ προέρχεται ἢ παράλειψη πλήθους τραγουδιῶν, πλήθους ποιητῶν, καὶ—ὅπου τὸ πρῶτον γίνεται καὶ ἀπαράδεκτον! —τὸ σγχνὸν ξεδιάλεγμα ὀλιγόστιχων ἀποσπασμάτων. Ὅπως ὁ κόπος τοῦ πρώτου ἤμπορεῖ νὰ συγκριθῆ μετὰ τὸν κόπον τοῦ δευτέρου. Ὅχι ὁ κόπος τῆς ἐκτάσεως, ἀλλὰ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας. Μπορεῖ βέβαιον κανεὶς νὰ φαντασθῆ τί σημαίνει ἢ σύνθεσις ἐνὸς κειμένου ὀριστικοῦ μέσα ἀπὸ ἐκατὸ παραλλαγὰς τοῦ ἴδιου θέματος, καὶ πόσον ἀνετώτερη εἶναι ἢ ἀντίστροφον ἀκριβὸς ἐργασία, ὅταν μάλιστα τὰ κριτικὰ τῆς εἶναι ὑπομένα στούς πῖο ἀπαιτητικώτερους βαθμοὺς... Κοπιαστικὴ ἢ ἐργασία τῆς Ἐκλογῆς; Μὰ ὑπάρχει πῖο θαυμάσια ἀπασχόλησις ἀπὸ τὴν ἀναξήτηση τοῦ ὄραίου, ὑπάρχει πῖο πλουσιοπύργου κα' ἀνεξάντλητη ἀνταμιβῆ ἀπὸ κείνην πού ἔχει μιὰ ἐμπρακτικὴν, μιὰ ἐνεργητικὴν φιλοσοφίαν τῆς Τέχνης; Καμμιὰ προσπάθεια, καμμιὰ μελέτη. —ἴσα-ἴσα ἐδῶ τὸ ἀντίθετον ἀπὸ κάθε μελέτη καὶ προσπάθεια! Ἡ συνάντησις τοῦ λυρισμοῦ — ἕνα αὐτόματο γεγονός, ἕνα φυσικὸν γεγονός, πού, πορευόμενος κανεὶς μέσα ἀπὸ τοὺς λαβυρινθούς τῶν κειμένων, δὲν ἔχει παρὰ ἄπλως νὰ τὸ πιστοποιῆ καὶ νὰ τὸ καταγράψῃ! Μακάρι τὰ καθημερινὰ χρέη τῶν ἀνθρώπων νὰ ἦσαν τόσοσιν κοπιαστικὰ, ὅσο τὸ νὰ ὀδηγοῦμε μιὰν αἰσθητικὴν φύσιν στήν ἀναξήτησιν τοῦ λυρισμοῦ ὀρισμένης περιόχης!

Ὅπως δῆποτε, θάπρεπε νὰ ξεφυλλιστοῦν, νὰ-

A. B.

νὰ φράσῃ. «Γὰ ἔχω σκεφθῆ ὄλα, τοῦ ἀποκρίνεται. Καὶ θὰ μένω.»

Ἡ τελευταία πράξις ἐκτελεσσεται στήν πλατεία ἐνὸς παρισινῶν κωστασμιῶν. Ὁ Μπομπάρ κα' ἢ Μαργαρίτα ζοῦνε ἐκεῖ, ταπεινῶ, φτωχικῶ, μετὰ τὰ λίγα πού βγάξει ὁ Μπομπάρ κἀνοντας δουλειὰς τοῦ ποδαριοῦ. Ἡ Μαργαρίτα αἰσθάνεται κάποια ἀδιαθεσία καὶ περιμένει τὸν γιᾶτρον, πού κάθεται δίπλα, γιὰ νὰ τὴν ἐξετάσῃ. Κουβεντιάζουν οἱ δυὸ τους, μελαγχολικῶ, σὴν μόνον μέσα στή βραδυνὴν κίνησιν. Κι' ὁ ἕνας κα' ὁ ἄλλος εἶναι ἀπογοητευμένοι. Μ' ὄλες τίς φιλότιμες προσπάθειάς τους, ἢ ζωὴ, μέσα στή φτώχεια, τοὺς εἶναι ἀφόρητη. Ἡ σερβιτόρα τοῦ κωστασμιῶν εἰδοποιεῖ πὸς ὁ γιᾶτρος γύρισε καὶ τὴν περιμένει. Ἐκείνη ἀκριβὸς τὴ σιγῆν ἀκούεται ὁ θόρυβος ἐνὸς αὐτοκινήτου. Ἐνα ὑπέροχο ἀμάξι στέκεται στὸ δρόμον καὶ καταβαίνει ὁ Φινλάνδ. Ζητᾷ per mare per terra τὸν Μπομπάρ. Στὸ πλευρὸν τοῦ Πλυμέ κλωπίσσε καὶ προτίθεται ν' ἀνοίξῃ στή Ριβιέρα ἕνα μεγάλο κέντρο. Ὁ Μπομπάρ τοῦ εἶναι ἀπαράτητος. Ἐκεῖνος ἀρνεῖται μαλακά, πολὺ μαλακά. «Ἄχ, ἢ νυχτερινὴ ζωὴ τῶν γλεντιῶν! Θάδινε ὅτι ἔχει γιὰ νὰ ξαναρχίσῃ. Μὰ ναι, γιὰτί ὄχι; Ποιὸς τὸν ἐμποδίζει; Ἡ Μαργαρίτα; Μὰ καὶ κείνη ἔχει βαρεθῆ. Ὁ Φινλάνδ θέλει νὰ τὸν κάσῃ νὰ δειπνήσουν μαζί στὸ διπλανὸν ἐστιατόριον. Ἀλλὰ ὁ Λαφόν περιμένει τὴ Μαργαρίτα. Τοῦ λέει νὰ πᾶν νὰ παραγγείλῃ τὸ φαῖ καὶ θύρῃ ἀμέσως. Ὁ Φινλάνδ φεύγει. Ἐπειτα ἀπὸ λίγο ἢ Μαργαρίτα γυρῶζει. Ἀπ' τὸ ὄφος τοῦ Μπομπάρ τὰ καταλαβαίνει ὄλα. «Εἶσαι ἐλεύθερος, τοῦ λέει, νὰ πᾶς. Εἶσαι ἐλεύθερος. Δὲν εἶμαστε παντρεμένοι. Δὲ με γέλασες. Ἐγὼ σοῦ παραδόθηκα... Εἶσαι ἐλεύθερος!» Ἐξίφων ἐξήσσει τὸν γιᾶτρον. Ὁ Μπομπάρ τὴ ρωτᾷ τί τῆς εἶπε. Ἐκείνη ἀποφύγει νὰ δώσῃ σαφῆ ἀπάντησιν, ἀλλὰ ἐκεῖνος ἐπιμένει, καὶ τέλος πληροφορεῖται ὅτι ἢ Μαργαρίτα θὰ ἔχῃ σὲ λίγο παιδί.

Ὁ Μπομπάρ μένει ἐνεός. «Ὅχι βέβαιον, δὲ θὰ φύγῃ, δὲ μπορεῖ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰ πράγματα εἶναι ἔτσι. Καμμένον, τοῦ λέει ὁ Φινλάνδ εἰρωνικῶ, νομίζεις μ' αὐτὸ πὸς θὰ παύσῃ ἢ Γῆ νὰ γυρῶζῃ γύρω ἀπ' τὸν ἥλιον καὶ κἀνεις ἔτσι;» — «Ὅχι, βέβαιον, ἀλλὰ τελοσπάντων θὰ πρέπη νὰ γυρῶ λίγο καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἀνθρώποκα!»

Ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ἔπαιξε τὸ ρόλον τοῦ Μπομπάρ, ἐνῶ ἢ γυναῖκα του πῆρε τῆς Μαργαρίτας, ὅπως ἄλλωστε κἀνῃ καὶ τὸ ζεῦγος Βερνέιγ. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ συγγραφεὺς ἐτόνισε καλύτερα τὴ μελαγχολίαν καὶ τὴ νοσταλγικότητα τοῦ ἴηρωδός του, πού κρύβει κάτω ἀπὸ μιὰ τεχνικὴν εὐθυμία μιὰ τρυφερῆ κα' εὐαίσθητη καρδιά. «Ὅλο ἄλλωστε τὸ ἔργο διαπνέεται ἀπὸ μιὰν ἐντονη ποιητικὴν διάθεσιν. Ἡ πεζότητι κα' ἢ κωμικότητα τῆς ζωῆς πού πῆρε ὡς θέμα ὁ Jean Sarmient ἔχει μεταμορφωθῆ, ἔχει γίνῃ ἀγνωριστὴ στὰ χέρια του, κάτω ἀπ' τὴν πνοήν του. Ὅλοι οἱ κριτικοὶ ὑπῆρξαν σύμφωνοι γιὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὸ Μπομπάρ ὡς ἕνα πραγματικὸν ποίημα. Εἶναι ὁ καλύτερος ἔπαινος πού θὰ μποροῦσε νὰ τοῦ γίνῃ.

ναυαρθοῦν γὰρ διαβαστοῦν τόσῳ τόμῳ, — τίσις ζεγισμένα ὄνοματι ἔρχονται στήν ἐπιφάνεια. . . ἡ ρομαντική καθιερούμενη παίρνει μιὰ γενεακοῦ σημασιολογία, πού δὲν θάταν ἐν' ἀπλό πρῶγμα: ναι, μὰ καὶ πάλιν ἡ δυσκολία δὲν εἶναι ἡ φαινομενική. Ἡ προσηγορία τῆς ποιήσεως μαντεύεται μέσα ἀπὸ αὐτὸ καὶ αὐτὸ γαζοῦς σελίδες: τὸ ἀληθινὸ ποίημα ἀποκαλύπτεται ἀπὸ πέρα· εἶναι κάτι μυστικὸ μὲν, — ὅμως ποτὲ ἕνας ὁμοῖος ἀτίγος δὲν πέτασε ἀπαραιτήρητος, κ' ἐκεῖ πού κατασταλάζουν οἱ λυρικοὶ προσηγορίαι καὶ τοῦ πῶ ἐρωσιτέχνου ἀναγνώστου εἶναι ἀκριβῶς τί σημεῖα πού ἐκλήξαν τίς αἰσθήσεις του μὲ τὸ πρῶτο, πρῶτοιο ξηφύλλισμα στὸ πολυθρόνο βιβλιοπωλείου. Φαίνεται πὸς ὑπάρχει μιὰ γλυκεῖα κ' ἀδιόρεστη συγγένεια μεταξὺ τῶν ὁμοῖων πραγματικῶν κ' ἐνὸς μέρους τῆς ἐαυτοῦ μας· καὶ πὸς μήτε γελιόμαστε ποτέ, μήτ' ἐκεῖνα μένον ἀπάνευθα καὶ θαμμένα. «Δὲν εἶναι ἀνάγκη, ἔγραψε καὶ ὁ Καμίλ Μοζλάιρ, νὰ σπουδάσω πρῶτα ἀπὸ κοντὰ ἕναν πίνακα τοῦ Οὐίλλιαμ, γὰρ ν' ἀντιληφθῶ τὴν ποίηση πού κερκλεύει· μόνις ἀπὸ μακροῦ τὸν ἀντικρῶστο στὴν τοῖχο τοῦ Μουσείου, συγκεχυμένον ἀκόμη καὶ θαμνόν, βυθίζομαι μέσα στὴ μουσική του ὕψοτητα».

Τὴν ἀρχικὴν ἀγνόητα λοιπόν, τὴν ἀνώτερη πρόθεση τῆς ἱστορικής αὐτῆς ἐκλογῆς δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς ν' ἀρνηθῆ. Καὶ στὴν ἀμυνα, στὴ διατήρησι τοῦ ἔργου του μέσα στὰ σύνορα του καὶ πάνω στὴ βάση του, ὁ ἴδιος ὁ κ. Παράσχος ἐπρόσφερε τὸν ἐαυτοῦ ἐξίλαστήριο θῦμα: οὔτε ἕνα ποίημα, οὔτ' ἕνα ἀπόσπασμα δὲν ἔβαλε ἀπὸ τὴ δική του συλλογή, δίνοντας τὸ παράδειγμα τῆς ὑποταγῆς κάθε προσωπικῆς ἀξιοῦτας γὰρ τὴ σωτηρία τῆς ἐννοίας τοῦ «Λυρισμοῦ» πού θάπρεπε νὰ σταθῆ ὁπιοσ τῆς ἀξίζει στὴν ἐποχὴ μας. . .

Ἄλλ' ἀκριβῶς μιὰ τέτοια λυρική εὐπάθεια ἦταν καὶ μόνη τῆς ἱκανῆ γὰρ διατηρηθῆ γὰρ τρεῖς-τέσσερις μῆνες στὸ ἴδιο σημεῖο; Καὶ νὰ γιατί θὰ εἶχε κανεὶς νὰ κάμῃ μερικὲς παρατηρήσεις, καὶ θὰ εὐχόταν νὰ δοθῆ ἀφορμὴ στὸν ἴδιο τὸν κ. Παράσχο καὶ τὸν κ. Λευκοπαρίδη νὰ ἐκθέσουν πῶς πλατεῖα τίς περιεκτικῆς, ἀλλὰ σύντομες γῶμες τους. Παραδείγματα χάριν, τὸ κριτικὸν ὄργανο θαρρῶ πὸς πάσχει κάποτε ἐσωτερικῆς διαβιβασίσεως: ἀντὶ νὰ μὲν πιστὸ σ' ἕνα μέτρο ἐκ τῶν προτέρων καθορισμένο, κυμαίνεται κάποτε, προσάρμοσμένο κάπου εἰδικῶς: ὅ,τι θὰ ἦταν τὸ «γαδὶρ» γὰρ τὸ Σολωμό, γίνεται τὸ «ξενὶθ» γὰρ ἕναν κατώτερό του. . . Βέβαια, τὸ σχῆμα εἶναι ὑπερβολικό. Νομίζομε ὅμως πὸς ὄχι ἐντελῶς ἀνυπόστατο. Ὑπάρχουν ποιήματα πολλά, ὅπου θὰ ἐφθάναν ὀλιγότερα· καὶ αὐτὸ συμβαίνει στοὺς ποιητὰς πού δὲν ἔχουν ποικιλίαν τόνου, ἢ πού δὲν ἐστάθησαν πειστικὰ ἄξιοι γὰρ τίς ξένες τῶν ἐπιδράσεις. . . Ὑπάρχουν ἀλλοῦ λίγα, ὅπου θὰ χρειαζόταν πολλά, ἀκριβῶς γὰρ τοὺς δύο αὐτοὺς λόγους: καὶ, στὴν περίπτωση αὐτῆ, φαίνεται πὸς τὸ κριτικὸν ὄργανο ἐπῆρε πάλι τὸν ἀνώτατο ὄρο συγκρίσεως. Ἐπειτα, ἂν κανεὶς δὲ θάπρεπε νὰ λείψῃ, ὑπάρχουν ὅμως μερικοὶ πού θάπρεπε νὰ εἶναι. . . Μερικὰ ὄνομα-

τα ἔρχονται τόσον ἄμεσα στὸ στόμα καθενός! Καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη, θὰ γραφοῦν μὲ τὸ ἴδιο θάρρος πού εἶχαν οἱ φίλοι μου, — καὶ πού ἀληθινὰ δὲν ἦταν μικρὸ πρῶγμα!

Γιατὶ ναι, θὰ βρεθοῦν, φαντάζομαι, πολλὰ νὰ κατηγορηθοῦν καὶ νὰ λεπτολογηθοῦν καὶ νὰ ζωπινασθοῦν ἀκόμη, ἀπὸ ἕνα βιβλίον, πού, ὅσο κ' ἂν φωνάζῃ πὸς εἶναι ἡ προσωποική, σχεδὸν ἡ «καριτυαῖα», ἐκλογὴ τῶν συλλεκτῶν του, θὰ θεωρηθῆ ὅμως de facto γὰρ πολὺν καιρὸ ὥσάν ὁ καθρέφτης τοῦ γούστου καὶ τῆς ἀξιολογίας μιᾶς ἰδιότροπῆς καὶ σκληρῆς ἐποχῆς: πολλὰ θὰ εἰπωθοῦν, — ἴσως ἀγνοια, ἴσως ἀκαλαισθησία, ἴσως κείσια; . . — ἀλλὰ προσωπικῆς παραχωρήσεις δὲν ὑπάρχουν καὶ δὲν θαύρη ὀρισμένως κανεὶς. Κι' αὐτὸ πρέπει νὰ λογαριασθῆ κόπως γὰρ τὴν ἐποχὴ μας — καθὼς γίνεται ἀπὸ ἀνθρώπους πού δὲν ἔχουν οὔτε δημόσια θέση, οὔτε ἀσφαλῆς εἰσὸδῆμα, — νὰ λογαριασθῆ, τούλάχιστον σὰν ἕνα σύνθημα.

T. A.

Θρόσου Καστανάκη, «Τὸ μαοτίγιο καὶ οἱ πολυέλαιοι», διηγήματα. Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας», Γ. Α. Κολλάρου καὶ Σία.

Ζητῶ καὶ πάλι τὴν ἀδεια ἀπὸ τὸν ἀγαπητὸ κ' ἐκλεκτὸ μου συγάδελφο κ. Πέτρον Χάρι νὰ μοιρασθῶ μαζί του τὴ σημερινὴ στήλη, μιλώντας γὰρ τὸ τελευταῖο βιβλίον τοῦ κ. Θρ. Καστανάκη. Ἐπὶ πλέον, ἐνῶ σ' ἐμένα ἡ εὐκαιρία αὐτὴ δίνεται γὰρ πρώτη σχεδὸν φορὰ, πιστεύω ὅτι ὁ κ. Χάρις, ἐπανειλημμένως ἀσχολημένος ὡς τώρα μὲ τὴν πρόζα τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως, δὲ θάχε νὰ προσθέσῃ σήμερα τίποτε ἄλλο, οὔτε ν' ἀναθεωρήσῃ τίς κριτικῆς ἀπόψεις του. Φαντάζομαι ἄλλως τε ὅτι καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν κριτικῶν, πού ἔγραψαν γὰρ τὰ βιβλία τοῦ κ. Καστανάκη, δὲν θὰ βρῆ ἐπίσης σήμερα νὰ πῆ κάτι καινούργιο, ἀλλὰ θὰ ἐπαναλάβῃ τὰ παλιά. Χαρακτηρίζοντας τάχα τὰ προηγούμενά του ἔργα ἢ κριτικῆ, ὑπῆρξε προσηγορική, προσπερνώντας τὰ ὅσα εἶχεν ἐμπρὸς τῆς καὶ ἀτενίζοντας μᾶλλον στίς ὑποσχέσεις πού ἔβγαίναν ἀπ' αὐτά; ἢ ἀντιστρόφως, ἐβίβυνε ἀπὸ τότε στίς ἐσωτερικῆς τους καὶ ἀτελεῖς ἀκόμη γραμμῆς, τίς ὅποιες παρουσιάζει τώρα ἀρτιότερες καὶ περισσότερο ἀνάγλυφες ἢ συστηματικῆ καὶ ἐπιμονῆ προσπάθεια τοῦ συγγραφέως, κατακτώντας ὁλοένα τὸ ὕψος τῶν ἀρχικῶν του προθέσεων; — Πιστεύω ὅτι καὶ τὰ δύο συμβαίνουν συγχρόνως. Ἡ κριτικὴ εἶν' ἕνα πρῶγμα ἐλαστικό, καὶ κυμαίνεται μεταξὺ τοῦ ὑποκειμενισμοῦ καὶ τοῦ ἀντικειμενισμοῦ τόσο ἀπροσδιόριστα. Ὡστε συχνά, ἀφοῦ συλλάβῃ μιὰν ἐννοίαν ὀρισμένη, νὰ παρατρέχῃ καὶ ν' ἀγνοῆ καὶ τ' ἀντίθετα ἀκόμη δευτερεύοντα φαινόμενα τοῦ κρινόμενου ἔργου.

Ἡ διαφορά τοῦ νέου ἔργου τοῦ κ. Καστανάκη ἀπὸ τὰ προηγούμενα ὑπάρχει ἀκριβῶς σ' αὐτὰ τὰ δευτερεύοντα φαινόμενα, πού ἡ κριτικὴ δὲν εἶδε ἴσως ἀνέκφυθεν μὲ πολλὴν ἀκριβο-

λογία, καὶ μ' αὐτὸ δὲν ἐφαντάσθηκε πὸς ἦταν δυνατό νάχουν κ' αὐτὰ τὴν ἱστορία τους καὶ τὴν ἐνδιαφέρουσα ἐξέλιξή τους! Γιατὶ, ἐξ ἄλλου, ὅτ' αὐτὰ εἶναι πρῶγματα λεπτά — ὄλη ἡ τέχνη, ὄλη ἡ πρόζα τοῦ κ. Καστανάκη εἶναι πάλιν λεπτή — καὶ δύσκολο εἶναι καὶ νὰ χαρακτηρισθοῦν ἀκόμη κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν ἤμπορεσα, παρὰ νὰ καταπύρω, ἄλλοτε, σὲ μιὰν ἐκφρασι εἰκονική, κ' ἐλάχιστα ἱκανοποιητικῆ δόξως ἄλλα: Ὑπάρχει μιὰ αἰχμὴ πού ἀγγυλώνει, ἔγραφα κάποτε, καὶ πού θάπρεπε νὰ γυρίσῃ πρὸς τὸ κάτω».

Λοιπὸν στὴν ἐσωτερικὴν ὀφῆ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Καστανάκη, ἐπίνω στὸ ὕψος του, στὴ γλώσσα του, στὰ εὐρήματά του, μὰ καὶ σὲ κάτι ἄλλο, πού εἶναι πῶς ἀπαστα, πῶς βαθὺ καὶ ὅμως πῶς ζωηρὸ ἀπ' ὅτ' αὐτὰ στὸ κάθε ἔργο τῆς τέχνης, — ἔγινε τὸ μεγάλο αὐτὸ βῆμα: ἡ αἰχμὴ ἐγύρῃσε πρὸς τὸ κάτω, χωρὶς νὰ θυσιασθῆ τίποτε ἀπὸ τὴν τεχνολογία τοῦ συγγραφέως. «Ἐγινε πῶς ἀνθρώπινος» θὰ ἔλεγε ἴσως, σ' αὐτὸ σημεῖο, κάποιος ἄλλος. Ἄλλ' ἐγὼ προτιμῶ νὰ βλέπω, — καὶ πιστεύω πὸς εἶναι πῶς ἀληθινὸ, — μιὰ τελειοποίησι πρὸ πάντων τεχνικῆ, δηλαδὴ μιὰ τρεκιοποίησι καλλιτεχνικῆς ἠθικῆς. Δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ γίνῃ μετριοπαθῆς, ἂν δὲν ὑπῆρξε ἐπιβεβλημένος, οὔτε νὰ συμπαιθῆσῃ πρὸς τὴν ἡρεμία καὶ τὴ λιτότητα, ἂν δὲν ἐνθουσιασθῆκε γὰρ καιρὸ ἀπὸ τὴν λάμψη καὶ τὸν πλοῦτο. Ἐξ ἄλλου, ἡ βίασιμη καλλιτεχνικῆ αὐτοπεποίθησι, ἀποκτημένη καὶ, ἀρχίζει νὰ θυσιάζῃ ἀπὸ τὸ περισευμά τῆς μὲ περισσότερη ἐγκολία.

«Ἐγινε μερικὰ βῆματα κ' ἤρθε στὸ παράθυρο, ἕκτο πάτωμα, τὸ πανόραμα τῆς πολιτείας μὲ τὸν ἥλιο περισευε ὁλοένα, ὁ ἀέρας περισευε σὲ κάτι διπλανὲς πόρτες, γιατί ἡ θάλασσα δὲν εἶτανε μακρὸν. . . Μιὰ παρὰ στρατιῶτες περιπατοῦσαν στὸ δρόμο πού εἶταν ὁλοῖσιος, κ' ἂν τραγουδοῦσαν δὲν τοὺς ἄκουες ὡς ἐδῶ πάνω, παρὰ μόνις μιὰ ρομφίλα, πού ἐπαίξε ἀπέναντι, στὸ πεζοδρόμιο, μὲ κανέναν ἀνθρώπο τριγύρω. Κατόπι σόπασε. . .»

Μπαίνουν στὴν εἰσοδο τοῦ ἐρείπιου. Μυρίζει κρυφῆς πλημμύρες, στεκάμενα καὶ πολὺ μεταχειρισμένα νερά. Στὸ δεύτερο πάτωμα, ἀπὸ κάποια τρύπα φεύγει τὸ φαταέριο καὶ πνίγει τὸν ἀέρα. Στὸ τρίτο, στὴ μικρότερη πόρτα του, ἡ γοῖα στέκεται. Ἀπὸ μιὰ σικουλά πού τὴν ἔχει κάτω ἀπὸ τὴ φρούστα τῆς, βγάζει τὸ κλειδί κ' ἀνοίγει. . .»

Ἐπῆρα ἐδῶ δυὸ ἀπὸ τίς καλύτερες εἰκόνας, πού ἄλλως τε ἀρθροῦν σ' ὅλα τὰ διηγήματα τοῦ βιβλίου. . . Πόσην οἰκειότητα ἀποπνέουν ὅτ' αὐτὰ τὰ εὐρήματα, — τόσο τεχνικὰ μολαταῦτα, τόσο τεχνικὰ! — Ἐγὼ τούλάχιστον μέσα στίς ὀλίγες γραμμῆς πού περιγράφουν τὴν παρισινὴ «μανσάρδα», ξαναβρῶσκω, ὕστερ' ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια, ξεστό καὶ πάλι, καὶ φιλικὸ καὶ ἀπόδοσκα δεκτὸ, τὸ ρομαντικὸ ἱδανικὸ τῆς φτώχειας, τ' ὄνειρο τῆς ἀσκητικῆς ἀθλιότητος, πού συνέπαιρνε τὴ φαντασία μου καὶ τὴν εὐαισθησία μου στίς ἀναγνώσεις τῆς πρώτης ἡλικίας. . .

Εἶναι πολλὰ τὰ μυστικὰ τῶν καινούργιων αὐ-

τῶν περιγραφῶν: ἡ μεταφορὰ πρῶτα-πρῶτα: δηλαδὴ τὸ πῆδημα μιᾶς ἐγγύιας ἀπὸ τὸν δικὸ τῆς κόλλα σ' ἕναν ἄλλο (ὁ ἀέρας περισευε, νευὰ μεταχειρισμένα), ἢ ἀπὸ τὸν κόλλο τῶν ἐγγυῶν, τὸν ἀφορημένο, στὸν κόλλο τῶν πιαραστάσεων, τὸν συγκεχυμένο: ἔτσι, ἡ λέξι ἀποκτὰ κάτι ἀπὸ τὸ ἀπροσδόκητο τῆς σπανιότητος, καὶ ἐξγεῖρει τὴν ἐντύπωσι ἀμέσως ἔπειτα, ὑπάρχει ἄλλοτε ἡ πρόωρη κ' ἄλλοτε ἡ καθυστατημένη λέξι: προτρέχοντας ἄλλοτ' ἀπὸ τὴν ἐντύπωσι, τὴ συγκεχυμένη ἀναστέλλοντας ἄλλοτ' τὸν ὀριστικὸν χαρακτηρισμὸν, τὸν καθυσταθεῖ, ὡς πού νὰ ριφθῆ πάλι ἀπροσδόκητα στὴ μέση, ἵπενθυμίζοντας ὅλα τὰ προηγούμενα («μπαίνω στὴν εἰσοδο τοῦ ἐρείπιου»). Ἄλλὰ θάταν ἄδικο καὶ σφιλερὸ ν' ἀρνηθῆ κανεὶς πρὸ πάντων τὴν ἀληθινῆ, ἐκλεκτικῆ καὶ ριζικῆ προσοχή πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ τὰ γεγονότα τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, πού πρὸ πάντων παρουσιάζουν οἱ περιγραφῆς του: γι' αὐτὸ, τὰ εὐρήματα αὐτὰ δὲν προξενοῦν ἀπλῶς τὴν πνευματικὴ γαρά ἐνὸς ἔξυπνου κατασκευασματοῦ, ἀλλ' ἀναπτύσσουν μιὰ εὐγνώμονη ὀξοδέρκεια, μιὰ ἀμέσως καταρατικὴν ἀναγνώρισι πού συνοδεύει μιὰν ἀποκάλυψη πειστικῆ, πρὸς τὴν ὕψοι σταθῆκαμε ἀνυποψίαστοι ὡς τώρα. . . Ἐπειτα, ἡ προσομοιὴ τῶν εἰκόνων πρὸς τὰ πρόσωπα, τὴ διάθεσι καὶ τὴ δράσι, — αὐτὴ δὲν ἤμπορεῖ, παρὰ νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς εὐσυνείδητης καὶ κοπιόδους ψυχολογίας. Καὶ ἡ ἐνθουσια, καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ συνόλου.

Δὲν περισσεύει χώρος γὰρ περισσότερα παραδείγματα, πού θὰ ἤμποροῦσαν νὰ πολλαπλασιασθοῦν σὲ ὀλόκληρες σελίδες. . . Καὶ ὡς τελειώσαμε ὡς ἐδῶ μὲ τὸ ὑποκειμενικὸ μέρος τοῦ συγγραφέως, — παίρνοντας τώρα τὸ ἀντικειμενικὸ, δηλαδὴ τὰ πρόσωπά του, τοὺς τύπους του. Παραινόμενος γὰρ τὴν ἐπιρροατικὸτητα μέρους τῆς κριτικῆς ἀπέναντι σ' αὐτοὺς τοὺς τύπους, ὁ κ. Καστανάκης μὲ ἔγραφε κάποτε: «Ὅλοι οἱ μεγάλοι τύποι εἶναι συνθέσεις ἀνθρώπινες τέτοιες, ὥστε νὰ φτάνουν ὀλοκληρώσεις ὑπερβολῆς. Παντοῦ καὶ σ' ὅλες τίς ἐποχές. Ὁ Ἄδων Κιχῶτας, ὁ Σάϊλλωκ, ὁ Πικουζ, ὁ Ζουλιέν Σορέλ, ὁ Ρασκόλνικωφ, ὁ Σταβρόγκιν, ὁ Ἄντορες Μπολκόλσκι, ὁ Γκέστα Μπέρλινγ, οἱ ἀνθρώποι τοῦ Ζίντ, τοῦ Προῦστ, ὁ Βέρθερος, ὁ Ραστινιάκ, — κ' οἱ δικοὶ μας, ὁ Τζηριτόκοστας τοῦ Καρκαβίτσα, ἡ Φόνισσα τοῦ Παπαδιαμάντη, ὁ Καραβέλας τοῦ Θεοτόκη! Πού βρῶσκαται ὁ μὴ ἐκκεντρικὸς τύπος, ὁ μονόπλευρος νοημα!» Ὁ κ. Καστανάκης ἐν πρώτοις παραλείπει ἕνα ἀναγνωρισμένο ὄνομα τῆς νεοελληνικῆς μας φιλολογίας, πού θὰ ἦταν τὸ πειστικότερο ἐπιχείρημα: τὸν Δημοσθένη Βουτυρῶ! Ἄλλ' ἐπίσης δὲν τοῦ ἤλθε στὸ νοῦ ὁ ἐπιγραμματικὸς ἀφορισμὸς τοῦ Ὁσκάε Οὐάιλδ: «Ἀνεχόμεθα τύπους ἱδανικούς, ἀλλ' ὄχι ἀπιθάνους». Ἰδανικὸς τύπος γὰρ τὴ φιλολογία δὲν εἶναι βέβαια ὁ ἠθικὸς, ἀλλὰ ὁ ἀρτιος, ὁ πειστικὸς ὥσάν μιὰ νέα πραγματικότης. Κ' ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι ὄλη ἡ διαφορὰ: ἡ ἀρτιότης ἐνὸς ὑπερφυσικοῦ τύπου

εἶναι τὸ ἀδιαίρετο ἄθροισμα τοῦ ἀπείθανου τοῦ καὶ τῆς δημιουργικότητος τοῦ συγγραφέως. Μόνον ὅταν αὐτὴ λείψῃ, μόνον ὅταν αὐτὴ παύῃ νὰ τὸν ἐμπνέῃ, ὁ τότες ἀπομένει ἀπλῶς ἀπίθανος καὶ περὶ τὸς. Ἀπομένει λοιπὸν ἡ μειωμένη αὐτὴ νὰ ξεκαθαρίσῃ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ζήτημα τῶν ἀπείθανων τύπων τοῦ κ. Καστανάκη.

Ἀναμφισβήτητα ὅπως δῆποτε, ζῆ κανεὶς ἕνα πλῆθος σκευές, εἶναι πλῆθος ἀψυχα καὶ ἔμφυχα, ὡσάν νὰ ἦσαν ὁ ἴδιος παρῶν, ὡσάν νὰ ἔπαινον μένος. Ὁ Καρπιτωρζαντές, ὁ Τόφας, ὁ Μπόλνκος, ὁ Μαξέτης, εἶναι τύποι ἀνετοί καὶ ἀπτοί. Ἡ Παναγιώτα δὲν ὕστερεῖ, οἷτε ὁ Κατρίλης.

Ἄλλ' ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ἀγαπᾷ νὰ τοὺς τυραννῇ καὶ νὰ τοὺς βασανίσῃ. Καθὼς μᾶς πλησιάζει κοντὰ τους, νὰ τοὺς δοῦμε καὶ νὰ τοὺς ἀισθανθοῦμε ὄχι ἀπὸ τὸ ἔξω πρὸς τὰ μέσα, — ἀναλυτικά, — ἀλλ' ἀπὸ τὰ μέσα πρὸς τὰ ἔξω, — συνθετικά, — ἀγωνιοῦμε ἀληθινὰ μαζί τους.

Ἡ ἔκφραση τοῦ ἀνθρώπου, — καὶ τὸ ταυτόσημο μὲ τὴ βούληση καὶ μὲ τὴ ζωὴ, — βρέσκεται ἀληθινὰ ἐδῶ στὴν πρῶ στενόχωρον ἀνάπτυξή της· καὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν κυριαρχοῦν σ' ἕνα πλῆθος αἰσθημάτων, πάθη, ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις, ποὺ τοὺς βαρύνουν, τοὺς διασποῦν καὶ τοὺς ἀφανίζουν. Ἐῴθυμον τόνο, — μὴ μοναδικὰ εὔθυμο! — παίρνει αὐτὴ ἡ ἀγωνιώδης ζήμωση στὸ «Ἔτσι κανεὶς ὅταν γεράσῃ», καὶ φλογορρὸν τόνο στὸ «Περπατώντας ἡ ἀνία μονάζει». Εἶναι δυὸ διεξοδοί, ἕκαστος ὑπάρχει κάποια ἀνακούφιση, — τὸ κρασί καὶ ὁ θερμὸς οἴκος. Μὰ ὅλοι οἱ ἄλλοι τύποι μένουν μετέωροι καὶ ἀπαραιμύθητοι, — μετέωροι στὶς μικραῖς ἀπογοητεύσεις τους, στὶς ἀδυναμίες νὰ ὀλοκληρώσουν τὸν ἑαυτὸ τους (Μαθιός, Ἀλαμπέρτης).

Περαιτέρω ἀποροφημένος ἀπὸ τὴ σπουδαιότητα αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, ὁ ἀναγνώστης δὲν ἔχει προσοχὴ νὰ τοὺς λυπηθῇ. Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς φθάνει ὁ ἴδιος καμμιὰ φορὰ καὶ στὴ σάτιρα τῶν ἄτυχων αὐτῶν τύπων! Παίζοντας μὲ τὴ διπλὴ τους προσωπικότητα, — τὴ φυσικὴ καὶ τὴ μηχανικὴ, — εἶναι συχνὰ κακός, — ἀδιδόρατα καὶ καυστικὰ κακός — μὲ τὴ δεύτερη... Φοβᾶται. Φοβᾶται πῶς στὴν ψυχὴ του, στὴν εὐγένειά του, στὴν καλὴ του πράξῃ, θ' ἀπομείνῃ κάτι ἀπ' τὴ μυρωδιὰ αὐτῆ τοῦ τηγανητοῦ φαριτοῦ, γιὰ πάντα. Ἐμπρὸς στὴ δυστυχία θέλει νὰ στέκει σάν ἄνθρωπος. Μὲ τὴ φρίκη τοῦ ἀντρα, ὄχι σὰ μάγερας.

Ἐν ὀνόματι ὅλων αὐτῶν τῶν ἀποτυχημένων, μάταια ὀρθώνεται ἐκδικητὴς ὁ τελευταῖος, ὁ Ἀλαμπέρτης, — μάταια σκοτώνει, φυλακίζει, κακοποιεῖ: ἡ ὑπερτροφικὴ του σκέψη καὶ ἡ συνειδητὰ διχασμένη του προσωπικότητα μόνο στὴν αὐτοκτονία εἶναι ἀξίες νὰ τὸν ὀδηγήσουν...

— Παρέλειπα κάθῃ ἄλλον ἀξιολογικὸ κριτικὸ χαρακτηρισμὸ γιὰ τὸν κ. Καστανάκη. Γιατί, ὅσο γιὰ τὸν κριτικὸ τοῦλάχιστον, πολλὰ πράγματα συμπεραίνονται ἀπὸ τὸν τρόπο καὶ τὴν ἔκταση μὲ τὰ ὁποῖα κρίνει ἕνα βιβλίον.

T. A.

Σ. Σκίπη: Κολχίδες.

Ἄν μοῦ φαίνεται οἱ κάποιος ρητορικοὶ καὶ δίχως βαθύτερο νόημα στίχοι τοῦ Βεράρεν ποὺ ἔχει βάλει ὡσάν μοτίβο στὴν προμετωπίδα τῆς νέας του συλλογῆς ὁ κ. Σκίπης, νάχουν μεγάλη σχέση μὲ τὸ περιεχόμενό της. Ἄν μὲ τὸν τίτλο «Κολχίδες» θέλει νὰ ἐκφράσῃ ὁ κ. Σκίπης μὴ ἀνιδιοτελεῖ, νὰ ποῦμε, ἀποδημητικὴ διάθεση, τὸν πόθο τοῦ δίχως σκοπὸ ταξιδιοῦ, ἢ μᾶλλον τοῦ σκοπὸς μοναχὸς του εἶναι τὸ ἴδιο τὸ ταξίδι, τότε λίγα ποιήματα ὑπάρχουν στὴ συλλογὴ του, ποὺ νὰ δικαιολογοῦν τὸν τίτλον αὐτόν. Ἰσως ἀντίστροφα θὰ μπορούσε νὰ δικαιολογηθῇ ὁ τίτλος, ὡσάν ὑποδηλωτικὸς τοῦ ὀριστικῆς γωρίσματος τοῦ ποιητῆ ἀπ' ἄλλα, ἀπ' ὀλόκληρον τὸ ταξίδι στὴ θάλασσα τῆς ζωῆς. Ταξίδι ποῦ τοῦ ἀρῆζε στερεὸν καταστάλαγμα μὴ πείρα βαθεῖα ὀριστικὴ, περισσότερα πονεμένη παρὰ καρτερικὴ, μὲ ἀναβήματα μαύρης ἀπέλπισίας, ἀνελευθέρης ὀδύνης καὶ μὲ τὴ διάθεση ἐκεῖνη γιὰ τὴν συγχώρεση, τὴν κατανόηση τοῦ παντός ποῦ δίνει ἡ «γνώση». Γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὁ κ. Σκίπης δὲν φαίνεται ἐπεισιχὴς, δὲν μπαρεῖ νὰ πῆ τὸ περίφημο τοῦ Μαρεάς:

«Et qu'imporit à ma vie encore
D'avoir si mal pris son essor!»

γιὰ τοὺς ἄλλους ὅμως εἶναι γεμίτος ἐπιείκεια, ἔχει τὴν δύναμη, ἴσως ἀπὸ ψυχικὸ λύγισμα, ἴσως ἀπὸ πόνο, νὰ συγχωρῇ.

Ἄλλ' ὄχι πάντοτε. Εἶναι καὶ στιγμὲς ποὺ μισεῖ, ποῦ μισεῖ μὲ δύναμη, μὲ πάθος καὶ ποῦ πετᾷ στὸ πρόσωπο ἐκείνων ποὺ μισεῖ, ὀριά, κυνικά, σάν ἐμπυσμὸ, τὸ μῖσος του:

«Γιατ' εἰν' ἐκεῖνοι νικητῆδες τῆς ζωῆς
καὶ τῆς κρυφῆς κρημάλας δῆμοι ἐκεῖνοι,
κι' εἴμαστ' ἐμεῖς τῆς ψυχοπόνιας θύματα
κι' εἴμαστ' ἐμεῖς οἱ ἄρλεκίνοι.
(«Ἀρλεκίνοι»)

Κατὰ βάθος δηλαδὴ δὲν πρόκειται γιὰ μῖσος. Πρόκειται μᾶλλον γιὰ πόνο, τὸν πόνο ποῦ δοκιμάζει ὅποιος βλέπει ὅτι τελειωτικά, ἀνέκκλητα εἶναι ἕνας νικημένος, ἐνῶ μπορούσε νὰ εἶναι νικητής, νικητῆς στὴν κατάκτηση τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς.

Ἐντυχὸς τὸ αἰσθημα αὐτὸ εἶναι σπάνιο στὴ διάθεση ποῦ φανερώνει ἡ τελευταία συλλογὴ τοῦ κ. Σκίπη. Ἡ ἀπώλεια καὶ ἡ ἀτελής ἀπόλαυση τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν δὲν τὸν συντρίβει σὲ βαθμὸ ποῦ νὰ λησμονῇ ὅτι ὁ ποιητῆς, ὁ πνευματικὸς, γενικὰ, ἄνθρωπος, πρέπει ἀπ' ἄλλοῦ ν' ἀντλή τὴ χαρὴς του. Αὐτὸ ὁ κ. Σκίπης, εἰρωνικὰ προφανῶς τὸ ὀνομάζει «ἀποτιμωρία», ἀλλ' ἐμένα, μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἀλήθεια εἶναι ὁ ἀπλός, πονετικὸς, καθάριος καὶ ὠραῖος κόσμος, ποῦ ὀνειρεύεται νὰ βρῇ στὴ μοναξιά, καὶ ὄχι ὁ κόσμος τῶν ὕλικῶν ἀπολαύσεων. Ἄν πραγματικὰ εἶναι ἀπαρηγόρητος γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ κόσμου αὐτοῦ, δὲν θὰ μπορούσε νὰ γράψῃ τὸν τόσο εὐγενικὸ στίχο:

«ἤρθα γιὰ ν' ἀγαπήσω τοὺς ἐχθρούς μου».

Ὅτε νὰ βρῇ μέσα του τὴν ψυχικὴ ζέση, τὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸ ποῦ τοῦ ἐνέπνευσαν ποιήματα ὡς ἐπὶ «Πῆς μου ποῦ νάσαι», τὸ «Στὸ Γεράσιμο Βῆμα», καὶ μερικὰ ἄλλα.

Καὶ ὅμως, νὰ, καὶ τὰ ποιήματα αὐτὰ ἀκόμη, ἐνῶ ὁ πόνος εἶναι γνήσιος, εὐκρινής, δὲν φτάνουν στὴν καλλιτεχνικὴ πλήρωσή των, δὲν προζαλοῦν ἀξέφραστο τὸ αἰσθητικὸ ἀπατέλεσμα ποῦ ἔπρεπε νὰ προζαλοῦν, γιατί τ' ἀδίζει ἡ μορφὴ.

Εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πεζολογικὴ κοινὴ, ἀδύναμη, ὄχι ἀρκετὰ ἐπιμελημένη. Ὁ κ. Σκίπης γράφει εὐκόλῃ εὐκόλουσ στίχους. Κάποτε φθάνει ὡς τὸ σημεῖο νὰ ἀποξενώνεται — χωρὶς νὰ τὸ νοιώθῃ ἴσως — ἀπ' τὸν προσωπικὸ τόνο καὶ ν' ἀντηρῇ ξένους τόνους. Τὸ «Νύχτα Βαθιά» αἰφνης θυμίζει Μπουντελαῖ, καὶ τὸ «Σὲ δυὸ ποιητῆς» Βεργαῖν. Ἀπ' ἐναντίας, ἐκεῖ ὅπου ἡ συγκίνησή του εἶναι πλούσια, μεστή, ἀναβήστικὴ, τότε μᾶς κάνει νὰ ξεχνοῦμε τίς μορφικὰς του ἀτέλειες καὶ νὰ ἐγκαταλείπομεθα στὸ κῆμα τοῦ λυρικοῦ τοῦ οἴστρου:

Στὴν Κολχίδα χωρὶς ποτὲ νὰ φτάνουν,
στὰ νερά σου οἱ Ἀργοναῖτες ταξιδεύουν,
οἱ θρόνοι σου Χριστοῖ, ποῦ ὅταν πεθάνουν,
γίνονται ἀληθινοὶ καὶ ζωντανεύουν.
Τὸ μεγάλο τοῦ κόσμου παραμῦθι
φιλόλαγέ το σ' ἀπάτητά σου βιάθη.
(«Ὑμνος στὴν Μεσόγειο»)

A.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

[Εἰς τὴν στήλην αὐτὴν ἀναγγέλλεται ἀμέσως κάθε νέον βιβλίον, τοῦ ὁποῖου ἀντίτυπον — ἐν μόνον — στέλλεται πρὸς τὴν «Νέαν Ἑστίαν». Κατόπιν, διὰ τὰ πλέον ἀξιόλογα, λογοτεχνικὰ κυρίως, δημοσιεύεται καὶ κριτικὴ.]

Γ. Τοῖμα - Π. Παπαχατζιδάκη: «Χιακὸν Λεύκωμα», Τεύχος Α'. — Σχ. 25Χ35 μὲ πολλὰς φωτογραφίας ἀπὸ τὴν Χιον. Πρόλογος τοῦ κ. Κ. Ἀμάντου, ἐπεξηγήσεις τῶν εἰκόνων ὑπὸ Αἰμιλίας Σάρρου, Α. Ὑρλάνδου, Κ. Κουρουπιώτου. Ἐκδοτικὸν τεύχος (θὰ ἐκδοθῶν ἐν ἔτη 10) δρ. 125. — (Περὶ τῆς πολυτελοῦς καὶ καλλιτεχνικῆς αὐτῆς ἐκδόσεως θὰ γράψωμεν, ἀναδημοσιεύοντες καὶ μερικὰς φωτογραφίας).

Μανώλη Κανελλῆ (Σιούφου): «Σάρκα», μυθιστόρημα. Δρ. 30.

Ἰωάννου Καλαμάρη: «Τὰ Παράπονα» ποιήματα. Δρ. 50.

Στυριδωνος Μ. Θεοτόκη: «Ἀλληλογραφία I. Α. Καποδίστρια — I. Γ. Ἐβνάρδου». (Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων) Δρ. 50.

Θεοδώρου Ντόρρου: «Στὸ γλυτωμὸ τὸ χάρι», ποιήματα. Παρίσι. [Στέλλεται δωρεὰν σ' ὅποιον τὸ ζητήσῃ: Mr Theophile Dorros, 17 rue Bachaumont, Paris.]

Γεωργίου Λαμπελέρ: «Παλῆοι καὶ νέοι ρυθμοί», ποιήματα. Ἐκδ. περιοδικῆ «Μουσικὰ Χρονικά». Δρ. 25.

Γ. Δημάκου: «Ἐνα Μοιρολόϊ». Τρίπολις. Δρ. 10.

Θεόσου Καστανάκη: «Τὸ μαστίγιον κι' οἱ πολυέλαοι», ρομάντο. Δρ. 25.

Παν. I. Παλαίρη: «Ἀνάμεσα στὴ φρίκη τοῦ πολέμου». (Ἀπομνημονεύματα.) Δρ. 25.

Σωτήρη Σκίπη: «Κολχίδες», ποιήματα. Δρ. 50.

N. N. Δρακουλίδου: «Ἡ Σεξουαλικὴ Διαπαιδαγωγία». Ἐκδ. Α. Μ. Κοντομάρη καὶ Σια.

Γεωργ. Σπίπλα: «Ὁ Βενεζέλος», ἡθογραφεῖα τριπρακτοῦ.

Στέλιου Σερφλοῦδα: «Τὰ τετράδια τοῦ Παύλου Φωτεινοῦ», μυθιστόρημα. Θεσσαλονίκη. Δρ. 35.

Ἑρακλῆ Μάλωση: «Νύχτα μὲ φῶς», ἔρμημα σὲ τρεῖς πράξεις. Ἐκδ. Α. I. Γάλλη.

Πόπη Παλτήρα: «Τοῦτοι habits», ποιήματα.

Ζωῆς Σ. Φράγκου: «Ἔρμη ἀπὸ τὸ Παιδί», συνεργασίᾳ παιδαγωγῶν, λογίων καὶ ἱατρῶν (μετὰ πολλῶν εἰκόπων). Σύλλογος πρὸς διάδοσιν Ὁφελ. Βιβλίων. Δρ. 32.

Παύλου Ζανέ (μετὰφρ. I. M. Παναγοπούλου): «Ἡ ἐνεργὸς Ζιή». («Ἑρανοὶ» Ἀλεξάνδρεια.) Δρ. 10.

Στέλιου E. Χιλιαδάκη: «Ἡ κάτω γῆς κι' ἡ χάρος», παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δρ. 75.

Γεω. Σπαταλά: «Ὁ κληρονόμος τῆς τούτσας», μονόπρακτὴ σάτιρα. Ἐκδ. περιοδικῆ «Μουσικὰ Χρονικά».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Τὸ ζήτημα τῆς κυκλοφορίας τοῦ ἑλληνικοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου, ποῦ ἔχει προκαλέσει κατὰ καιροὺς τὰ δίκατα παράπονα τῶν συγγραφέων καὶ ἰδίως τῶν ποιητῶν μας, ἀνεκινήθη καὶ πάλιν καὶ ἔγινε συζήτησις ἀπὸ τῶν στηλῶν διαφόρων ἐφημερίδων. Πρῶτος ὁ κ. Κώστας Οὐράνης, μὲ τρία ἄρθρα του εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα», ἐπροσπάθησε νὰ καθορίσῃ τὴν κρίσιν ποῦ διατρέχει τὸ ἑλληνικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον, καὶ προπάντων νὰ ὑποδείξῃ μερικὰ μέτρα διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισίν της.

Εἰς τὰ ἄρθρα αὐτὰ ὑπάρχουν πράγματι ὀρθόταται παρατηρήσεις καὶ πραγματοποιήσιμοι ὑποδείξεις. Ἰδιαιτέρως ἡ πρότασις νὰ ἱδρυθῶν πρὸς ἐνίσχυσιν μεγάλα κρατικὰ βραβεῖα, εἶναι ἀξία προσοχῆς ἐκ μέρους τῶν ἑρμοδίων τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ὁρθοτάτη εἶναι καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Πέτρου Χάρη, ὁ ὁποῖος, ἀπαντῶν μ' ἐκτενέστατον ἄρθρον, ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς «Ἑλληνικῆς», ἐτόνισεν ὅτι ἡ πλέον ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπισις τῆς κρίσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου θὰ γίνῃ βαθμηδὸν μὲ τὴν καλὴν διδασκαλίαν τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τὴν δι' αὐτῆς δημιουργίαν πιστῶν ἀναγνωστῶν καὶ ὑποστηρικτῶν τῆς ἐργασίας τῶν λογοτεχνῶν μας. Εἰς τὴν συζήτησιν ἔλαβον ἐπίσης μέρος ὁ κ. Μ. Κανελλῆς (Σιούφου), ὁ ὁποῖος μὲ χρονογράφημά του εἰς τὴν «Ἑλληνικῆν» παρατήρησε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν βιβλίον ἔχει ἐχθρὸν φοβερὸν τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν λογοτεχνῶν μας πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν συναδέλφων των, — ὁ κ. Μιχ. Ροδάς, ὁ ὁποῖος μὲ σημεῖομά του εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» ἐπροσέτεινε ὡς λύσιν τοῦ προβλήματος τὴν... μέθοδον τοῦ κ. Θεοδώρου Ντόρρου, ὁ ὁποῖος δὲν παλεῖ, ὡς γνωστὸν, τὸ βιβλίον του «Στὸ γλυτωμὸ τὸ χάρι», ἀλλὰ τὸ στέλλει δωρεὰν εἰς ὅποιον τὸ ζητήσῃ, — καὶ ἄλλοι. Ἄς ἐλπίσωμεν

ότι τα προτεινόμενα μέτρα θα πραγματοποιηθούν κατά το δυνατόν και θα βοηθήσουν δια την δημιουργία κάποιας εφ'εξής πνευματικής κινήσεως εις τον τόπον μας.

— Από τα τελευταίως εβδομήντα βιβλία ιδιαίτερου ἀπηχοδόησε την κριτικήν του καθημερινού τύπου ή νέα ποιητική συλλογή του κ. Σωτήρη Σάλπη «Κολχίδες».

Εγγράφησαν περί αυτής επαινετικά άρθρα: εις την «*Πρωϊαν*» από τον κ. Ν. Γιοκαρίνην, εις την νέαν εφημερίδα «*Ελευθερος Ανθρωπος*» από τον κ. Κώσταν Άλιάντων, εις το «*Ελευθερον Βήμα*» από τον κ. Μιχ. Ροδάν, εις την «*Πατρίδα*» από τον Λοήμεν (ψευδώνυμον γνωστού λογιου) κλπ. Εὐμενέστατα, επίσης, ἐκρίθησαν και οι «*Ἔρες βελιγού*», ἰδίως από τον κ. Σπ. Μελέν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκει ἐν τῇ νέᾳ αὐτῇ ποιητικῇ συλλογῇ «προσθετεῖ σημαντικὰ ἐπὶ ἔργου τοῦ κ. Τσιριμώκου».

— Εἰς τὸν «*Ελευθερον Ανθρωπον*» ἄρθρον—ἀπάντησις τοῦ κ. Κωστή Παλαμά εις τὴν λατρὴν κ. Κατοῦρα, ἡ ὁποία, προπαγανδίζουσα τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, γράφει εις τὴν μελέτην τῆς «*Γγεία - Ὀμορφιά - Πικρή*» (ἐδημοσιεύθη εις τὴν σειρὰν τῆς «*Ἐρένης*» τῆς Ἀλεξανδρείας) ὅτι «τὴν ἀληθινὴν, τὴν πλατεῖα, τὴν βαθεῖα χαρὰ τῆς ζωῆς ἀδύνατον νὰ τὴν γνωρίσῃ ἕνας Ἀμιέλ, ἕνας Λεοπάρδης μὲ τὸ καχεκτικὸ κορμί του, τὰ παθιασμένα νεῦρα του καὶ τὴν νοσηρὰν του παῖσιν». Ὁ κ. Κ. Παλαμάς περατῆρει, ὅτι «ὑπάρχει, παρ' ἄλληλα πρὸς τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς, ἡ χαρὰ τῆς *Τέχνης*» καὶ ὅτι χαρὰ εἶναι ἐπίσης ἡ Ἀττικὴ Τραγωδία, ὁ Ἴωβ τῆς Γραφῆς, οἱ γόοι τῆς Κασσάνδρας, ἡ Κόλασις τοῦ Δάντη κλπ., καὶ ὅτι τὸ καχεκτικὸ σῶμα τοῦ Λεοπάρδης ἔχει στήν περίστασιν αὐτῇ τὴν ἴδια σημασία πού θά εἶχε, ἂν κανεὶς σοφίζονταν ν' ἀπαγορεύσῃ στοὺς νέους νὰ θαυμάζωσιν τὸν Καραϊσκάκη, γιὰτὶ ὅλη τῇ ζωῇ του τὴν πέρασε ἀρρωστος, δερνώμενος ἀπὸ τὸν πυρετό.

— Εἰς τὴν σειρὰν τῶν οικιαγραφῶν τῶν Ἑλληνικῶν λογοτεχνῶν τῆς παρελθούσης γενεᾶς, πού δημοσιεύει τακτικὰ εις τὴν «*Ἔστλαν*» ἡ κ. Κιρήνη ἢ Ἀθηναία, εὐρίσκομεν ἐνδιαφεροῦσας πληροφορίες διὰ τὸν Χατζόπουλον, τὸν Κρουσάλλη, τὸν Στέφ. Γραντάσκ, τὸν Α. Καρκαβίτσαν, τὸν Ι. Κονδυλάκη κ. ἄ.

Τὰ ἀνάκτοτα ἰδίως ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν καλλιτεχνῶν αὐτῶν, μὲ τὰ ὁποῖα διανθίζει τὰ ἄρθρα τῆς ἡ κ. Κιρήνη ἢ Ἀθηναία εἶναι, τὰ περισσότερα τὰ ἀλάξιστον, χαρακτηριστικώτατα.

— Εἰς τὸ «*Ελευθερον Βήμα*» τρία ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντα ἄρθρα τοῦ κ. Κώστα Οὐράνη διὰ τὸν Δομνίκου Θεοτοκόπουλον, ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς σπουδαίου βιβλίου «*Ἡ γέννησις τῆς ζωγραφικῆς τῆς Δύσεως*» τοῦ Ρόμπερτ Μπάυρον, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ μέγας ζωγράφος τοῦ 16^{ου} αἰῶνος εἶναι τὸ λαμπρὸν ἀποτέλεσμα τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς παραδόσεως, δηλ. ἕνας Ἑλληὴ ζωγράφος. Ἐπίσης σημεῖωμα τοῦ ἰδίου διὰ τὴν «*Ἐκλογὴν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἑλληνικὰ λυρικά ποιήματα*» τῶν κκ. Κλ. Παράσχου καὶ Σ. Λευκοπαρίδη, εἰς τὸ ὁποῖον τονίζεται ὅτι «ἡ ἀνθολογία αὐτῇ εἶναι ἡ καλύτερη ἀπ' ὅσας ἔχουν ἐκδοθῆ εἰς τὸν τόπον μας» καὶ ὅτι «δὲν εἶναι σὴν τὸ ἠλιακὸ φῶς πού φωτίζει ἐξίσου ὅλα τὰ πράγματα.

ἀλλ' εἶναι προβολεὺς πού συγκεντρώνει τὸ ἔντονον φῶς του σὲ κατὰ τὸ ὁρισμένον». Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι μόνον μία ὠραία παραμοίωσις, ἀλλὰ καὶ ἴσως ἄρτοτάτη κριτικὴ τοῦ βιβλίου.

— Εἰς τὴν «*Ἑλληνικήν*» ἐπαινετικώτατα κρισεῖς τοῦ διευθυντοῦ τῆς κ. Νικ. Ἐυστρατίου διὰ τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Μ. Κανελλῆ «*Σάρκα*» καὶ κριτικὴ παρακολούθησις τοῦ θεάτρου ἀπὸ τὸν κ. Πέτρον Χάρην.

— Εἰς τὴν «*Πρωϊαν*» δύο ἄρθρα τοῦ κ. Φώτου Πολίτη ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς «*Θέματος*». Πρόκειται περὶ τῆς δυσχερείας, πρὸ τῆς ὁποίας εὐρέθησαν οἱ ὑποψήφιοι φοιτῆται τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὰς τελευταίας εἰσαγωγὰς ἐξετάσεις καὶ τοῦ ἐπακολούθησαντος θορύβου. Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης ὤρισεν ὡς θέμα ἐκθέσεως ἰδεῖν τὸ ἔξης: «*Πατρίς ἢ κοσμοπολιτισμὸς; Πρέπει νὰ μένωμεν προσηλωμένοι εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς πατρίδος, ἢ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἀπορρόφησιν τῆς εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Διεθνούς Κοινωνίας, καὶ διὰ ποῖου λόγου;*» Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὑποψηφίους δὲν μπόρσαν, φυσικὰ, ν' ἀπαντήσωσιν καὶ ἡ ἀδυναμία αὐτῇ δίνει ἀφορμὴν εἰς τὸν κ. Φ. Πολίτην νὰ διατυπώσῃ σειρὰν σκέψεων περὶ τῶν ἰδανικῶν τῆς νεότητος καὶ τῆς ζωῆς, εἰς τὰς ὁποίας κυριαρχεῖ ὁ γνωστὸς ἰδεαλισμὸς του.

— Ἀπὸ ἀνταπόκρισιν ἐκ Βουκουρεστίου, δημοσιεύθησαν εἰς τὸ «*Ελευθερον Βήμα*», πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ γνωστὸς φιλέλληνας καθηγητῆς κ. Γεώργιος, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθη τελευταίως τὰς Ἀθήνας μαζί μὲ τοὺς ἄλλους συνέδρους τοῦ Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἔδωκε μὲ ἰσχυρὰν ἐκτίμησιν εἰς τὴν Ρουμανικὴν πρωτεύουσιν, σειρὰν διαλέξεων διὰ τὴν Νέαν Ἑλλάδα. Ὁ σοφὸς καθηγητῆς ὠμίλησε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ διὰ τὴν νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν. Παρατήρησεν ὅτι ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ ἐκδήλωσις τῆς εἶναι ἡ λυρικὴ ποίησις, διὰ δὲ τὴν πεζογραφίαν ἐτόνισε τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου τοῦ Καρκαβίτσα, τοῦ Παπαδιαμάντη κ. ἄ.

— Εἰς τὴν ἴδιαν εφημερίδα συνέντευξις τοῦ κ. Γ. Φιτῆρη μὲ τὸν κ. Φιλῆαν Λεμπέγκ. Ἀπὸ τὴν συνέντευξιν αὐτὴν φαίνεται ὅτι ὁ κ. Λεμπέγκ εἶναι εὐλικρινὴς φίλος καὶ βαθὺς γνώστης τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων.

— Εἰς τὴν παρισηνὴν «*Revue des études Grecques*» ἐδημοσιεύθη ἐνθουσιώδης κριτικὴ τοῦ κ. Fernot περὶ τῆς «*Νεοελληνικῆς Στιχογραφικῆς*» τοῦ κ. Ἠλ. Βουτιερῆ. «*Τὸ ἔργον τοῦτο—λέγει ὁ σοφὸς ἑλληνοστῆς—πληροῖ κενόν, διότι δὲν ὑπῆρχε ὡς τώρα καμμιά καλὴ πραγματεία περὶ τῆς νεοελληνικῆς στιχογραφίας. . . Προῖδον πολλῆς μελέτης καὶ μακροῦ κόπου, θὰ παράσχῃ τὰς μεγαλύτερας ὑπηρεσίας.*»

— Εἰς τὸ ἴδιον περιοδικόν, ὁ κ. Fernot κρίνει εὐμενέστατα καὶ τὸ «*Συντακτικὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης*» τοῦ κ. Ἀγ. Ἐξαρχίδου. «*Ὁ κ. Ἐξαρχίδου, λέγει, μᾶς δίδει ἕνα βιβλίον πού ἀναμφισβόλως θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ ἐξυπηρετήσῃ μεγάλως τοὺς ξένους πού ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν νεοελληνικὴν.*»

— Εἰς τὴν «*Ἡρωοποσίαν*» τοῦ κ. Γιοφύλλη: «*Ἐὶς ὁστράν τῆς Μαργαρίτας*», ἀνέκδοτον ἔργον τοῦ Ψυχάρη.

— Εἰς τὴν «*Μανεδονίαν*» τῆς Θεσσαλονίκης,

σειρὰ ἄρθρων τοῦ ἐκ Κοζάνης κ. Α. Γ. περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑρηκευτικῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ὁ ἀρθρογράφος σχολιάζει ἐπιστολὴν τοῦ Σ. Μητροπολίτου Κοζάνης δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ Δελτίον Ὀμοσπονδίας Καθηγητῶν. Ἦσαν ἢ ἐπιστολὴ, ὅσον καὶ τὰ περὶ αὐτῆς ἄρθρα, παρουσιάζουν πραγματικῶς νέας ἀπόψεις, ἀξίας πάσης προσοχῆς.

— Ἡ εφημερίς «*Βραδυνή*» τῶν Πατρῶν, διαβάτουσα εἰδικόν κριτικόν, κρίνει κάθε βιβλίον τοῦ ὁποῖου τῆς στέλλονται δύο ἀντίτυπα.

— Ἐκκλωρόρησεν εἰδικὴ ἐκθεσις τοῦ «*Δελτίου Ἀστέρου*» ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀφιξέσεως τοῦ περιφήμου Κριτικιστοῦ καὶ τῆς μοναδικῆς εἰς τὸ θέατρον Ὀλύμπια διαλέξεώς του τὴν 10 Δεκεμβρίου.

— Ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις ἡ «*Ἰόνιος Ἀνθολογία*» τῆς κ. Μ. Μινώτου (Δεκεμβριος) μὲ συνεργασίαν Γ. Γκόλφη, Κ. Ἀμμαντου, Θ. Βορέα κ. ἄ.

— Εἰς τὸν «*Λόγον*» Δεκεμβρίου: ποίημα τοῦ κ. Σταφ. Δάφνη, διήγημα τοῦ κ. Ν. Κατηφόρη, Γλωσσολογικὰ τοῦ κ. Φιλῆντα κτλ.

— Ἡ «*Ελευθερία*» τῆς Κύπρου ἐξέδωκεν ὠραιότατον πανηγυρικόν φύλλον ἐπὶ τῇ Εἰκοσιπενταετηρίδῃ τῆς (1906—1930).

— «*Les Balcons*», τεῦχος Δεκεμβρίου. Ἄρθρον τοῦ κ. Σ. Λευκοπαρίδη: «*Ἐνα βλέμμα εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταπολεμικὴν λογοτεχνίαν.*»

— Τὰ χριστουγεννιάτικα τοῦ ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ τύπου θάναγράφωμεν εἰς τὸ ἐρχόμενον μαζί μὲ τὰ πρωτοχρονιάτικα. Ω

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Τὸ Ἑθνικὸν θέατρον ἐκάλεσε τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς νὰ υποβάλωσιν ἔργα τῶν διὰ τὴν περὶ τὴν περίοδον τοῦ 1931, ἡ ὁποία θ' ἀρχίσῃ τὸν Μάιον εἰς τὸ θέατρον «*Διονύσια*». Τὰ ἔργα υποβάλλονται μηχανογραφημένα εἰς τριπλοῦν, κρίνονται δὲ ὑπὸ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦν οἱ κκ. Γ. Γρυπάρης, Διευθυντῆς, Φ. Πολίτης, Π. Νιρβάνης καὶ Θ. Συναδινός, ἀντὶ τοῦ κ. Μ. Λιδωρικῆ, διορισθέντος σκηνοθέτου.

* Ἐτελείωσε τὰς ἐργασίας του τὸ ἐν Ἀθήναις συλλεγθέν Συνέδριον τοῦ Λατινικοῦ Τύπου.

* Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐψήφισε τὴν πλήρωσιν τριῶν ἀκόμη ἐδρῶν, τὴν μίαν διὰ λογοτέχνου. Ὡς ὑποψήφιοι διὰ τὴν ἐδρὰν αὐτὴν φέρονται οἱ κκ. Γρυπάρης, Λάσκαρις, Σίπης, Παπαντωνίου, Μελέξ κ. ἄ.

* Τὴν 27 Δεκεμβρίου ἔγινε πανηγυρικὴ συνεδρίασις τῆς Ἀκαδημίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὠμίλησεν ὁ πρόεδρος αὐτῆς κ. Κ. Παλαμάς μὲ θέμα «*Οἱ Ἀθάνατοι τοῦ 1930*» καὶ ὁ γεν. γραμματεὺς κ. Μενάρδος περὶ τῶν ἀπονεμηθέντων καὶ προκηρυσσομένων ἀκαδημαϊκῶν βραβείων.

* Ἦρχισεν τὸ γύρισμα τῆς «*Στέλλας Βιολάντη*» τοῦ κ. Ξενοπούλου ὑπὸ τῆς νέας κίνηματογραφικῆς εταιρείας «*Ἑλλάς-Φίλμ*». Πρὸς τοῦτο ἦλθεν ἀπὸ τὸ Παρίσι ὁ ἔξοχος Γάλλος γυριστής (operateur) κ. Μπερλιέ. Τὸ κύρια πρόσωπα τοῦ ἔργου

ὑποδύονται ἡ δ. Ἑλένη Παπαδάκη (Στέλλα), ὁ κ. Μαρτίκος (Παναγῆς Βιολάντης), ὁ κ. Τόσος Μυράτ (Χρηστάκης Ζαμῆνος) καὶ ἡ κ. Μαρτίκου (Θαῖα Νιόνια). Τὸ σενάριο συνετέθη ὑπὸ τοῦ κ. Ξενοπούλου.

* Κατὰ τὸ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐκδιδόμενον ἑβδομαδιαῖον «*Δελτίον Παραστάσεων τοῦ θεάτρου Μαρτίκου Κοκοπούλη*», ἐπαίχθησαν ἐκεῖ τὰ ἔργα «*Σκιά*», «*Ἄγνος Ἰλιαντῆς*», «*Δικηγόρινα*», «*Ἐρωτόκριτος*», «*Ἀγαπητικὸς τῆς Βοσκοπούλας*» κτλ. Ἡ ἐπιτυχία ἦτο μεγάλη, καὶ ἔχι μόνον ὁ ἑλληνικὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀμερικανικὸς τύπος ἐγραφε ἐνθουσιωδῶς περὶ τῆς μεγάλης ἐλληνίδος ἡθοιοῦ καὶ τοῦ θεάτρου τῆς.

* Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Α. Μ. Ἀνδρεάδης, ἐπανελθὼν ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν, ἔκαμεν εἰς τὸν «*Παρνασσόν*» δύο διαλέξεις μὲ θέμα «*Ἡ Ἰαπωνία καὶ οἱ Ἰάπωνες*» μὲ προβολὰς εἰκόνων. Αἱ διαλέξεις αὐταί, μὲ τὰς εἰκόνας, θὰ δημοσιευθῶσιν εἰς τὴν «*Νέαν Ἔστλαν*».

* Ἀνακοινώσεσις τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἐν τῇ Αἰθουσῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς: Ὁ κ. Ν. Ἀνδριώτης περὶ ἀγνωστοῦ ἑλληνικοῦ χρονικοῦ τοῦ Ἀματερνταμ. Ὁ κ. Φ. Κουκουλῆς περὶ τῶν λουτρῶν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.

* Κατὰ τὸν προσηχτῆ Ἀπρίλιον θὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ καθηγητῆς κ. Henri Grégoire καὶ θὰ δώσῃ σειρὰν διαλέξεων.

* Ὁ Δῆμος Πειραιῶς ἐτίμησε δι' ὠραίας «*πνευματικῆς*» ἑορτῆς τοὺς ἐκλιπόντας Πειραιεῖς λογιους καὶ καλλιτέχνας Κρέμον, Πολωνάκη καὶ Βῆκον. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐμνημονεύθησαν τιμητικῶς καὶ οἱ ζῶντες κκ. Στρατήγης, Νιρβάνης, Πορφύρας, Μελάς, Φιλύρας, Βαυτυράς.

* Κατὰ Μάιον συνέρχεται εἰς τὸ Παρίσι Διεθνὲς Συνέδριον τῶν Ἑπαγγελματικῶν Σωματείων Λογοτεχνῶν, διοργανούμενον ὑπὸ τῆς «*Société des Gens de Lettres de France*». Ἐκτὸς τῶν Σωματείων, προσκελήθησαν ἰδιαιτέρως καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γνωστοτέρους Ἑυρωπαϊκοὺς συγγραφεῖς—«*personalités Euro péennes*», ὅπως λέγει ἡ πρόσκλησις—μερικοὶ δὲ καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

* Ὁ κ. E. de Hochepied, εἰς τὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν του ἐπανεκδιδόμενῃ ἐν Παρισίοις «*Orient Illustré*», ἔργον φιλελληνισμοῦ καὶ διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας εἰς τὴν Ἑθρῶπην, ἀναγγέλλει ὅτι μετέφρασε κ' ἐκδίδει προσεχῶς γαλλιστὶ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Κ. Χρηστομάνου «*Κερένια Κούκλα*».

* Ἀπέθανεν εἰς τὴν Κηφισίαν ὁ ζωγράφος, τεχνοκρίτης καὶ διηγηματογράφος Γ. Βαλταδώρος, ἐπὶ ἀρκετὸν συνεργάτης τῆς «*Ν. Ἔστλας*» εἰς τὴν στήλην τῆς Ζωγραφικῆς. Ἄν καὶ σπουδαίως εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ συγχρονισμένος μὲ τὰς νέας περὶ τέχνης ἀντιλήψεις, ἀπὸ μετριοφροσύνης καὶ ἀπὸ ἐπιθυμίαν τελειοποιήσεως, ὁ Βαλταδώρος ποτὲ δὲν εἶχεν ἐκθέσει ἔργα του μέχρι τοῦ θανάτου του.

* Ὁ κ. Φράνκ Σοαζὺ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν φίλον συνεργάτην μας κ. Μιχ. Ἀργυρόπουλον τὴν πρόθεσιν του νὰ μελοποιήσῃ τὴν προγενεστέραν του ποιητικὴν συλλογὴν «*Ἡ Ἄνιστόρητα*», ποιήματα ἀναφερόμενα ὅλα εἰς τὸν τεράστιον ἠλικὸν καὶ ἠθικὸν κλονισμὸν τὸν προεξηθέντα ἐκ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

26 Δεκεμβρίου

Τὸ πρῶτον τοῦτο τεῦχος τοῦ Β' ἔτους στέλλεται πρὸς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς συνδρομητὰς μας. Ἡ ἀκουτολή ὁμοῦ δὲν θὰ ἐξαιολογηθῆται, παρὰ μόνον πρὸς ὅσους θάναυεώσουν τὴν συνδρομὴν των.

Οἱ ἀνανεοῦντες, καθὼς καὶ οἱ ἐγγραφόμενοι νέοι συνδρομηταί, ὅταν ἐμβάξουν ἀπευθείας τὴν συνδρομὴν των, λαμβάνουν ὡς δῶρον ἐν βιβλίον ἐν τῶν ἐκδόσεών μας, κατ' ἐκλογὴν, ἀξίας 30 δραχμῶν οἱ ἐτήσιοι καὶ 15 δραχμῶν οἱ ἐξαμηνιοί. Τὰ ταχυδρομικὰ μόνον εἰς βίβλος των. (Ἐννοεῖται ὅτι, ἐν θέλῳν βιβλίον μεγαλύτερας ἀξίας, ἐμποροῦν νὰ στείλουν τὸ ὑπόλοιπον τοῖς μετρητοῖς).

Διαρκῆς προνόμιον τῶν συνδρομητῶν ἰσχυροῦν ὅλας τὰς ἐκδόσεις μας—ἐκτὸς τῶν σχολικῶν βιβλίων— μ' ἐκπτώσιν 20% ἐπὶ τῶν τιμῶν τοῦ καταλόγου.

Ἐπίσης, οἱ ἐτήσιοι συνδρομηταί θὰ λάβουν δωρεάν καὶ τὸ ἑκτακτον Χριστουγεννιάτικον Τεῦχος τοῦ 1931, τὸ ὁποῖον διὰ τοὺς ἀροατοὺς θὰ διατιμηθῆ ἀναλόγως τοῦ ὅγκου του.

Ἐπειθυμῶμεν ἀπόμνη, ὅτι ἡ συμμετοχὴ εἰς τοὺς Διαγωνισμοὺς τῆς «Νέας Ἑστίας» εἶναι ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν συνδρομητῶν, καὶ ὅτι ἡ προσπληρωμένη ἐτησίᾳ συνδρομὴ (δρ. 140) ὑποβιβάζει δι' αὐτοὺς τὴν τιμὴν ἐκάστου τεύχους, ἀπὸ 7 δραχμῶν, εἰς δρ. 6 μόνον.

Καλύμματα τοῦ Η' Τόμου (Β' ἐξαμηνία τοῦ 1930) κόκκινα μὲ χρυσὰ γράμματα, ὅπως πάντα, πωλοῦνται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον μας (Σταδίου 50) δρ. 15 καὶ ταχυδρομικῶς δρ. 20.

κ. Χ. Γ. Σ. Ἐξοσεα. Εὐχαριστοῦμεν πολὺ, ἀλλ' αὐτὴ ἡ φωτογραφία, εἶται σκοτεινὴ, δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ. Γιὰ τὰλλα, ὁ κ. Τ. Α. ἀνέλαθε νὰ σῶς ἀπαντήσῃ ἰδιαιτέρως.— κ. Δ. Ρ. Α. Δὲν ἔχετε βίβλο. Ὁ «ἄθλιος στιχοπλόκος» ἐπαινήθηκε καὶ ἀπὸ πολὺ πῖθ ἀσθηρῶς κριτικούς (ἀπὸ τὸν κ. Ἀλκὴ Θρόλο κ. χ.) ὅθ' μᾶς ἐπιτρέψατε ἐπομένως νὰ μὴ δημοσιεύσωμε τὸ γράμμα σας.— κ. Ν. Ἀν. φοιτητὴν, ἐνταῦθα. Ἄρκετὰ γράψαμε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ὡστόσο εὐχαριστοῦμεν.— κ. Δ. Κ. Τρίκκαλα. Καὶ τὸ δικὸν σας γράμμα εἶναι γιὰ ζήτημα καὶ ἐπάλλησε.— κ. Ν. Α. Κυριάκι. Ἐκ τῶν προτέρων δὲν εἶναι δυνατὸ νὰναγγελθῆ. Ἄμα ἐκδοθῆ, μάλιστα.— κ. Β. Πασι. Ἰωάννινα. Θὰ σῶς ἐχρησώμεν πολὺ γιὰ τὴ μελέτη σας τὸ Λεύκιμα τῆς Θεατρικῆς Τριακονταετηρίδος τοῦ Ξενοπούλου, καὶ ἐξέδωσεν ἡ Ἑταιρεία τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων τὸ 1925. Περιέχει βιογραφίαν, βιβλιογραφίαν, ἀνάλυσιν τῶν ἔργων καὶ κρίσεις ὅλων σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων περὶ τοῦ συγγραφέως. Μπορεῖτε νὰ τὸ παραγγείλατε ἐπὶ βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», ὅπου ὑπάρχουν ἀκόμη ὀλίγα ἀντίτυπα πρὸς δρ. 15.— κ. Α. Βαλ. Ἐνταῦθα. Ὅλα σας ἔχουν μιὰ πρωτότυπη δρασερότητα, καὶ ἐλαφρότητα ἀληθινὰ ποιητικὴν. Κρατοῦμεν ὁμοῦ τὰ δύο ὄρασιό-

τερα: «Ὁ ὅρκος μου», καὶ «Παρά θιν' ἄλως».— δ. Μελ. Εἶναι μιὰ ἐξαιρετικὴ σειρά. Ἀπὸ τὸν νέα τόμο μας θ' ἀρχίσωμε τὴ δημοσιεύσιν των, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν «Ἀνταρσία».— κ. Κ. Ρ., Σπάρτην. Ἐπὶ γράμμα σας ἀπαντοῦμε: «Θά ροσι». Ὁ κ. Μ. Νικολαΐδης μένει, ἐπίσης, ἐπὶ τὴν Καβάλλα. Τὸ διήγημά σας δαίχνει ζωηρὴ κλίση εἰς λογοτεχνία δὲν εἶναι ὅμως ἀκόμη δημοσιεύσιμος. Εἶναι μιὰ καλὴ ἀπαρχή.— κ. Στέφ. Ἀμ. Καστοριά. Τὸ κρατοῦμε. Ἔχετε ὡς τόσο ἐμπρὸς σας ἓνα τερχότιο θέμα νὰ ἐκμεταλλεῖσθε, καὶ καθὼς εἶναι φανερό, καὶ τίς λαπομῆραιές του κατέχετε καὶ τίς συγκινήσεις του ἔχετε καλὰ... Κάμετε κατὶ περισσύτερον, ἂν μπορεῖτε.— κ. Α. Βρ. Νὰ τὰ διαβιάσωμεν καλύτερα τὰ «Ῥοδιτικά» σας εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἄρχειον, διὰ νὰ τὰ συμπεριλάβῃ εἴτε εἰς τὴν σειρὰν τοῦ περιοδικοῦ του, εἴτε εἰς τ' ἀνεξάρτητα καὶ αὐτοτελῆ λαογραφικά του δημοσιεύματα; Εἶναι ἐκεῖ μᾶλλον ἢ ἑτέρως καὶ τοῦς ἀρμόζει καὶ καὶ ὅθ' ἐκτιμηθῶν. Τὰ κρατοῦμεν ἐπισπεύσασθε καὶ περιμένομεν.— δ. Μ. Πατρ., Πειραιᾶ. Τὸ κρατοῦμεν αὐτὸ, μὲ ἐπιφυλάξεις ὁμοῦ διὰ τὸν χρόνον τῆς δημοσιεύσεώς του. Ἄν θέλετε, στείλατέ μας καὶ κατὶ ἄλλο, μικρότερον, καὶ ἀσφαλῶς, ἂν εἶναι καλὸ, θὰ προτιμηθῆ.— κ. Χρ. Καλατζ. Δυστυχῶς περιήλθε ἐπὶ χέρια μας πάρα πολὺ ἀργὰ διὰ τὸ Χριστουγεννιάτικο: δὲν σημαίνει ὅθ' δημοσιεῖσθε εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ἀμέσως προσεχῆ.— κ. Κ. Καραπατ., Σαρακίναν. Ἐρατο τὸ εἶδος, χρειάζεται ὁμοῦ ἐξαιρετικῶς γυμνασμένην τέχνην: ἂν ἦτο ποιητικώτερον καὶ πῖθ σφιχτοδεμένο, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους!— κ. Χρ. Μ., Ἀγιον. Ἀφήσατε νὰ δημοσιεῖσθε τ' ἄλλα ἐγκεκριμένα σας, καὶ μᾶς τὸ στείλατε μὰζι μὲ ἄλλα.— κ. Π. Β. Α., Ζωηρῆς τῶν συγχρονισμοῦ εἰς τὸ ὕψος, ἂν καὶ ὄχι ἀκόμη ἐντελῶς ἐπιτυχῆς ἢ πλοκή ὁμοῦ ἀντικαλλιτεχνικῶς συγκεχυμένη καὶ ὁ ἐμπρεσιονισμὸς ἀπότομος εἰς ἀπυράδεκτον βαθμόν.— κ. Κλ. Δ., Τρίκκαλα. Οἱ «τερταίνες» σας ἔχουν μουσικὴν. Χρειάζεται ὁμοῦ καὶ κάποιον ποιητικὸν βᾶθος εἰς αὐτὰ τὰ κομμάτια καὶ στιχογραφία περισσύτερον ἐπιμελής: προσέχετε, οἱ ὁμοιοκαταληξίαι σας νὰ μὴ εἶναι τόσο «πρώτης χρήσεως»!— κ. Η. Π., Ἐνταῦθα. Καὶ σαεὶ βιάζεσθε πολὺ... Ἡ σύντομη καὶ ἐμπρεσιονιστικὴ ποίησις καὶ καλλιεργεῖτε, θέλει πρωτοτυπίαν, εὐρήματα, νέας ἀπόψεις, νέους χειρισμοὺς τῶν γνωστῶν. Τὸ προηγούμενόν σας, «Μάθημα Ἀγγλικῆς», ἦταν λοιπὸν ἐπιτυχέστερον.— δ. Α. Ἄντ. Ηρωξέλλας. Εὐχαριστοῦμεν γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Θεριστῶς χαίρεται εἰς τὸν διάσημον βυζαντινολόγον. Ὅσον διὰ τὰς μεταφράσεις, θὰ ἠθέλαμεν νὰ μᾶς στείλατε καὶ ἄλλες, γιὰ νὰ διαλέξωμεν μὲ εὐρυτέραν δικαιοδοσίαν: ἀλλ' ὄχι πλέον ἀπὸ τοὺς «ἐλεύθερους στίχους» τοῦ Βέλγου ποιητοῦ. Δὲν ἔχετε ἀπὸ τοὺς ἄλλους;— κ. Μ. Δρ., Τρίκκαλα. Συγκινητικὴ εἶναι ἡ προθυμία καὶ ἡ ἐπιμονὴ σας. Ἀλλὰ, ἔχετε, δὲν εἶναι ὅτι τὰ κομμάτια σας εἶναι ἀτεχνὰ ὄχι, εἶναι καλὰ γραμμένα, καὶ τοῦ σημερινοῦ ἢ ἰδέα εἶναι πολὺ συγκινητικὴ. Ἀλλ' ἢ φύσις, ὁ τρόπος καὶ γράφετε, δὲν εἶναι ὁ φιλοσοφικὸς τῆς «Νέας Ἑστίας». Δι' ἄλλα περιοδικὰ ὁμοῦ εἶναι ὅτι θὰ ἐχρησάετο!— Γ' ἄλλα καὶ ἐλάθαμε μετὰ τὴν 1 Δεκεμβρίου, ἐπὶ ἐρχόμενον.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»